

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

Volnočasový profil budoucích lesníků

Diplomová práce

Autor: Daniel Vlkanova
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.
Oponent práce: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor:	Ing. Bc. Daniel Vlkanova, Ph.D., MBA
Studium:	P18K0376
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Volnočasový profil budoucích lesníků
Název diplomové práce AJ:	The Profile of Leisure Activities of Future Foresters

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat problematikou volnočasových aktivit žáků středních lesnických škol, a to i ve vztahu k zájmu o další studium lesnictví na vysoké škole. Práce bude teoreticko-empirické povahy, empirické šetření bude kvantitativně-kvalitativního charakteru. Cílem práce bude s oporou o analýzu odborné literatury popsat a strukturovat volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol, a to i včetně jejich potenciálního zájmu o další studium lesnictví na vysoké škole. V teoretické části se práce zaměří na zjištění stavu poznání sledované problematiky, a to metodou literární a zejména obecně logickými metodami. Empirická část bude zpracována především metodou dotazování, technikou dotazníku a polostrukturovaného rozhovoru. Získaná data budou zpracována obecně logickými metodami a shrnuta do závěrů práce.

HOFBAUER, B., 2004. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5
KAPLÁNEK, M. a kol., 2017. Volný čas a jeho význam ve výchově. Praha: Portál. ISBN 978-80262-1250-8
KOLESÁROVÁ, k., 2016. Životní styl v informační společnosti. Praha: UJAK. ISBN 978-80-7452-119-5
KRATOCHVÍLOVÁ, E., 2004. Pedagogika volného času: Výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi. Bratislava: UKo. ISBN 80-223-1930-9
NĚMEC, J. a kol., 2002. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času: pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido. ISBN 80-7315-012-3
PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál. ISBN 80-7178-569-5
PŘÍHODA, V., 1962. Ontogeneze lidské psychiky. Praha: SPN
WROCZYNSKI, R., 1968. Sociální pedagogika. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství Bratislava

Zadávací pracoviště:	Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.
Oponent:	doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Volnočasový profil budoucích lesníků vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 20. 4. 2023

Poděkování

Děkuji váženému panu doc. PhDr. Jiřímu Semrádovi, CSc. za vstřícný přístup, trpělivost, podnětné připomínky a za odborné a metodické vedení při zpracování práce.

Anotace

VLKANOVÁ, Daniel. Volnočasový profil budoucích lesníků. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 130 s., Diplomová práce.

Diplomová práce se zaměřuje na volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol, zjišťuje pravděpodobnost výběru studia a předpoklady k dalšímu studiu žáků v lesnických nebo v environmentálních oborech na vysokých školách a uplatnění absolventů v praxi v oboru lesního hospodářství. Cílem práce je popsat a strukturovat volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol. Práce se opírá o analýzu odborné literatury a je teoreticko-empirické povahy. V teoretické části se práce zaměřuje na zjištění stavu poznání sledované problematiky (popř. opírá se o dosavadní poznatky výzkumné činnosti v dané problematice) s využitím metody literární a metod obecně logických. Empirická část je zpracována metodou dotazování, technikou dotazníku. Empirické šetření má kvantitativní charakter. Smyslem práce je zjistit, zda mohou být volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol motivačním prvkem pro profesní volbu povolání lesníka. Výsledky empirického výzkumu poskytly poznatky o aktuálních činnostech žáků středních lesnických škol v rámci volnočasových aktivit. Prokázalo se, že meritorní součástí volby budoucího povolání žáků středních lesnických škol je nejen kladný vztah k přírodě, ale zejména orientace jejich volnočasových aktivit. Výběr těchto aktivit často úzce souvisí s odbornými předměty vyučovanými na středních lesnických školách.

Klíčová slova: volnočasová aktivita, lesnictví, lesnická škola, lesník

Abstract

VLKANOVÁ, Daniel. *The Profile of Leisure Activities of Future Foresters*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 130 s., Master's Thesis.

The master's thesis focuses on the leisure activities (also known as “extracurricular activities”) of students at secondary forestry schools, examines the probability of choosing further studies, and identifies the prerequisites for pursuing higher education in forestry or environmental fields at universities, as well as the employment prospects of graduates in the field of forestry. The aim of the master's thesis is to describe and structure extracurricular activities of students at secondary forestry schools. The thesis is based on an analysis of academic literature and is of a theoretical-empirical nature. The theoretical part of the thesis focuses on establishing the current state of knowledge of the researched topic using literature and general logical methods. The empirical part is conducted using the method of surveying, specifically the technique of questionnaires. The empirical research is of a quantitative nature. The purpose of the thesis is to determine whether the leisure activities of students at secondary forestry schools can serve as a motivational element for the career choice of becoming a forester. The results of the empirical research provided insights into the current activities of students at secondary forestry schools in the context of extracurricular activities. It has been demonstrated that a significant component of the career choice of future forestry students is not only a positive attitude towards nature, but primarily the focus of their leisure activities. The selection of these activities often closely correlates with the subjects taught at secondary forestry schools.

Keywords: leisure/extracurricular activity, forestry, forestry school, a forester

Obsah

ÚVOD.....	8
1. Sociálněekonomické proměny společnosti a přístupy k lesnímu hospodářství.....	9
1.1 Společenské procesy určující dynamiku společnosti 21. století	11
1.2 Proměna lesnické profese.....	24
1.3 Proměna vztahu k lesu jako turistické atrakci.....	29
1.4 Mládež a ochrana lesního dědictví.....	33
2. Volný čas jako výrazný fenomén společnosti 21. století	40
2.1 Funkce volného času	42
2.2 Typy volnočasových aktivit	47
2.3 Volný čas jako výraz životního stylu	50
2.4 Specifika volnočasových aktivit vztahujících se k lesnímu dědictví a hospodářství	55
3 Odborné školství zaměřené na lesní hospodářství, ochranu lesního dědictví a podpůrné volnočasové aktivity	61
3.1 Systém přípravy budoucích lesníků	65
3.2 Nabízené volnočasové aktivity žákům lesnických škol	72
3.3 Nejvýznamnější neziskové organizace nabízející volnočasové aktivity environmentálního charakteru.....	77
4 Projekty a výsledky empirického šetření.....	87
4.1 Teoretická východiska empirického šetření.....	87
4.2 Cíle, úkoly a reálné hypotézy empirického šetření	88
4.3 Organizace empirického šetření	89
4.4 Analýza výzkumného nástroje	89
4.5 Charakteristika výzkumného vzorku.....	90
4.6 Prezentace výsledků empirického šetření	94
4.7 Dílčí závěry empirického šetření	112
ZÁVĚR	117
Literatura.....	119
Seznam tabulek.....	127
Seznam obrázků.....	128
Seznam příloh	129
Seznam zkratk	130

ÚVOD

Trávení volného času a vlastní volnočasové aktivity vycházejí z podstaty jedince, jeho založení, zájmů a možností jejich realizace, ale také z podmínek a zájmů fungování společnosti. Způsob trávení volného času dnešních dětí a mládeže se může odrážet i v jejich směřování pro budoucí výkon povolání.

Tato práce se zabývá problematikou volnočasových aktivit žáků středních lesnických škol ve vztahu ke zjištění pravděpodobnosti a předpokladů dalšího studia žáků v rámci oboru lesnictví na vysoké škole nebo uplatnění v praxi v oboru lesního hospodářství.

Hlavní motivací pro zpracování problematiky diplomové práce byla dlouhodobá praxe autora diplomové práce v lesním hospodářství, která je spojena nejen s výkonem hospodaření v lese z pozice vlastníka lesa privátního, krajského a státního, ale zároveň i externího učitele na střední lesnické škole, a s tím související snaha o získání informací vedoucích k pochopení možné závislosti vlivu volnočasových aktivit mládeže na jejich budoucí povolání.

Cílem práce je s oporou o analýzu odborné literatury popsat a strukturovat volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol ve spojení se zájmem o studium lesnictví. Práce je teoreticko-empirické povahy. V teoretické části se práce zaměřuje na zjištění stavu poznání sledované problematiky, a to metodou literární a zejména obecně logickými metodami. Empirická část práce je zpracována především metodou dotazování, technikou dotazníku. Empirické šetření má charakter kvantitativní. Smyslem práce je přispět k poznání, zda motivačním prvkem pro profesní volbu povolání lesníka může být významným i volnočasový profil žáků (studentů) lesnických škol, tedy budoucích lesníků.

Na základě takto formulovaného cíle jsme stanovili i vědecko-výzkumný problém: „Odpovídá profil volnočasových aktivit žáků středních odborných škol profilu výuky lesnických oborů a jejich budoucí profesi?“ a ústřední hypotézu: „U žáků, v jejichž profilu volnočasových aktivit převažuje činnost spojená s ochranou lesnických tradic (přírodního dědictví) a lesního hospodářství, se projevuje větší zájem o studium na vysoké škole se zaměřením na lesnictví a environmentální problematiku nebo zájem o uplatnění v praxi v lesnickém oboru po absolvování střední lesnické školy.“

1. Sociálněekonomické proměny společnosti a přístupy k lesnímu hospodářství

V období od roku 1945 do roku 1989 byla Česká republika (ČR) součástí Východního socialistického bloku se specifickým způsobem dlouhodobého kolektivního, zejména politického, plánování.

Po roce 1990 se vydala naše republika na cestu demokracie se snahou o větší prosperitu a blahobyt obyvatel země. Postupnými kroky se začíná přibližovat životní úrovni a standardům ekonomicky tzv. vyspělých zemí, a to nejen ve srovnání v měřítku kontinentální Evropy. Na druhé straně se objevuje řada problémů, se kterými jsme se dosud nesetkávali.

Do roku 2021 se naše společnost (ČR) nacházela v období ekonomického růstu, je součástí Evropské unie (EU), i po brexitu Velké Británie, pod bezpečnostní ochranou Severoatlantické aliance – North Atlantic Treaty Organization (NATO). V roce 2023 to je 79 let od posledního přímého válečného konfliktu na našem území. Po pandemickém dvouletém období (2019–2021), kdy došlo k přibrzdění hospodářského růstu, k významné změně v budování konzumní společnosti a přehodnocení řady hodnotových měřítek, došlo na prahu Evropy k napadení svébytného státu Ukrajina 24. 2. 2022 Ruskem, což vyústilo a vyústí do dalších změn v oblasti politického, hospodářského a společenského života.

Na hospodářský vývoj a sociální struktury jednotlivých států mají vždy vliv: politika, kultura, náboženství, ekonomika a sociálně kulturní antropologické aspekty. Vývoj ve společnosti sledují s nadhledem kulturní a sociální filozofové, politologové, antropologové a sociologové, kteří se spolu s ekonomy snaží popsat vývojové fáze, aktuální realitu a předpokládanou budoucnost, a vytvářejí různé teorie a typologie společností. Dle Kellera (2010) od poslední čtvrtiny 20. století ekonomicky tzv. vyspělé země přecházejí ze stádia vývojové fáze průmyslové do fáze postindustriální, kdy v ekonomicky vyspělých zemích lze tendence vývoje sociální struktury přirovnat ke „společnosti přesýpacích hodin“, kdy bohatí bohatnou až neuvěřitelně hodně a počet chudých stále roste. Střední příjmová vrstva jako bublina splaskává a pozvolna se přesypá směrem dolů. Ve společnosti tak místo rovnoměrnějšího odstupňování rozdílů příjmů dochází k absolutní nesouměřitelnosti. Vznikají různé světy: Ti nahoře, ti uprostřed

a ti úplně dole. Tyto světy se vzájemně odlišují, uzavírají se do sebe a vzájemně se od sebe vzdalují. Vše je ještě komplikováno vlivy, které vyplývají z nasazení moderních technologií, které ovládly život lidstva beze zbytku.

Objevitel „neviditelné ruky trhu“ a zakladatel ekonomie jako pozitivní vědy Adam Smith, rozvinul ve svém magnum opus „Pojednání o podstatě a původu bohatství národů“ (Smith, 2016) řadu myšlenek teorie ekonomického liberalismu, ze kterých čerpá a publikuje významná řada vědců již více než 240 let. Pro liberalismus přelomu 18. a 19. století byla cílem svoboda (ve vztahu k zodpovědnosti v oblasti ekonomické, politické a sociální) a individualismus. Nutno poukázat na to, že zodpovědnost bez svobody může vést k nějaké formě totality a byrokracie, stejně tak jako svoboda bez zodpovědnosti vede k anarchii a bezcílnosti. Ve vazbě na velkou hospodářskou krizi byla snaha o reformování klasického liberalismu, který se postupně transformoval do neoliberalismu. Tuto ekonomickou filozofickou teorii převáděli do praxe např. státníci Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Václav Klaus a jiní. Uplatnění této teorie se promítá do života všech obyvatel jako celku, a protože je to i o vyznávání hodnot sledujících jen svůj vlastní prospěch či zisk, promítá se teorie i do způsobu trávení volného času.

Oporu v některých myšlenkách nacházejí typologie společností navazující na typ postindustriální, pro kterou je typické, že těžiště hospodářství se postupně přesouvá od průmyslu ke službám a hlavním zdrojem bohatství je vědění a znalosti. V současnosti lze typ společnosti charakterizovat jako: konzumní, informační, globalizovaná, multikulturní, vzdělanostní, riziková, stále se učící apod.

Nesporný vliv na změny v lesním hospodářství měl pád železné opony, který nastartoval demokratický přechod od hospodaření „státního“ (kolektivistického) k odpovědnostnímu vlastnickému. Změny ve společnosti se promítly i do vztahu k lesnímu hospodářství.

Postupný přechod změny vlastnictví lesní půdy v duchu Ústavy ČR, ve které se praví: „vlastnictví zavazuje“, se vyvíjí změna nejen v hospodaření s lesním dědictvím, ale dochází i ke změnám filozofie přístupu k hospodaření a v neposlední řadě to má významný vliv i na lesnické školství, a s tím související změny ve vztahu k potřebám vlastníků lesa a zájmům společnosti.

1.1 Společenské procesy určující dynamiku společnosti 21. století

Jedním z nejskloňovanějších pojmů dnešní doby je výraz „globalizace“. Prvotní období počátku, a projev budoucího směřování ke globalizačním tendencím světa, lze datovat do let okolo roku 1500, kdy začíná evropská expanze, tzn. kdy začala být šířena evropská civilizace po celém světě, ovšem bez většího vlivu na asijské země (Čína, Indie, Japonsko). Došlo k propojení obchodních tras na celé Zeměkouli během dvou století, které lze charakterizovat jako první etapu integrační globalizace. Při procesu globalizace začalo docházet k otevírání hranic, mezinárodní konkurenci, kolonizaci a vzájemnému působení různých kultur. Období přelomu 19. a 20. století je charakteristické hospodářským liberalismem, pro 20. století potom dvě světové války a určitá diferenciaci až polarizace společnosti vyjadřovaná pojmy typu Západ, Východ, třetí svět, bohaté země, chudé země apod., s významným rozvojem průmyslu, obchodu a přelévání kapitálu. 21. století charakterizují dynamické společenské procesy, vliv digitálních technologií, rozšiřování nadnárodních korporací, hledání levnější pracovní síly a další skutečnosti uvedené dále v textu.

Mimo procesu globalizace mají na dynamiku společenských změn vliv procesy uvnitř společnosti spojené s ekologií, prohlubováním lidských práv, migrací, posilováním výkonové ekonomiky, digitálními technologiemi a robotizací, demokracií, humanismem, prohlubováním názorů pozdní modernity, neoliberalismu, ale i neomarxismu aj.

Pojem „globální vesnice“ pochází od kanadského filozofa a mediálního teoretika Maršala McLuhana, který takto pojmově definoval proměňující se svět prostřednictvím elektronických médií, což se postupně potvrdilo s masivním nástupem internetu (McLuhan, 2011). Rozdíly a průniky (svět bez hranic) manažerských přístupů ke správě společností se zabývá japonský organizační teoretik Kenichi Ohmae, který ve svých publikacích na konci 20. století předpovídal a popsal „globalizaci“ jako prominentní jev světové ekonomiky (Ohmae, 1999). Při globalizaci se prohlubuje vědomí, že svět je jeden celek, který je tvořen jednotlivými částmi, jež jsou na sobě vzájemně závislé, čímž se propojují (Lužný, 1999).

Důležitým prvkem globalizace jsou informační technologie a jejich rozvoj, s dominancí uchování informací v elektronické podobě a vzniku závislosti na elektronizaci života, přičemž lidstvo stojí před pomyslnou informační dálnicí, po které proudí velké množství

kvalitních i nekvalitních informací (Gates, 1995). Globalizace ve spojení s digitálními technologiemi také ovlivňuje vnímání času.

Digitální technologie sice posouvají lidstvo kupředu zejména ve zvýšení počtu různých dostupných informací. Existuje ale velké riziko důvěryhodnosti nebo pravosti těchto informací. Je nutné informace třídit a kriticky posuzovat. Mladý člověk, bez životních zkušeností, je více náchylný k přijímání velkého množství informací bez rozlišování, zda se jedná o ověřené poznatky. Mladý člověk zejména zaměňuje informace za poznání. Nalezené informace je nutné ověřovat a zjišťovat jejich relevantnost. Při používání digitálních médií dochází ke koncentraci pozornosti, pozorování a vnímání, ale celkový přínos bývá omezený v oblasti rozvoje emocí, citů, fantazie a v rozměru sociálního života lidí (Svoboda a kol., 2020). Nadměrné používání internetu nad míru danou jejím pozitivním přínosem může vést až k určitému rozvratu osobnosti podobné duševní poruše, která je označována jako „digitální demence“ (Spitzer, 2014).

Názory a postoje mladého člověka ovlivňují média, a to i v oblasti osobních lidských vzorů. Dříve byly povětšinou osobními vzory nejbližší osoby (rodiče, učitelé apod.). Dnes sice tyto vzory zůstávají, ale mění se jejich pozice. Mladí lidé vzhlížejí ke společensky úspěšným lidem (kulturní celebrity, sportovci, influenceri na sociálních sítích, youtubeři aj.). Úspěšnost je často postavena na „haló efektu“ (chyby prvního dojmu), tj. že je uměle vytvořena. V řadě případů jsou ovšem tyto „celebrity“ vzorem povrchním, kdy v rámci médií může být jejich úspěch nadhodnocen a mladí lidé nejsou schopni rozlišit skutečné hodnoty. Částečnou příčinou může být i malý časový prostor strávený s osobami blízkými. Především ve dvoukariérových rodinách nemají děti možnost dobře poznat své rodiče, protože s nimi netráví tolik času, oproti minulosti, kdy trávení společného času s rodinou bylo samozřejmé a přirozené (Pelikán, 2007).

Rakouský filosof K. P. Liessmann vyvolal velkou diskuzi v Evropě svojí knihou *Teorie nevzdělanosti*, na kterou navázal mimo jiné esejemi shrnutými do svazku „Univerzum věcí“, kde vyzdvihuje témata o estetických principech každodenních zkušeností, například o kultu krásy, vztahu k hudbě i k fotbalu, přičemž toto pojetí témat velmi kritizuje a přikládá jejich význam vlivu konzumní a postindustriální společnosti v době 21. století (Liessmann, 2012).

Odrazem úrovně dané společnosti je i její kultura, která je vázána na historii, jazyk a duchovní statky příslušného národa. Jedná se o velmi široký pojem, který je obecně vnímán jako souhrn hodnot, systém významů, činností a vzorců chování osvojených a předávaných dále danou společností. Kultura jednotlivých národů je ovlivňována globalizací. Nadnárodní korporace vyvázejí s kapitálem i kulturu ze země, ze které pocházejí, a kultura se tak globalizuje. Příkladem typickým pro toto konstatování je, že při návštěvě např. Japonska člověk předpokládá v hotelu nabídku suši (sushi) k večeři a je mu předložena nabídka „švédského stolu“ evropského formátu apod.

Individualita člověka je dána jeho kulturností. V minulosti rozšířená podoba tištěných médií ustupuje vlivem komercializace interaktivním médiím, která mladým lidem přinášejí vizuální zkratky, hudbu a jsou pro ně atraktivnějším prostředím. Například Sak kritizuje dnešní podobu médií, kde vystupují nevzdělaní nekulturní jedinci a je snížena jejich jazyková vybavenost, úroveň a tvůrčí přístup (Sak, Mareš, 2007). Minimálně z úrovně veřejnoprávních médií by měla být snaha o pozitivní působení na mladou generaci, čehož lze dosáhnout s využitím pracovníků s pedagogickými a didaktickými předpoklady a příslušným vzděláním.

Významným problémem společností je sílící tlak na ekologizaci. Je to důsledek stálého zvyšování požadavků výkonové ekonomiky, zvyšování těžby nerostného bohatství aj. Zásadním tématem rizikové společnosti se stává problematika bezpečnosti a environmentálních otázek. Novým náhledem a způsobem uvažování sociologie k ekologii se zabývá řada osobností veřejného života (Beck, 2011). Znečištění životního prostředí, za kterým zpravidla stojí člověk, nerespektuje státní hranice. Na dění ve společnosti mají vliv i přírodní katastrofy a kalamitní události, např. rozsáhlé požáry v Austrálii 2019/2020 nebo v souvislosti s globálním oteplováním výskyt kůrovcové kalamity v ČR (2015-2022).

Mladá švédská klimatická aktivistka Greta Thunberg (narozena 3. ledna 2003 ve Stockholmu) získala celosvětovou známost svými aktivitami, které zaměřuje na podporu okamžitých akcí proti globálnímu oteplování. Tyto aktivity započala v roce 2018 v pouhých 15 letech. Otázkou je, zda takto mladý člověk dokáže vůbec pochopit svět v širších souvislostech a není jen produktem doby či součástí účelové mediální kampaně, která podporou pouze jednoho tématu (globálního oteplování) nesleduje i jiné, např. komerční účely. Dokáže ale oslovit řadu posluchačů a přivést je k zamyšlení

nad danou problematikou. Skutečností ovšem také je, že mediální masáž ve spojení s covidovou pandemií potlačila vnímání tohoto problému v podání uvedené aktivistky.

Problémem je, že se komercializovala i řada hnutí a původně neziskových společností. Například v oblasti lesního hospodářství v ČR působí dvě mezinárodní neziskové nevládní společnosti PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) a FSC (Forest Stewardship Council), které se snaží prostřednictvím vlastních nastavených certifikačních procesů vnučovat vlastníkům lesů standardy jejich hospodaření, které jdou nad rámec povinností stanovených platným „lesním zákonem“ v ČR, který patří k nejpřísnějším v Evropě. Tyto a jim podobné organizace pod rouškou neziskovosti vstupují podvědomě do života lidí v podobě různých značek (brand building), přičemž jejich neziskovost je sporná, stejně jako výsledky jejich činnosti, která ve výsledku jejich mezinárodního působení nezabraňuje drancování Jihoamerických pralesů či Ruské tajgy.

Nejen globalizace, ale i humanizace prochází v čase vývojem a proměnami, které bezprostředně ovlivňují přírodní a společenské procesy. Dochází ke snaze o prohlubování demokracie a humanismu, avšak nikoliv bez problémů.

Humanismus je mnohodimenzionálním jevem, kdy se v průběhu vývoje rozvíjely různé oblasti duchovních, sociálních a teoretických systémů. V období osvícenectví stála v popředí orientace na svobodu člověka, jeho schopnosti se zdokonalovat a tvořit při rozvíjení úcty k důstojnosti a lidským právům. Později získává pojem humanismus jinou podobu, kdy je upouštěno od zaměření se na obecnou podstatu člověka a pozornost je směřována na aktuální konkrétní formy žití lidstva (Skalková, 1993). Snahy o humanizaci se někdy dostávají do křeče a výsledkem jsou pseudoaktivity. Například zrušení jeslí v 90. letech 20. století v ČR je dnes vnímáno EU velmi negativně.

Důležitý je morální vývoj každého člověka, jeho vnímání dobra a zla, a to ve vazbě na věk, pohlaví, inteligenci, vliv náboženství apod. (Vacek, 2013). Na vývoj psychiky (ontogenezi psychiky) mají vliv nejen změny chování v organismu v čase jeho vývoje, ale i způsoby vyrovnávání se s prostředím a jeho změnami, a to po celou dobu vývoje člověka od jeho početí do jeho smrti (Příhoda, 1962). Každý člověk má své biologické, intelektuální a sociální pole. S fyziologickým a psychickým vývojem se u mladého člověka vlivem okolí vytvářejí jeho postoje k nalezení se a ukotvení se ve společnosti,

ve které žije, kde a jak chce být vzděláván a následně profesně zařazen. Sociální zralost je dána vstupem do pracovního procesu. V důsledku přijetí „Úmluvy o právech dítěte“, která vymezuje dítě do věku 18 let, se posouvá povinná školní docházka, a tím se posouvá i vstup do pracovního procesu. První rozhodování o výběru budoucího povolání, a tím tedy i výběru středoškolského studia přichází ale už v 15 letech. V řadě případů člověk ovšem následně ne vždy pracuje v oboru, ve kterém se v mladém věku rozhodl vzdělávat.

Pojem humanizace je vzájemně propojen s pojmem demokratizace výchovy. Dnes není základem společnosti, tak jako například v první republice (v ČR) patriarchální rodina a její systém výchovy, ale dochází ke změnám v přístupu k výchově. Demokracie se promítá i do výchovy. Otázkou ovšem zůstává, co si pod tímto pojmem jednotliví členové rodiny nebo účastníci celého výchovného procesu představují. Úsilí o nastolení demokratických procesů ve společnosti může působením různých ideologických směrů vyústit i v nesvobodu, s nárůstem extrémismu nebo i fašismu, jako se to událo v Evropě v průběhu let „první republiky“.

V současnosti je Východní Evropa konfrontována se zneužíváním pojmu denacifikace a dochází ke střetu mocensko-politickému, který se promítne nejen do nejbližšího vývoje evropského společenství. Polistopadový vývoj v ČR (1989) byl veden snahou o demokratizaci společnosti. Otázkou je, zda jsme dosáhli té „správné“ demokracie. Nepřiklání se společnost více na levicovou nebo pravicovou stranu? Vnímání prvků demokracie a jejich výklad může vést u některých členů společnosti až k anarchii. Příklady pseudodemokracie a pseudohumanizace se odrazily v životě naší společnosti v podobě nedomyšlené integrační změny, v inkluzi ve výchově a například i v celé řadě překotně rychle a lajdácky uchopených protipandemických opatřeních. Řada těchto opatření se schovává za kolektivní odpovědnost a nedostatečně ukazuje na odpovědnost jedince. Nedochozí k souladu individuálních a společenských potřeb.

Korekce nerovnováhy je realizována sociálními opatřeními, jež bývají marná a vyznívají často jako dobře myšlený verbální krok či gesto (Semrád, Vališová a kol., 2016).

Demokratizace společnosti je založena na právech člověka. Výchova by měla zdokonalovat svobodnou vůli dítěte a jeho inteligenci a vést ho k lidství, nejen k uspokojení základních potřeb, ale rozvíjet rovněž smysl pro svobodu a zodpovědnost

v návaznosti na duchovno (kulturu). V rámci mezilidských vztahů je jednou cestou i spiritualizace člověka, která vede k překonávání krizových jevů typu pesimismu, skepticizmu, nihilismu a nárůstu zločinnosti šířícího se mezi mládeží (Skalková, 1993). Podle Bible je pod pojmem spiritualita myšleno „duchovní smýšlení“. Ani pro nevěřícího není překvapující, že by si chtěl umět na některé věci sáhnout nebo je vidět. V přírodě je také řada věcí, které není možno bez vědeckého poznání pochopit. Například fotosyntéza, tvorba kyslíku z oxidu uhličitého prostřednictvím listové zeleně, oheň, voda, vítr apod. Bez rozvíjení sebe sama není možné překonávat řadu frustrujících situací, které člověku připraví životní situace, a to i v pracovním životě. Pro lesníka bývá demotivující, když jeho dílo (les) něco nebo někdo poškodí, ať už se jedná o větrnou kalamitu nebo žír klikoroha borového, který dokáže zničit celou nově zasazenou holinu, případně lesní požáry vzniklé v důsledku změn atmosférických, v horším případě vlivem člověka.

Výchovou člověka usilujeme, při jeho aktivní spolupráci, o jeho ovlivňování vedoucím k rozvoji a zdokonalování jeho charakteru a osobnosti, získávání vlastností umožňujících samostatně a společensky odpovědně žít v demokratické společnosti (Skalková, 1993). Kulturně a teritoriálně vymezený lid je tvůrcem legitimních norem a institucí, státu. Reprezentativní demokracie je suverenitou lidu uplatňovaná prostřednictvím volených zástupců do institucí (poslanecká sněmovna, senát). V moderních politických státech dochází ke kulturní a politické homogenizaci. V rámci moderního (národního) státu je zmiňován pojem „moderního občanství“, který je souhrnem jejich práv (Hloušek, Kopeček a kol., 2003).

Vliv globalizace zasahuje i problematiku lidských práv, která vstupuje do mezinárodní politiky ve spojení s ideou ochrany individuálních lidských práv prostupující hranice států, kdy příkladem lidských práv je právo na mír, rozvoj, na čisté a bezpečné životní prostředí, kterých nelze dosáhnout bez mezinárodní spolupráce (Krejčí, 2011). Pokud by nebyla uskutečňována politika vzájemné spolupráce v oblasti životního prostředí, svět by na tom byl pravděpodobně hůře, blíže fatálním změnám, které jsou dnes přisuzovány globálnímu oteplování, alespoň podle názoru některých odborníků. Jiní odborníci zase namítají, že svět není bezprostředně ohrožen globálním oteplováním, neboť větší změny na Zemi se nedějí z roku na rok, ani za desetiletí, nýbrž v rámci tisíciletí a vždy byly zaznamenány výkyvy. Pravdou je, že není nutné zbytečně životní prostředí znečišťovat lidskou činností. EU je v tomto příkladem světa v rámci svých realizovaných nebo

připravovaných opatření. Evropa ovšem není ani z desetiny podílníkem na znečišťování ovzduší. Částečně oprávněná je i kritika EU, která uvažuje o zákazu výroby spalovacích automobilů po roce 2035 a náhradu za alternativní pohony, kdy je preferován elektrický pohon, přičemž uhlíková stopa spojená s výrobou akumulátorů a vlastní výroba elektřiny je v současnosti podstatně vyšší. Významným zdrojem znečištění ovzduší je také letecká a lodní doprava. Paradoxem začíná být ve světle skutečnosti, kdy polovina vytěženého dříví na světě je spotřebována k otopu, že se začíná uvažovat o zákazu topení pevnými palivy, včetně dřeva, byť se jedná o komoditu obnovitelnou, na rozdíl od dnes preferovaného plynu a zatracovaného uhlí.

Borovička (2022) poukazuje na konání národních států, které se začínají probouzet a začínají házet vidle do globalizovaného soustrojí, přičemž uvádí, že „rozhodnutí, která ovlivňují ekonomiku, nečiní vlády, ale nadnárodní korporace. Státy ztrácejí možnost i schopnost regulovat společenské a ekonomické dění, neboť daleko přesahuje jejich hranice. Plout na vlnách globalizace se snad dá, pokud je moře klidné. Z ničeho nic však i na bohatém „severu“ řešíme problémy, o nichž jsme si mysleli, že jsou dávno za námi: jak zajistit dostatek potravin a pohonných hmot, čím budeme svítit a v zimě topit. Ukazuje se, že sázet v globalizovaném světě na všeobecné partnerství a přátelství, vzájemnou důvěru a dobrou vůli všech vůči všem není moc prozíravé“.

Evropa i svět se snaží reagovat na společenské a lidské potřeby zejména po zkušenostech získaných v souvislosti s druhou světovou válkou také v oblasti lidských práv. Všeobecná deklarace lidských práv byla přijata 10. 12. 1948 na Valném shromáždění OSN (Organizace spojených národů, United Nations Organization) v Paříži a obsahuje čtyři pilíře: důstojnost, svoboda, rovnost a bratrství. Tyto morální hodnoty s postupem času v rámci postupné globalizace světa získávají jiné rozměry, včetně možnosti uplatnění lidí téměř kdekoli v rámci celého světa. Problémem je, že uvedené hodnoty nejsou jasně vymezeny a dovolují individuální interpretaci.

Komunikační revoluce v rámci globalizace vytvořila příležitosti a přinesla očekávání lidem z různých koutů světa, kteří zvolili cestu migrace jako řešení tíživé životní situace (dopad celosvětové chudoby, důsledků válek a krizí). Evropa je útočištěm pro lidi, jež prchají ze svých domovů z různých důvodů, což je také důsledkem ne zcela domyšlené globalizace ve vztahu k zemím tzv. třetího světa. Nicméně EU musí složitě i nadále řešit sociální soudržnost a hledat rovnováhu v souladu se zásadami solidárnosti

a sdílené odpovědnosti, což není možné bez koordinace na celé evropské úrovni v rámci přijatých opatření (Evropská komise, 2015).

Migrace může být dočasným řešením pro některé lidi, nebo se může stát řešením trvalým. Přistěhovalectví je řešeno dle možností jednotlivých států ve shodě s jejich zákonnými předpisy a mezinárodními dohodami. Rozhodný je také počet osob, který se do státu přemísťuje. Vlivem války na Ukrajině se v první polovině roku 2022 zaregistrovalo na území ČR více než čtyři sta tisíc Ukrajinců. Migraci rozlišujeme jako legální a nelegální. Pro legální pobyt je zapotřebí mít vízum nebo jiný druh dokumentu umožňující pobyt na území státu. V ČR počet legálně pobývajících cizinců roste. V roce 2010 jich bylo v ČR 425 301, v roce 2019 potom 595 881 (což je 5,6 % populace) a v roce 2020 potom 634 790 cizinců. V letech 2019 a 2020 na území ČR pobývalo nejvíce státních příslušníků Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruska (Migraceonline.cz, 2021). Rok 2022 je rokem zvýšeného přílivu obyvatel z Ukrajiny z důvodu válečného konfliktu. Dle údajů Ministerstva vnitra ČR *„počet cizinců na území ČR setrvale stoupá. K 31. prosinci 2022 bylo na území ČR registrováno celkem 1 116 154 osob cizí státní příslušnosti, z toho 782 000 na základě oprávnění k přechodnému pobytu a 334 154 na základě oprávnění k trvalému pobytu. Za výrazným nárůstem počtu cizinců na území ČR stojí zejména vydávání dočasné ochrany státním příslušnicím a příslušníkům Ukrajiny, prchajícím před válkou ve své zemi. Ke konci roku 2022 bylo v České republice vydáno celkem 473 216 dlouhodobých víz za účelem dočasné ochrany (MV, 2023)“*.

Migrace přináší i střet kultur, v lepším případě jejich prolnutí a obohacení. Do války na Ukrajině byla migrací řešena náhrada nedostatku pracovníků v lesním hospodářství, zejména v dělnických profesích, zaměstnanci z Ukrajiny a Slovenska. Zatímco ze Slovenska přicházeli lidé se zkušenostmi s prací v lese, u Ukrajinců se jednalo povětšinou o manuální práci, kterou bylo ochotno v lese provádět mnoho zaměstnanců s jinou profesní specializací jenom s ohledem na větší finanční výdělek (mzdu) než si za svou práci ve vlastním oboru vydělali doma. Na Ukrajině byl i nedostatek pracovních příležitostí a nižší kupní síla, která je projevem nižší životní úrovně, zejména u venkovských obyvatel Ukrajiny. Válka odvedla na Ukrajinu zpět muže. Do ČR přišlo větší množství žen, a navíc většinou s dětmi. Ženy těžkou práci mužů v lese nenahradí. I teď není výjimkou, že práci v lese v pěstební oblasti, například sázení stromků, dělají vysokoškolsky vzdělané Ukrajinky, např. učitelky. Klimešová (2022) uvádí, že

od začátku války na Ukrajině (24. 2. 2022) získalo zaměstnání v ČR 84 594 Ukrajinců. Někteří odešli zpět nebo přestali pracovat. Na Úřadu práce tak bylo k 30. 6. 2022 evidováno 68 777 zaměstnaných Ukrajinců. Z toho v zemědělství, lesnictví a rybářství pouze 0,8 %. V procentech se jedná o malý podíl. Nicméně 5 500 nově zaměstnaných v oboru, je pro tento sektor významné číslo. Vliv na kulturu našeho národa současná migrační vlna z Ukrajiny nemůže mít významný vliv, neboť osoby hledající příležitost v ČR jsou rozptýlené po celé ČR a prostředí je pomalu přijímá a vstřebává, včetně aktuální solidarity a pomoci těmto lidem. Například v oblasti kultury může ale příliv Ukrajinců znamenat významnou konkurenci našim umělcům.

Migrace může mít pozitivní i negativní vliv na rozvoj hospodářství a života v ČR. Na jedné straně je možné částečně uspokojit nedostatek pracovníků v některých sektorech hospodářství, na druhou stranu jsou naplňována vládní opatření k pomoci migrantům vyčerpávající státní pokladnu. V neposlední řadě je nutné i zvýšeného úsilí a podpory v oblasti vzdělávání, které danou oblast významně zatěžuje, a to v době neexistence koncepce vzdělávání v ČR, která je nově vytvářena a zatížena častými změnami ve vedení Ministerstva školství ČR. V oblasti vzdělávání může migrace způsobit značné problémy, protože i tak je nedostatek míst v mateřských, základních i středních školách s ohledem na početné ročníky a kapacitní možnosti škol po proběhlé optimalizaci škol, nejvíce od začátku 21. století v ČR.

„Ústředním paradoxem globalizace je patrně to, že svět se v jejím důsledku zmenšil, ale současně i zvětšil. Svět je menší v tom smyslu, že během 24 hodin je možné se dostat prakticky kamkoli a kdekoli na světě žít stejným způsobem života. Na druhou stranu se svět zvětšil, protože více víme o vzdálených a „exotických“ místech, a proto si více uvědomujeme vzájemné odlišnosti (Eriksen, 2008, s. 368).“ „Moderní společnosti jsou tak velké, tak složité a tedy nepřehledné, že se svým účastníkům už ani nejeví jako společnosti (Sokol, 2015, s. 12).“

Projevy globalizace souvisejí s celkovým sociálně ekonomickým fungováním společnosti s jevy, jakými jsou průmyslová a vědeckotechnická revoluce (Semrád, 2001). Svět a jeho vývoj je vždy propojen s ekonomikou. V důsledku toho, že zahraniční obchod je otevřen zahraničním trhům a nerezidentům, nazýváme tuto ekonomiku otevřenou. Hospodářství každé země má svá specifika. Stát bohatne s ohledem na možnosti, které má k dispozici (přírodní bohatství, průmysl, zemědělství, služby, vědu apod.). Převážnou

část ekonomiky je možno nazvat tzv. „výkonovou ekonomikou“. Pro sledování tempa růstu řady firem jsou sledovány a posuzovány výkonnostní charakteristiky (indexy meziročních změn, výkony výkonové spotřeby, účetní přidaná hodnota apod.). Hlavním cílem podnikatelských subjektů je tvorba zisku. Otázkou je, jak je s daným ziskem dále nakládáno, zda je tento zisk přiměřený a jakým způsobem jsou nastaveny národní či mezinárodní účetní standardy, které mohou umožnit i přísun finančních prostředků například do sociální oblasti nebo školství. Příkladem otázky „přiměřenosti zisku“ je možné názorně ukázat na hospodářských výsledcích např. společnosti s většinovou účastí státu ČR, kterou je ČEZ, který vykázal v roce 2021 provozní zisk před odpisy (EBITDA) ve výši 63,2 mld. Kč a čistý zisk 9,9 mld. Kč (ČEZ, 2022). Obdobně je tomu i u bankovních ústavů. Například skupina ČSOB vykázala za rok 2021 čistý zisk ve výši 16,2 mld. Kč (ČSOB, 2022).

Stálé zvyšování a zrychlování výkonu nebo produkce vybízí ke kladení si otázky, jak se to promítá do limitů, rizik nebo hrozeb v oblasti kvality života. Světová populace roste, přesto se však v řadě zemí nedostává pracovních sil (včetně ČR), což směřuje podnikatelské prostředí k větší automatizaci a robotizaci. Firma, která neroste, postupně většinou zaniká. Stát, který dlouhodobě neroste, zpravidla nebankrotuje, ale zadlužuje se, což je vždy na úkor obyvatel dané země a kvality jejich života. Paradoxem popsaného může být chápáno také opačně, jako pozitivní trend ve smyslu 4. průmyslové revoluce. Při první průmyslové revoluci došlo k přerušení dominance zemědělství, vznikala manufakturní výroba a strojní velkovýroba s podporou nových zdrojů z těžby uhlí, tj. páry. Po roce 1870 přichází druhá průmyslová revoluce s nástupem elektrifikace, montážních linek a komunikačních prostředků. Pro třetí je charakteristický nástup počítačů a digitalizace. O čtvrté průmyslové revoluci se diskutuje v souvislosti s robotizací a plnou automatizací práce s využitím umělé inteligence (ČT24, 2018). S novelou Živnostenského řádu z roku 1885 byla zákonem zakázána dětská práce v Rakousko-Uhersku. Přesto ještě na začátku 20. století byla dětská práce v Československu využívána. Její význam vzrostl v době mobilizace v roce 1914. Od roku 1973 byl v Československu uzákoněn vstup do zaměstnání s věkovou hranicí 15 let. U mládeže se také mění potřeby přivýdělnku v době studia na škole v závislosti na finančních možnostech každé rodiny a potřebách žáka.

Většina lidí má ráda ve svém životě nějaký řád. Historicky byl řád částečně tvořen vírou, náboženstvím, které sehrálo v minulosti svoji úlohu ve výchově, byť se také střetávalo názorově s názory lidí zabývajících se vědou a poznáním. V roce 2021, kdy proběhlo „sčítání lidu“, bylo v ČR 10 524 167 obyvatel (v roce 1991 to bylo 10 302 215), z kterých se přihlásilo k víře (věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti nebo směru) 1 374 285 obyvatel (z toho římskokatolíků 741 019, v roce 1991 to bylo 4 523 734 věřících, z toho 4 021 385 římskokatolíků). Z uvedených dat vyplývá úbytek počtu věřících v ČR (ČSÚ, 2022). Čísla za rok 2021 nemusí být reálná, neboť ve statistice se mohou objevit i lidé, kteří se považují za věřící, ale ke konkrétní církvi se nehlásí, nebo jde o ezoteriky nebo recesisty. Klesající počet věřících může být ukazatelem změny ve společnosti, který vypovídá o ztrátě důvěry ve vyšší moc a funkci „desatera“, které bylo jakýmsi mantinelem pro představy o správném chování člověka a jeho přístupu k životu. Dnes je hodně věřících, kteří nepotřebují a neuznávají církev, což je také zvláštní projev spirituality. Vliv nárůstu počtu dostupných informací a jejich konzumace působí na každého člověka a směřuje ho (minimálně podvědomě) k vytvoření vlastní řádu nebo osvojení si svébytného stereotypu životního stylu, ve kterém již často není místo pro vyšší moc a obdobné autority.

Pro druhou polovinu 20. století je příznačná diskuse o počátku nové éry, ve které se společnost nachází. Tento nový věk začal být označován různými přívlastky jako společnost: postindustriální, postkomunistická, konzumní, informační, stále se učící, znalostní i jako postmoderní společnost (Semrád, Škrabal, 2014). Ve výkladu postmodernity neexistuje shoda. V Evropě je tento myšlenkový směr o změně způsobu myšlení s dobovým pocitem přelomu zasazován do 70. let 20. století (Skalková, 2004). Keller (2009) označuje postmoderní společnost jako protiklad tradice, kdy její stoupenci mají snahu vše negovat a spatřuje zde možnost řešení problémů společnosti její modernizací, která by měla být efektivnější a pečlivější. Podle Semráda a Škrabala (2014) je pro postmodernitu charakteristická také orientace na přítomnost, což se ve společnosti projevuje hédonismem, hodnotovým relativismem, pluralismem, důrazem na silné adrenalinové zážitky a dochází i ke zpochybňování autorit, přeceňování individualismu a projevuje se to v alternativních životních stylech.

V rámci výzkumů hodnotové orientace (Kolesárová, 2016) se ukázalo, že trendem mladé generace je žít hedonistickým způsobem života (užívat si zábavy, večírků) s odchýlením

se od tradičních kulturních, duchovních a sociálních hodnot. Navíc je jejich přístup napodobeninou světa z filmů a reklam, které se jim hojně dostává skrze sdělovací prostředky. Dle Semráda a Škrabala (2018) by mělo být cílem společnosti povzbuzovat mladou generaci k tvořivosti tak, aby se sociálně kulturní odkaz jen nespotřeboval, ale i rozrůstal.

Polistopadový vývoj (1989) v bývalých komunistických zemích byl veden snahou se co nejdříve vyrovnat společností tzv. vyspělým. To se samozřejmě týkalo i oblasti školství a vzdělávání, kde se také začalo zaváděním „západních“ řešení. Příčinou nižší efektivity bylo ne zcela správné pochopení a uchopení rozdílnosti těchto dvou světů. Sociální a kulturně antropologický vývoj byl zcela jiný. Důležitým parametrem pro vzdělávání je také dostatek finančních prostředků vynakládaných do školství jak ze státního, tak z privátního prostředí. V této oblasti za „vyspělým světem“ stále zaostáváme. Například vynaložené výdaje státem na školství v roce 2020 činily 262 276 mil. Kč, což z celkové výdajové části rozpočtu státu (1 475 479 mil Kč) činí 17,8 % (Rojíček, 2021). Řešením ale také není honba za plošným rozšiřováním vysokoškolského vzdělávání v populaci. Společnost nepotřebuje jen vysokoškoláky.

Všechny výše popsané aspekty proměn ve společnosti mají bezprostřední vliv na zaměstnanost a výskyt širokého spektra druhů pracovních činností na pracovním trhu, včetně objemu času věnovanému práci, s logickým vlivem na objem „volného času“ lidí a možnosti jeho využívání. Zákonná pracovní doba činí v ČR v roce 2022 celkem 40 hodin týdně, s určitými výjimkami (37,5 hodiny týdně báňská pracoviště a třísměnné nepřetržité provozny, 38,75 hodin dvousměnný pracovní režim). Někteří zaměstnavatelé, a to nejen z privátního sektoru, ale i státní podniky, mají ve svých kolektivních smlouvách sjednanu pracovní dobu nižší, povětšinou 37,5 hodiny týdně. Doba dovolené je 4 týdny. Někteří zaměstnavatelé garantují 5 týdnů dovolené. S ohledem na různou délku týdenní pracovní doby se dovolená nepočítá v týdnech, ale přepočítává na nárok v hodinách.

Většina Evropských zemí má 40. hodinový pracovní týden. Méně mají v Belgii (38 hodin), Dánsku (37 hodin) a suverénně nejméně ve Francii (35 hodin). Ve světě nejvíce hodin ročně odpracují v asijských zemích. Ročně stráví v práci (Japonsko, Thajsko, Malajsie) v průměru více než 2 000 hodin za rok. Rekordmani jsou Korejci (2 390 hodin za rok). Naproti tomu za rok odpracuje Dán 1 475 hodin a Francouz 1 431 hodinu (Měšec, 2022). V některých zemích (Francie, Německo, Švýcarsko) probíhají

na zkoušku u zaměstnavatelů pokusy s nastavením čtyřdenního týdenního pracovního cyklu se třemi dny pracovního volna. Obecně by takovéto opatření mělo velkou podporu nejen u českých zaměstnanců, ale za předpokladu méně času v práci, se zachováním výkonu a finančního ohodnocení. Délka pracovní doby ovlivňuje samozřejmě i délku času, kterou je možné věnovat volnočasovým aktivitám. Vzrůstá počet hodin pro volný čas. Způsoby trávení volného času jsou různé dle typu aktivit blízkých každému jedinci. Nemusí jít pouze o rozšíření času pro aktivity směřujících k zábavě. Například v Německu dochází u mladých lékařů k tomu, že nechtějí sloužit více jak 1-2 dny v týdnu, aby měli dostatek volného času na rozvoj své osobnosti.

Na základě petice podepsané občany Švýcarska (přes 100 000 podpisů) bylo v roce 2016 uspořádáno referendum, které řešilo státem garantovaný příjem pro všechny občany. Občan by nemusel chodit do práce a získal by od státu příjem 2 500 franků (v tehdejších přepočtu 61 000 Kč) a na každé dítě 625 franků (15 300 Kč). Zároveň by byly zrušeny podpora v nezaměstnanosti a jiné sociální dávky, a také důchody. Tento návrh byl zamítnut silou 76,9 % hlasů voličů (ČT, 2016). Pravděpodobně je pořád ve švýcarských obyvatelích zakořeněna nutnost a správnost potřeby pracovat pro zajištění vlastních finančních potřeb.

Fenoménem, který byl příznačný pro dobu pandemie koronaviru, je zvýšení počtu prací z domova (Home Office), což je u některých profesí možné a pracovníky požadováno, jako žádaný benefit (např. oblast ICT pracovníků, Information and Communication Technologies). Jinde se zase vracejí zaměstnanci do kanceláří, zejména kvůli potřebě sociální komunikace na pracovišti. Ve výrobě, v zemědělství a lesnictví je toto vyloučeno.

Dnes probíhají diskuse o poskytování neomezeného volna, které se zakládá na důvěře mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, kdy každý odpovědný zaměstnanec ví, kdy je už neproduktivní a potřebuje odpočinek. Předpokladem je nastavení dobré komunikace firmy se zaměstnanci, aby se nestalo, že zaměstnanců nepřijde do zaměstnání polovina z nich a tato bude muset pracovat za tu druhou. V praxi to může fungovat tak, že když chce odjet zaměstnanec na dovolenou na jeden měsíc, dokončí své projekty a další zkoordinuje se svými kolegy. Samozřejmě se jedná o specifické pracovní obory.

Trend směřující k snižování fondu pracovní doby by ve svém důsledku měl mít pozitivní dopad na možnosti rozšíření volnočasových aktivit u pracujících. Ruku v ruce s tím jde i možnost věnovat se ve větší míře (více času) ve volnočasových aktivitách dětem a mládeži. Nejde jen o tzv. rodičovské aktivity ve vztahu k cílení na rodině blízké aktivity, byť někdy i v autokratické podobě rodiči určovanými (dle jejich názoru ideálními), ale i organizovaným aktivitám ve spolcích, klubech, sdruženích apod. Stále existuje řada lidí, kteří jsou ochotni se ve svém volném čase věnovat práci s dětmi a mládeží i na úkor rodiny. Nalezení rovnováhy mezi časem stráveným prací a volnočasovými aktivitami je věcí každého jednotlivce a vychází také z jeho potřeb a možností uplatnění na trhu práce, což má přímou vazbu na vrozené předpoklady, výchovu a vzdělávání.

Každý člověk je nějakým způsobem formován a utvářen, což v obecné rovině zahrnujeme pod pojem výchova, vzdělávání a socializování. Každá doba nese jiné možnosti, jiné přístupy a trendy. V rámci globalizace a vývoje společnosti dochází k větší pestrosti nabídky vzdělávání a různým přístupům k výchově, ne vždy šťastným a efektivním, protože nebývají vázány na historicko-kulturní a kulturně-antropologické aspekty.

1.2 Proměna lesnické profese

Lesníci se hrdě hlásí k tradici a sami sebe vnímají jako konzervativní profesi, která vychází ze staletých zkušeností spojených s pěstováním lesa, který potřebuje čas. Lesník, jenž les vysadí, se nedočká jeho mýcení, pokud nedojde k předčasnému zmýcení z důvodů živelných (abiotických) nebo biotických.

První písemná svědectví o existenci lesních porostů v českých zemích přinesla Kosmova Kronika z 12. století. Zemřel v roce 1125 (Kosmas, 2011). Další vývoj lesa a správy lesních majetků se odvíjel dle Nožičky (1957) od vlastnictví půdy, na které mělo vliv střídání vývoje politických událostí, zejména válek a vývoje společnosti v oblasti rozvoje hospodářství (zemědělství, průmysl).

Ve 14. století spravoval většinou nemovitý majetek vlastníka nějaký správce. V tomto období již byla známa pracovní pozice hajný a lovčí. Hajný je v podstatě nejstarší známé označení lesního personálu. Zpočátku byli odměňováni naturálně. Později v zestátněných lesích a na velkostatecích byli finančně odměňováni na základě zařazení do služebních tříd

a i v souvislosti s lesním zákonem 250/1852 a jeho ustanoveními, vykonávali hajní službu výkonnou, dohledací a ochrannou pod vedením a dozorem úředníka spravujícího územně větší lesní majetek (polesí). Obdobně tomu bylo i po 2. světové válce. V 60. letech 20. století se začal označovat hajný jako lesník a později lesní. Se vznikem státního podniku Lesy České republiky (LČR od 1. 1. 1992) se objevilo označení revírník. Dříve existovala i kategorie „hajný přísazný“, která byla pod přísahou státní moci, dříve pod politickým úřadem, dnes označovaným jako orgán státní správy. Takový člověk byl de-facto veřejnou stráží pro ochranu svěřeného majetku a každý byl povinen uposlechnout jeho služebního vyzvání a příslušelo mu i právo nosit zbraň. Dnes je jeho funkce nahrazena lesní stráží, která je jmenována orgánem státní správy, ovšem bez finančního ohodnocení. Hajní v minulosti zaučovali čekatele, tzv. adjunkty. Tyto pracovní pozice jsou i dnes obnoveny a využívány pro přípravu na výkon hajného (revírníka). Mezi dělnické profese se řadí povolání dřevorubce a pěstebního dělníka. V období socialismu existovala katalogová dělnická povolání: lesař-dřevorubec, lesař-manipulant, lesař-traktorista, lesař-pěstitel apod. Nadřízení hajných se označovali jako fořti, u lesních byl lesmistr (vrchní lesní úředník ve službách vrchnostenských nebo královských – dnes se nepoužívá), nadlesní, lesní správce, ředitel lesního závodu apod. Za „lesníka z povolání“ je považován absolvent lesnické školy (střední školy, vysoké školy), kde probíhá výuka lesnictví a myslivosti. Lesník nemusí být nutně provozovatelem myslivosti. Dřívější lovčí, mající na starosti lovy a hony, bývají ve své profesní specializaci označováni jako oborníci nebo bažantníci (po roce 1960).

Základní pracovní náplní lesníka byla a je správa lesního majetku. Vždy se jedná o těžbu dříví a následnou obnovu lesa s využitím přirozené obnovy nebo zalesňování holin. Vzhledem k tomu, že lesy rostou v různých pásmech (mírné, tropické), v různých nadmořských výškách, expozičních, terénních dispozicích, na rozličných geologických podkladech s různou vrstvou humusu, odlišuje se složení stromových druhů v rámci určitých pěstebních oblastech. Tato skutečnost se promítá do technik a postupů pěstování lesa. Lesní porost musí být také stabilní (např. proti vlivu větru, sněhu apod.). Techniky „starých“ lesníků se dědí z generace na generaci, a s vědeckým poznáním a využitím informací se upravují. Zde je tedy možno hovořit o lesnických tradicích a konzervatismu lesníků. Důležité je také zadání vlastníka lesa a plnění jeho cílů.

Po roce 1990 se neustále prohluboval v lesním hospodářství problém s nedostatkem pracovníků pro práce v lese. V lesnictví se počet pracovníků od roku 1989 do roku 2013 trvale a výrazně snižoval, v letech 2014–2015 se částečně stabilizoval a v letech 2016–2018 se mírně zvyšoval. Trend dílčího nárůstu počtu pracovníků v lesním hospodářství je ovšem neadekvátní s ohledem na vzrůstající objem ročních těžeb dřevní hmoty způsobených kalamitní kůrovcovou kalamitou (po roce 2015).

Vývoj průměrných mezd ve srovnání s jinými odvětvími a v porovnání s národním průměrem ukazuje na nižší výdělky v lesním hospodářství, což může být jedním z důvodů klesajícího zájmu o práci v lese, ale i o studium na lesnických školách, byť se v roce 2020 průměrná mzda pracovníků v lese blíží průměru v ČR. Dělnické profese vykonávají dnes většinou osoby samostatně výdělečně činné podnikající na živnostenský list. Srovnání základních charakteristik zobrazuje tabulka č. 1, která vychází z údajů převzatých z Ministerstva zemědělství ČR (MZe), ze Zpráv o stavu lesa a lesního hospodaření v letech 1990, 2000, 2010 a 2020.

Tab. č. 1: Počet pracovníků v LH (ks) a srovnání výše mezd (Kč) Zdroj: MZe

rok	počet pracovníků	Ø mzda v LH	Ø mzda v ČR	poměr LH/ČR %
1990	57700	3367	3792	89
2000	32264	11491	13491	85
2010	15510	21074	23004	92
2020	13682	33870	34068	99

Spolu se společenskými změnami po roce 1989 dochází i v lesním hospodářství k mnoha proměnám. Od roku 1948 do roku 1990 hospodařil na všech lesních majetcích v ČR stát. V roce 1992 dochází k transformaci lesního hospodářství nad budoucím státním lesním majetkem. Vzniká jeden státní podnik LČR, který přebírá správu státního lesa a vlastní výkony lesnických činností jsou přeneseny na oddělené subjekty, a sice bývalé lesní závody transformované na akciové společnosti. LČR se tak postupně zbavují lesní prvovýroby na většině jím spravovaném území. Část lesních majetků spravuje také státní podnik Vojenské lesy a statky, a sice ty nad vojenskými újezdy, kde přeneseně (pod armádou) dochází v různých formách k hospodaření na tomto strategickém majetku již od roku 1905. Dílčí lesní majetek spravují rovněž Národní parky a lesnické školy. Po roce 1991 dochází k restitucím majetků a lesní majetky jsou přebírány do hospodaření zejména soukromými, obecními a církevními vlastníky. Po roce 2017 již podnik LČR není majoritním správcem lesa v ČR (méně než 50 % výměry).

Transformační proces v lesním hospodářství výrazně změnil podmínky hospodaření v lese. Stát se zaměřil na odbornou správu lesa a privátní subjekty na služby (práce) v lese. V podstatě lze konstatovat, že žádný větší vlastník lesa (nad 200 ha) neprovádí hospodaření v lese svým jménem a výlučně svými zaměstnanci. Tato skutečnost se odrazila i do odborného vzdělávání.

Do roku 1990 byly prováděny práce v lese pracovníky, kteří byli s regionem spojeni, a docházelo k minimálním přesunům pracovní síly. V současnosti je velká část lesních dělníků nucena za prací cestovat a změnil se způsob jejich práce. Po roce 1990 došlo k modernizaci lesní techniky pro těžební práce v lese, včetně dopravy a zapojení moderních informačních technologií a zařízení do správy lesa a evidence výroby. Významně se také proměnily odbytové možnosti a dřevařské technologie na zpracování dřeva. Paradoxně hospodářské způsoby pěstování lesa se významně nemění v čase a jsou ustáleně podobné více jak 150 let. Náročnost při výkonu správy je umocněna rozsáhlými kalamitními situacemi, díky kterým se od roku 2015 zvětšuje výměra potěžebních holin (bezlesí) v ČR. Lesnická mechanizace klade vyšší nároky na obsluhu a její odbornost a motomanuální zručnost. Trendem vývoje strojů je zvyšování výkonnosti a terénní průchodnosti, což se promítá do konstrukce strojů a v neposlední řadě i do prodejních cen strojů. Tato skutečnost se odráží do potřeby zajištění návratnosti vložení investičních prostředků (odpisů) do těchto zařízení, což vyžaduje vyšší hodinové nasazení u obsluhy strojů (turnusová práce) nebo směnný provoz na daném prostředku.

Uvedené skutečnosti významně zasahují do rozložení poměru pracovního a volného (mimopracovního) času. Hlavní vliv má časové rozložení pracovní doby v týdnu, sezónnost prací, vliv počasí, kdy se vyskytují dny s vyloučením možnosti pracovat, a v některých lesnických profesích i cestování za prací s dlouhými přejezdy nebo ubytováním na různých pracovištích mimo místo bydliště. Zatěžujícím faktorem pro výkon lesnických profesí je také přísná legislativa a sílící tlak ekologických iniciativ a požadavků státní správy (úředníků), včetně nesystémových institucí typu České inspekce životního prostředí a Agentury ochrany přírody.

V roce 2006 uspořádala redakce časopisu *Lesnické práce* (odborný časopis) emailovou anketu a oslovila řadu lesnických odborníků i laickou veřejnost a položila jim dvě otázky: 1) „*Jaký byl v minulosti důvod ke vzniku lesnické profese?*“ a 2) „*Jak je tomu v současnosti? Jsou důvody stejné, nebo došlo k nějakému posunu?*“ Z lidí zapojených

do diskuse redakce časopisu několik odpovědí vybrala a se jmény autorů je zveřejnila ve dvou vydáních odborného lesnického měsíčníku (LP, 2006). Odpovědi byly kráceny.

Většinu vybraných odpovědí na první otázku je možné shrnout následovně: Lesnická profese vznikala v době zvýšené poptávky po dřevní hmotě, tzn. zajištěním dodávek dříví a následným vynuceným požadavkem na obnovu lesa, aby mohl opětovně poskytovat užitek ze dříví dalším generacím vlastníků. Odpovědi na druhou otázku lze shrnout takto: V současnosti se podporuje existence lesa jako významného krajinného prvku životního prostředí člověka a je vedeno snahou o trvale udržitelné hospodaření, které přináší také výsledky v podobě využitelné dřevní hmoty (průmyslově, energeticky apod.) jako v minulosti (počátcích lesního hospodářství), ale s důrazem na komplexnější plnění všech funkcí lesa, tj. produkčních i neprodukčních (ochranná, hygienická, zdroj vody, rekreační atd.).

S koncem 18. století vznikaly první lesnické školy v Českých zemích, kdy hlavní snahou jejich zakladatelů bylo zajištění práce nad jimi vlastněnými lesními majetky. Potřeba odborných lesníků se postupně zvyšovala i s ohledem na měnící se využitelnost lesních produktů, zejména dříví, v průmyslových odvětvích, ale i s ohledem na vývoj lesnické mechanizace a jejich zvyšující se výkonnost. V počátcích lesnického školství šlo o předávání zkušeností menším skupinám budoucích lesníků jednotlivými lesnickými odborníky té doby. Teoretické poznatky získané v malých učebnách se aplikovaly přímo do lesních majetků. S postupem času docházelo ke specializaci lesnického školství, které si vyžádalo větší učební (školské) prostory a odpovídající „školní polesí“, tj. lesní majetky určené k výuce žáků, a zároveň i dělení úrovně vzdělání (učňovské, maturitní středoškolské, vysokoškolské). Ve 20. století, až do roku 1984, bylo v podstatě pravidlem, že do lesnického středního školství se dostávali studenti po získání vlastní praxe v lese nebo po ukončení učňovské lesnické školy, tj. již lidé dospělí. Více o dané problematice v kapitole 3.

1.3 Proměna vztahu k lesu jako turistické atrakci

Vzhled krajiny se v ČR vyvíjel po staletí. V případě lesa lze zkratkovitě a poněkud expresivně shrnout, že les se postupně měnil vlivem člověka, co by bezohledného ničitele lesa za účelem zajištění potřeby dříví (aktuálně se setkává se současnou energetickou krizí), po tvůrce a ochránce lesa (někdy až ekoteroristy). Diskutabilní je otázka vyváženosti vzhledu krajiny, kde se předpokládá pestrost střídání lesa s loukami, poli, vodními toky a rybníky, v nichž je zasazena urbanistická a industriální výstavba. Výsledek kultivovaného vztahu k české kotlině je občanem přijímán a je i vyjádřen slovy naší státní hymny.

Proměna vztahu k lesu je dána také proměnou životního stylu. Je módní užívat pojem „trvale udržitelný způsob hospodaření“. Tento pojem byl přitom již v ČR znám a používán v tereziánské době. ČR se aktivně v roce 2021 zapojila v rámci Evropské komise do stanovení strategie hospodaření v lesích v podmínkách EU do roku 2030 pod heslem zajištění trvale udržitelného hospodaření v lesích. S tím logicky souvisí i pojem trvale udržitelný způsob života, který je uváděn i v jiných oborech.

Za dob Marie Terezie pokrýval les území Českých zemí 14% plochy. Z údajů MZe, tzv. „Zelených zpráv“ (Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství v ČR), které každoročně předkládá MZe a schvaluje vláda, vyplývá, že lesnatost byla v ČR v roce 1790 25 %, v roce 1910 30 %, v roce 1990 33,5 % a v roce 2020 34,1 %. V roce 2020 došlo k nárůstu plochy lesů v ČR o 1 659 ha. Paradoxem je, že ročně v posledních 10 letech vzrůstá počet lesů v ČR o cca 1 400 ha a MZe není schopné převést ve prospěch středních škol v ČR cca 2 000 ha na stabilizaci jejich „školních polesí“ sloužících praktické výuce žáků lesnických oborů. V roce 2014 tuto aktivitu nejdříve podpořil tehdejší ministr zemědělství Marián Jurečka, aby po roce od záměru odstoupil se zdůvodněním, že není vhodné převádět majetek státu (ČR) na kraje. Žádosti o provedení této prospěšné záležitosti (převodu lesa ve prospěch škol – krajů) se budou pravděpodobně opakovat s volbou každé nové vlády.

Les byl a je zdrojem inspirace nejen pro umělecky založené lidi (malíře, sochaře, skladatele), ale je i oázou klidu pro v místě žijící obyvatele a ostatní návštěvníky, které do lesa vedou různé aktivity zájmového, rekreačního nebo sportovního charakteru, což přispívá k sociálnímu rozvoji společnosti.

Les měl vždy význam, kromě optimálního životního prostředí (zdroj kyslíku apod.), pro odpočinek obyvatel. S nástupem Českého národního obrození, jež bylo součástí širších událostí v Evropě, ovlivněných Francouzskou revolucí a zejména osvícenectvím, zvyšujícím se nacionalismem (národní uvědomělostí) a zájmem o historii národa, včetně snahy o pozvednutí českého jazyka, docházelo v Čechách ke vzniku různých spolků. Dne 11. 6. 1888 byla v Praze ustanovena organizace s názvem Klub českých turistů (KČT). Tento spolek je aktivní i v současnosti. Mezi jeho nejvýznamnější tradici a přínos lze označit značení turistických cest, které je Evropou a světem obdivované. Systém značení (pruhy kombinace čtyř barev a bílé) převzaly i některé země (Brazílie, Polsko, Ukrajina). Některé země se z naší dobré tradice a systému značení učily a stále učí (Itálie). První turistické značení se na území Štiavnických vrchů objevilo již v roce 1874. Systém hustých stezek díky přístupnosti lesů (z dob socialistických není podmíněn vstup do lesa souhlasem vlastníka lesa a je tedy veřejně přístupný, na rozdíl třeba od Rakouska), reliéfu a rozmanitosti krajiny, je velkým počinem pro rozvoj turistických a podobných aktivit v lese. Do obecného podvědomí obyvatel se dostalo (umocněno normou z roku 1989), že červené trasy jsou zpravidla náročné a mají mezinárodní význam, modré jsou regionální, nástupové stezky jsou zelené a žlutou jsou značeny regionální trasy a zkratky. Obdobně s rozvojem cyklistiky dochází ke značení cyklotras, pro využití cestování na koních tzv. hipostezek. Trasy jsou doplňovány informativními tabulkami o místech, vzdálenostech, nadmořských výškách apod., což má i vzdělávací smysl.

KČT na své náklady, s příspěvky obcí a jiných donátorů, vybudoval nebo byl iniciátorem množství vyhlídek, rozhleden a turistických chat na významných místech v ČR, což má význam pro pozitivní poznávání naší země. Budování a údržba turistických stezek zpřístupnilo v minulosti vybudované křížové cesty s náboženskou tematikou, studánky, hrady, zámky a jiné pamětihodnosti, včetně zajímavých přírodních útvarů (skal, jezírek apod.) a dalo vzniknout řadě naučných stezek a informačních tabulí. KČT se v průběhu více než 130. let historie podílel na výstavbě řady turistických chat, nocleháren či útulen. V tematickém časopise „Turista“ jsou vydávány v samostatné rubrice informace o turistických chatách. Oslava práce lidí z řad dobrovolníků je zhmotněna v publikační činnosti členů KČT, kdy nejvýznamnějším počinem je vydání publikací autorem (dlouholetým předsedou KČT) Janem Havelkou s názvem „Chaty klubu českých a československých turistů, který se ve dvou dílech (třetí v přípravě) věnuje vzniku a historii těchto objektů vybudovaných po roce 1928. KČT aktivně udržuje přehledy

o dostupnosti chat na turistických cestách, včetně údajů o jejich provozovateli, i pokud jimi není sám KČT. Chůze je stále prostředkem poznávání krás a kultivace jedince.

V roce 2012 vznikla na Lipně první rozhledna schovaná pod marketingový název „Stezka korunami stromů“. V současnosti jsou v ČR další obdobné atrakce, a sice v Orlických horách a Krkonoších. Tyto atrakce nabízí návštěvníkům řadu aktivit sportovních a doprovodných, včetně poskytování informací v naučných centrech (př. Vývoj lesa) a informačních centrech (o okolních výjimečnostech). Náklady na tyto stavby byly v řádech desítek miliónů korun českých, čemuž odpovídá i výše vstupného na tyto atrakce, které se tak pro rodinné rozpočty stává až finančně neúnosným. V případě Orlických hor existuje paradox, kdy uvedená stezka je de-facto rozhlednou na holém kopci bez bezprostředního výhledu do korun stromů, a to z důvodů proběhlé větrné kalamity v dané lokalitě. Vzrostlé (staleté) stromy tam díky lesníkům opět budou, ale nejdříve až v době konce životnosti této stavby. Proto je tedy stezka aktuálně „Stezkou v oblacích“. Daná lokalita v roce 2022 získala další primát v podobě nejdelšího visutého mostu na světě (721 m délky) pro pěší. Lze pochopit názory kritiků považujících dané atrakce za nadbytečné, čistě komerční aktivity, které vznikly z části i s „veřejnou podporou“ a finančními příspěvky, byť schované za marketing o veřejné prospěšnosti těchto staveb. Na tento stav lze pohlížet jako na důsledek přeceňování ekonomických hodnot. Tyto atrakce jsou budovány nejen s vidinou zisku pro jejich provozovatele nebo vlastníky, ale mají i vzdělávací rozměr. „Stezka korunami stromů“ v Krkonoších u Janských lázní nabízí výchovně vzdělávací aktivity na téměř 1,5 km dlouhé trase, kde se lidé mohou seznámit se zkušenostmi lesníků a poznatky o stromech (doslova od kořenů až ke korunám), včetně seznámení se s životem v lese a jeho faunou, tj. rostlinami a živočichy nacházejícími se v lesích v pohoří a okolí Krkonoš. V dnešní době je trendem stěhování se z vesnic do měst. Většina obyvatel žije v městských a příměstských aglomeracích. Je tedy i záslužné, že se obdobné „atrakce“ budují, neboť dochází i k poznávání funkcí lesů a prohlubování vztahu obyvatel k lesu.

Lesní zákonodárství počínaje vydáváním prvních lesních řádů (od roku 1754) vždy obsahovalo činnosti, které jsou v lese zakázány. V podmínkách ČR je nyní lesnímu zákonu nadřazen zákon o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992). Aktuálně platný lesní zákon (č. 289/1995) rozlišuje podle převažujících funkcí lesa tři kategorie: 1) lesy hospodářské, 2) lesy zvláštního určení a 3) lesy ochranné. Z hlediska turistické atraktivity

a veřejného zájmu (pro zlepšení a ochranu životního prostředí, nadřazení plnění funkcí mimoprodukčních nad produkčními) jsou dále popsány v zákoně subkategorie: lesy na území národních parků a národních přírodních rezervací, příměstské lesy a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí, lesy lázeňské apod. „Měkké aktivity“ typu turistika a běh nejsou v lese zakázány, naopak zakázán je vjezd motorových vozidel. Problémem pro životní prostředí je trend návštěvy lesa motoristy (motoroky, čtyřkolky, terénní speciály), včetně protizákonných návštěv v lesích a v místech s nějakým stupněm ochrany (př. Národní parky (NP)), což se týká i cyklistů a skialpinistů. Výše trestů v českých zákonech obsažených, včetně finančních postihů, jsou v současných podmínkách neadekvátní a nízké. Současná nová vláda v ČR si dala do svého programového prohlášení ze dne 6. 1. 2022 závazek rozšířit ve svém volebním období plochu velkoplošných chráněných území o vyhlášení NP Křivoklátsko a NP Soutok. Je paradoxem, že zmíněná území působením státních lesníků dospěla do stavu, který je příkladnou ukázkou jejich hospodaření v souladu se zájmy trvale udržitelného hospodaření, o které nejen v lese především jde. Změna v podobě zřízení NP, s tvorbou nových organizačních složek státu (příspěvkových organizací), nemusí být ani s ohledem na státní rozpočet ekonomicky výhodná. Je otázkou, zda je potřeba něco měnit, když to evidentně dobře funguje. Občané Křivoklátska a okolí se v minulosti při podobné úvaze o vyhlášení NP významně ohradili proti tomuto záměru. Obdobný nesouhlas veřejnosti lze očekávat i u těchto záměrů vlády, proti kterému se již vyjádřila i významná část odborné lesnické veřejnosti.

Zvýšený zájem o ochranu přírody a krajiny uvnitř státu (ČR) může být důsledkem nebo projevem s obrovským významem pro období, jako je covid 19, kdy lidé nemohou vycestovat z ČR, a proto se více soustředí na přírodu uvnitř státu.

Z vlastní aktivity lesníků vznikají tzv. Lesnické parky, které jsou významnými objekty, kde jsou v souladu ekologické i ekonomické funkce lesa, zvyšuje se zde rekreační a vzdělávací (naučná) funkce a jsou plněny i funkce sociální, v tomto případě stabilní prostor pro zaměstnávání místních obyvatel. Mezi vyhlášené Lesnické parky patří nejen Křivoklátsko, ale dále Bezděz, Podkomorské lesy u Brna a Masarykův les Křtiny.

V roce 2014 byl v rámci programu NAZV (Národní agentura pro zemědělský výzkum) zadán projekt s názvem: „Aktuální a strategické možnosti trvale udržitelného poskytování funkcí lesa a služeb polyfunkčního lesního hospodářství veřejnosti z hlediska sociálně-

ekonomického, politického a právního v České republice“, s dobou řešení v letech 2015-2018, s vedoucím odpovědným řešitelem Luděk Šišákem z České zemědělské univerzity v Praze (NAZV č. QJ1530032). Jednalo se o velmi široký výzkum, ze kterého je možné uvést pár dílčích závěrů z roční zprávy o řešení projektu k 31. 12. 2016, resp. údajů ve vztahu k tématu této subkapitoly, kdy respondenty byli návštěvníci lesa (dotazník) (Šišák, 2016).

Z dotazníkových šetření například vyplynulo:

87 % respondentů vnímá negativně rekreační funkce lesa (toho, co nepatří do obecného práva užívání lesa: jízda motorových čtyřkolek, terénní cyklistika, narušení estetiky (odpadky), devastace přírody kolem chatových oblastí apod.).

Na dotaz: „*Jak často procházím lesem k nějakému turistickému cíli*“? odpovědělo (v roce 2016): 3% respondentů (několikrát týdně po většinu roku), 8% (několikrát týdně - o víkendech), 11% (několikrát měsíčně), 42% (méně často) a 36% (vůbec).

Uvedený výzkumný projekt vyústil ve stanovení metodiky, jejímž cílem bylo poskytnout uživatelům působícím v krajině (státní správa, správci, vlastníci) metodiku pro hodnocení společenské sociálně-ekonomické významnosti ekosystémových služeb „lesa“ ve finanční podobě (peněžní) pro srovnání s nelesními částmi krajiny.

Z výše uvedeného lze tedy dovodit, že les se pro někoho může stát i turistickou atrakcí, ale velké procento obyvatel ČR za turistikou přes les vůbec nechodí.

1.4 Mládež a ochrana lesního dědictví

Nedílnou součástí životního prostředí člověka je také les. Kdyby nebyla půda obdělávána člověkem, tak by v rámci přirozené sukcese na ní vyrostl vždy „nějaký“ les. Stromy jsou vyšší rostliny, které si vždy „místo na Slunci“ naleznou. Otázkou je, jakou by takový les měl hodnotu a jaké funkce by plnil, a zda by naplnil představy některých lidí, kteří se dnes moderně označují za ekology a rádi by měli na našem území pralesní systémy. V ČR prakticky žádný prales neexistuje. Většina lidí na otázku, jestli zná nějaký prales v ČR, zpravidla odpoví: „Boubín“. Tato část území (Boubín) slouží k představě o pralese,

ale pravdou je, že zásahy lidské ruky tam jsou viditelné a jsou běžně realizovány. Provádí se i těžební zásahy s povolením orgánu ochrany přírody, tj. státní správy.

Dohled nad lesem a stanovení pravidel pro hospodaření v lese, včetně vytváření právních norem, má na starosti v ČR MZe. Tomu zdatně sekunduje po roce 1989 Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP). MŽP bylo zřízeno, poprvé v existenci českých zemí, po roce 1989. Aparát ministerstva a agendu začal tvořit první ministr životního prostředí Bedřich Moldán. Ekologie na začátku devadesátých let 20. století tak dostala doslova „zelenou“. Oblast výchovy a vzdělávání, i v oblasti životního prostředí, je řešena v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

Ekologie je v ČR označována a prezentována jako věda. Z řeckého původu slova (οἶκος "obydlí" a -λογία, "nauka") se jedná spíše o nauku, která se obecně zajímá o vztah organismů a životního prostředí. Lze se ztotožnit s názorem, že se jedná o nauku, která by měla být vždy, a to zcela logicky a přirozeně, součástí jiných věd a promítnuta do všech oblastí lidského konání, které se nějakým způsobem odráží nebo mají vliv na životní prostředí.

Pozitivní vztah k životnímu prostředí, potažmo k lesu, a jeho utváření, by mělo být vědomě součástí výchovy v rodině, ve výchovně-vzdělávacích institucích a v dalších složkách společnosti, zejména těch, které vedou k naplňování volného času, protože les je jednou z nezpochybnitelných hodnot společnosti. Důležité je záměrné působení na děti a mládež.

Po roce 1989 se postupně akcentuje v českém školství a ve společnosti snaha o zavedení šetrnějších přístupů ve vztahu k životnímu prostředí a nastavení ekologičtějších procesů ve všech oblastech života společnosti. Výuka a výchova se nemusí odehrávat pouze v učebnách, ale může probíhat i ve venkovním prostředí, kde nejlepším výukovým prostředím pro pochopení přírodních procesů je les, a to nikoliv pro jeho majestátnost a navození pocitu klidu, ale proto, že nabízí ke studiu nejvíce možností. Těžko si představit studium pestrosti mimoprodukčních funkcí přírody (tedy i lesa) a zákonitostí působení přírodních vlivů a vazeb například v řepkovém poli.

V roce 1926 zřídil Eduard Štorch v Praze na Libeňském ostrově dětskou farmu pro městské děti, která byla jakýmsi předvojem dalšího rozvoje „škol v přírodě“. Štorch se zabýval i metodickou stránkou vyučování a problematikou nezájmu dětí. Jeho farma

tak měla i podněcovat zájem dětí o výkon prospěšných činností, které vedou i k tvorbě užitku. Po roce 1948 byl věnován časový prostor školám v přírodě nejprve 4 týdny a následně 3 týdny. Šlo o povinnou akci. Po roce 1990 se postupně zkrátila délka pobytu na 7-10 dní. V současnosti školy školou v přírodě omezují z důvodu nedostatku finančních prostředků, a to nejen v rozpočtu škol, ale i z důvodu na straně rodinných rozpočtů žáků škol. Tento vzdělávací model má nejen ozdravnou funkci z důvodu pobytu ve zdravém prostředí, ale i vzdělávací a výchovnou, neboť vede žáky také k samostatnosti a funkčně je seznamuje s přírodou. Na Slovensku je dále rozvíjena tato školská aktivita a je jí neustále přikládán velký význam (Boubelíniová, 1999), protože vede děti k zájmu o přírodu, rozvíjí sociální vztahy mezi žáky a vede je k samostatnosti bez přímého vlivu rodičů.

Příroda je neustále ovlivňována člověkem. Kulturní krajina se v českých zemích tvořila po staletí a les jako její součást, zaujímá dnes v ČR cca 34,1% plochy území státu. Obyvatelé ČR vnímají poněkud negativně zvýšené těžby dřevní hmoty v posledních letech i s ohledem na kalamitní jevy. Přesto je zásoba dříví v lesích v ČR aktuálně dvakrát větší než v období první republiky po roce 1918. Stav lesů je především zásluhou práce lesníků. Je dán také požadavky a nároky vlastníka lesa. Po roce 1945 postupně vystupoval stát v ČR jako samozvaný vlastník veškerého lesa na území státu. Byť existovalo i soukromé vlastnictví lesa, právní normy platné v ČR nařizovaly správu lesa a nakládání s užitky lesa realizovat prostřednictvím k tomu určených organizací (převážně národních podniků, státních statků apod.).

Tradice pěstování lesa a myslivosti se buduje u lesníků několika generací a čerpá z práce (viditelných výsledků) a písemných dokumentů od lesnických odborníků minulosti. ČR v oboru lesního hospodářství patří, spolu s Rakouskem a Německem, ke špičce v oblasti propracovanosti zásad a postupů pěstování lesa na světě. Na výsledky práce lesníků je možné navazovat a je zapotřebí i toto „lesní dědictví“ chránit a rozvíjet.

S lesem a jeho bohatstvím jsou seznamovány děti už od raného věku v rodině, v mateřské škole a na základních školách. Pro vztah dítěte k lesu a jeho hodnotám je v současnosti vydáváno velké množství výchovně vzdělávacích materiálů (knihy, pracovní sešity, hry, tematická videa, audia apod.) využívaných pro aktivní seznamování se dětí s problematikou lesa a ochrany přírody, které podporují zájem dětí o les, což je základem pro jejich budování vztahu k životnímu prostředí a péči o něj. Příklad

dostupných materiálů a publikací: 1) *Můj atlas zvířat a rostlin* – kniha, kterou si děti tvoří samy; 2) *Les nemlčí*: jak spolu houby, rostliny a zvířata komunikují (Madlen Ziege); 3) *Rok v lese* – jak to vypadá v lese na jaře, v létě, na podzim a v zimě, co dělají v daném období zvířátka a jak vypadá příroda v lese.

Větší míra uvědomění si funkcí lesa v širších souvislostech a potřeba chránit toto přírodní bohatství se rozvíjí a upevňuje u mládeže nejen v rodině, škole, ale také v rámci volnočasových aktivit. U některých z nich může být učiněno rozhodnutí, které je přivede ke studiu na lesnických školách. V období po roce 1989 dochází k postupnému zavádění ekologických témat do vzdělávacích dokumentů. V souvislosti s povinností tvorby rámcových vzdělávacích programů (RVP) a na ně navazujících školních vzdělávacích programů (ŠVP), dostávají prostor i témata dotýkající se lesa jako složky životního prostředí.

MŠMT vydalo v lednu 2021 RVP pro základní vzdělávání s platností od 1. 9. 2021 (MŠMT, 2021). V rámci vzdělávací oblasti „Člověk a příroda“ je zařazena i vzdělávací oblast „Přírodopis“, ve kterém se předpokládá osvojení znalostí žáků v oblasti základních projevů života na Zemi, orientace ve vývoji organismů, získání znalostí o přírodních dějích a významu rostlin a živočichů nejen pro člověka, ale i přírodu jako celek. RVP pro základní vzdělávání cílí také na základy „Ekologie“, kde by si měl žák osvojit základní poznatky o výskytu organismů v určitém prostředí a vztahy mezi nimi. U žáků by mělo docházet i k osvojování praktických poznatků z přírody, což je ovšem zúženo pouze do metod pozorování lupou nebo mikroskopem, případně dalekohledem, používání určovacích klíčů a atlasů přírodnin, případně tvorby sbírek či herbářů. V oblasti „Životního prostředí“ by se měl žák základní školy seznámit s konkrétními typy přírodních a krajinných složek, se vztahy přírody a společnosti, a poprvé se seznámit s pojmy udržitelný život a rozvoj, včetně zásad ochrany přírody a životního prostředí. Zde je již pamatováno i na terénní cvičení a pozorování, s cílem poznání místní krajiny. Pro vybudování kladného vztahu k přírodě a pro potenciální další rozvoj a studium v oblastech životního prostředí, má bezesporu významný vliv autorita učitele a jeho vztah k vyučovaným předmětům. Některé organizace pro náplň volného času zahrnují do svých cílů a náplní i adekvátní vztah k přírodě, lesu, včetně jeho ochrany, jako např. Skaut.

Právní předpisy v oblasti školství nařídily změnu ŠVP u středních škol v termínu nejpozději do 1. 10. 2020 (MŠMT, 2020). V oblasti všeobecného vzdělávání (gymnázia)

jsou v rámci RVP zaměřena průřezová témata na přínosy uvědomování si specifického postavení člověka v přírodním systému, jeho odpovědnost za stav přírody a její další vývoj, neboť je to existenční téma (MŠMT, 2022). Jde o to projevit úctu a pokoru k hodnotám, které člověk neumí vytvořit, které jsou dílem přírody, ale člověk ji má podporovat v jejím úsilí. Slovo „les“ se v RVP pro gymnázia v podstatě nevyskytuje. Vše je zahrnuto pod obecný pojem příroda. V cílech RVP v oblasti přírody je velmi obecně uvedeno směřování žáků k využívání různých přírodních objektů a procesů pro plnohodnotné naplňování vlastního života s respektem k ochraně přírody. Pojem les je tak zahrnut pod pojem objekt přírody. Každé RVP obsahuje větu s konstatováním, že se jedná o otevřený dokument, který bude v čase inovován podle měnících se potřeb společnosti. Určení časových etap změn neobsahuje.

V případě studia na lesnických školách mají RVP a ŠVP již konkrétnější průřezová témata pro vzdělávání, typu ekologie lesa a péče o lesní porosty. Lesnická specializace předpokládá hlubší proniknutí do znalosti funkcí a potřeb lesa, osvojení si větších vědomostí a získání dovedností v péči o les. U budoucího lesníka se předpokládá, že lesy udržuje, pěstuje a zároveň léčí (je doktorem lesa). Primárním zájmem lesníka je snaha o zdravé a kvalitní lesy. Lesník je tak z pozice své profese předurčen k ochraně lesa. V RVP pro lesnictví je již slovo les obsaženo jako pojem, nikoli jen objekt přírody. Absolvent by měl získat mimo jiné odbornou kompetenci k vykonávání a organizování odborné činnosti při pěstování a ochraně lesa a zajišťovat trvale udržitelné hospodaření v lesích podle daných přírodních podmínek. Absolvent by měl také umět kvalifikovaně vysvětlit podstatu, způsob a význam trvale udržitelného hospodaření a rozumět procesům probíhajícím v lesních ekosystémech. Za zamyšlení stojí úvaha nad určitou nelogičností řazení odborných kompetencí absolventa oboru lesnictví v RVP, kdy na prvním místě je oblast bezpečnosti práce a ochrana zdraví při práci a teprve v druhé polovině výčtu odborných kompetencí jsou řazeny kompetence k výkonu lesnické odbornosti.

Mládež v ČR si uvědomuje velmi dobře, co les pro společnost a planetu znamená. Samozřejmě mohou být i výjimky. Péče o les není jen výsadou lesníků (žáků lesnických oborů). V rámci svých zájmových aktivit mladí lidé lesu pomáhají. Nemusí jít jen o zájmy lesu blízke typu myslivost, ornitologie apod. Do aktivit za „čistší les“ se zapojuje mnoho mladých lidí, kterým není lhostejný stav lesa a životního prostředí. Pravděpodobně mezi mládeží není skoro nikdo, kdo by chtěl záměrně lesům škodit. Paradoxně i ta část

mládeže, která do lesa nechodí, jej chrání, neboť ho svou přítomností nenarušuje a umožňuje těm, kteří naopak zájem o les mají, jej tvořit a chránit pro budoucí pokolení. Organizované aktivity pro mládež v oblasti životního prostředí jsou popsány v kapitole 3.3.

Shrnutí kapitoly:

Lesní hospodářství je v rámci všech oborů lidských činností také plně závislé na společensko-vývojové úrovni příslušného státu, převládajícímu směru politického uspořádání či typu státu (republika, monarchie) a charakteru vlastnictví lesního majetku (státní, soukromé...). Les je multifunkčním prostředím, které má pro člověka význam nejen ekonomický, ale především se jedná o nenahraditelnou složku životního prostředí se širokou škálou mimoprodukčních a jiných funkcí. Člověk, který se věnuje nebo se chce věnovat lesnickému řemeslu, si musí uvědomit řadu skutečností a vlivů, které působí na lesní hospodářství, včetně zvyšujících se nároků na personální průpravu budoucího lesníka. Lesní provoz se ovšem začíná potýkat s nedostatkem dostatečně odborně zdatných pracovníků.

Jedním z nejdůležitějších vlivů je sociálně-ekonomická proměna společnosti. Existuje celá řada společenských procesů, které se promítají do stavu lesních ekosystémů a určují dynamiku změn v daném prostředí a společnosti. Globalizační procesy ve spojení s využíváním moderních technologií, včetně informačních a digitálních, sice posouvají lidstvo dopředu, ale zároveň mohou narušit sociální vazby a potřeby lidí. Prohlubování demokracie a humanismu je žádoucí, přesto dochází i k úbytku vyznávání morálních hodnot. Měřítko hodnot a jejich přirozená akceptace se mění, stejně tak jako kultura jednotlivých států. Dochází k prolínání kultur v rámci státu nejen z důvodu globalizace, aktivit nadnárodních korporací podnikajících v celosvětovou působností, ale i migrací způsobenou politickými tlaky nebo válečnými konflikty.

Pod vlivem těchto okolností dochází také ke změně lesnické profese. Lesník minulosti byl komplexním odborníkem na správu lesa, jeho pěstování, ochranu lesa a zpeněžování dřevní hmoty a jiných produktů lesa. Dnes se komplexní mezioborový přehled od lesníka sice očekává, ale zvyšuje se potřeba jeho specializace (na odborníka na pěstování lesa, na pěstování sadebního materiálu, obchodníka s dřívím apod.). Vzhled krajiny

se postupně proměňuje, rovněž tak se mění i životní styl lidí. Les je vnímán jako potřebný fenomén, ale pro řadu lidí získává rozměr pouze turistické atrakce nebo vhodného sportovního prostředí. Dochází ke komercializaci a přivlastňování si funkcí lesa, bez akceptace jeho vlastnictví. Mezi některými lesníky převládá názor, že socialismus v lidech zakořenil povědomí, že les v ČR patří všem, a tak se k tomu většina obyvatel ČR staví bez ohledu na vlastníka lesa a jeho cíle. Otázkou je, jestli v jiných dobách byly vztahy a potřeby lidí jiné nebo lepší. Nejvhodnější by bylo se podívat na přístup obyvatel k lesu z pohledu potřeb dnešní doby. I dnes se setkáme například s některými organizovanými skupinami myslivců (myslivecká sdružení), které reprezentují v podstatě také skupinu činností, kterou lze zařadit do volnočasových aktivit, které nadřazují svoji potřebu "lovit" nad zájmy jiných, kteří by rádi užívali les k jiným aktivitám (např. turistika, běh, lyžování apod.).

Správný vývoj společnosti do budoucnosti závisí na kvalitě mladých lidí a jejich odpovědném přístupu k důležitým problémům lidstva. Životní prostředí, a tedy i les, si zaslouží řádnou péči postavenou na historii prověřených dobrých zkušenostech a tradici. Tato dobrá praxe se musí promítnout i do školského vzdělávacího systému, včetně přiměřeného obsahu vzdělávacích oblastí. Termín trvalé udržitelnosti by měl být základním principem konání lidí ve všech oborech jeho činnosti.

2. Volný čas jako výrazný fenomén společnosti 21. století

V průběhu života člověka, který se délkově počítá na desítky let, existují základní tři fáze jeho vývoje, a sice: mládí, dospělost, stáří. V každém tomto vývojovém období, v průběhu určitého počtu let, si jedinec plní určité povinnosti, které mu zabírají určitý časový prostor. Nad rámec biologických potřeb (typu spánek, strava apod.) a času vyplněného dalšími povinnostmi mu zbývá ještě tzv. „volný čas“, který představuje významný zdroj jeho osobnostního a společenského vývoje a rozvoje. Volný čas měl člověk teoreticky vždy, od počátku jeho vzniku. Podstatné je, kolik se mu ho dostává, v jaké vývojové fázi se zrovna nachází, jakými životními příběhy a osudovými milníky člověk v čase prochází, jaké možnosti mu společnost, v níž žije, poskytuje, a zejména, jak s volným časem jedinec sám naloží. Vliv na volný čas má pochopitelně i volba a povaha profese, kterou vykonává.

Život člověka a jeho kvalita je spojena také s ekonomickými možnostmi jedince, které se v čase jeho života mohou měnit. Většina lidí musí pracovat minimálně za účelem naplnění svých základních lidských potřeb. Světový vývoj hospodářství od přechodu od převládajícího zemědělství, přes průmyslovou revoluci, druhou světovou válku, nabral zejména v posledních padesáti letech velkou dynamiku. Vlivem globalizačního a jiných procesů (viz. 1. kapitola), ekonomického vývoje i environmentálních vlivů, se mění také možnosti trávení volného času. Pokud odhlédneme od třetího světa a zaměříme se zejména na kontinentální Evropu, jejíž jsme jako ČR součástí (od 1. 5. 2004 i jako členové EU), nabízejí se našim obyvatelům různé možnosti (formy, způsoby apod.) trávení volného času. V průběhu socialistické éry se šestidenní pracovní týden snížil na pětidenní, což se týká i doby studia. Trendy vedou k dalšímu objemu snižování velikosti pracovních týdenních úvazků, což má také vliv na objem volného času. Vedou se spory o to, zda se volný čas navyšuje nebo je ho stále méně. V čase vždy dochází k proměnám profese, což je díky vlivu mimo jiné globalizace digitálních technologií apod., kdy je velmi obtížné stanovit dělicí čáru mezi výkonem profese a volným časem.

V první polovině 20. století se tradovalo, že generace se střídají po přibližně 20 letech. Se zrychlením vývoje, zejména digitálního světa, se uvádí, že mezigenerační změna se zkrátila až na 8 let. V demografii a sociálních vědách se používá například označení „Generace X“, kterou jsou označeni příslušníci populace narození mezi lety 1965 až 1980

(Epstein, 2014). Jedná se v současnosti o generaci, která je co do počtu nejvíce zastoupena na trhu práce v ČR. Lidem narozeným uprostřed této generace se v ČR říká Husákovy děti. Marketingově je části této generace dáвана nálepka generace post boomers (po babyboomu) nebo slackers (lenochů). Tato generace zažila období před listopadem 1989 i po něm, zažila socialismus a učí se žít v kapitalismu a může porovnávat rozdíly těchto období. Jejich děti už toto srovnání zpravidla nemají.

Dnes mluvíme již o Generaci Z. Někdy také označované jako „M“ (mileniálové). Jde o skupinu lidí narozených mezi roky 1995 až 2012 (Sítě v hrsti, 2022). Tito lidé se narodili po době studené války a po rozpadu komunismu, do doby nového vývoje ČR. Tempo jejich života se zrychluje. Prakticky po celou dobu svého života používají různé komunikační technologie, myšlenky sdílejí okamžitě prostřednictvím různých prostředků typu: internet, zasílání zpráv prostřednictvím textových zpráv (mobilní operátoři pro sms, WhatsApp, Viber, Signal apod.) nebo prostřednictvím sociálních sítí (Facebook, Instagram, You Tube, apod.). Dnes již neplatí omezení jen na stolní domácí počítače, ale vyspělé technologie jsou všudypřítomné a pořád s nimi. Komunikace probíhá prostřednictvím tabletů a zejména „chytrých“ mobilních telefonů. Prostě žijí online. Tato generace bývá označována jako „digitální domorodci“.

Někteří z této generace již mají malé děti, někteří jsou žáky a studenty, kteří budou hledat nebo hledají své příští studijní směřování a budoucí povolání. Digitální svět je fenoménem 21. století a má významnou vazbu na volný čas lidí, na jeho pasivní i aktivní formy.

Sak (2007) označuje současnou generaci jako „rozmazanou“, protože nemá žádnou pevnou charakteristiku a nedostává se jí osobitosti. Stále se navyšující rychlost fungování společnosti možná vede mladou generaci například k oblibě adrenalinových způsobů trávení volného času a nejlépe na neobvyklých místech a destinacích. Globalizace určitě vede k nápodobě trávení volného času. Výkonová ekonomika pravděpodobně vede zaměstnance k čerpání krátkodobých dovolených. Zajímavým fenoménem je pořizování nemovitostí seniory v zahraničí v nízkonákladových zemích, tj. jejich přesun po část života v běžném roce do zemí s nižšími náklady na živobytí než v ČR, nebo trávení času seniorů v zimě v teplých krajích nebo tzv. daňových rájích. Naplňování volnočasových aktivit podléhá i módě, tzv. „být tu“.

2.1 Funkce volného času

Vymezíme-li pojem volný čas jako opak práce nutné k plnění studijních, pracovních nebo jiných povinností, kdy si své činnosti volíme dobrovolně (svobodně) a děláme přitom zejména oblíbené činnosti, nejlépe když je děláme rádi, můžeme rozlišovat volný čas v negativním smyslu, kdy volný čas je ten zbývající po škole nebo práci, nebo v pozitivním smyslu, kdy tento pojem vnímáme jako disponibilní čas. Naplnění volného času je také součástí biologických potřeb. Dnes ovšem většinou neexistuje přesná hranice mezi časem pracovním a volným. Dochází k prolínání času ve vazbě na činnosti, které člověk v průběh dne (týdne, měsíce nebo jiného časového úseku) vykonává. Vážanský (2001) připisuje volnému času také funkci uvolnění napětí mezi jednoduše pracovního procesu nebo v průběhu dne.

Velký vliv na uspořádání času ve vztahu k vykonávaným činnostem má jedincem vykonávané povolání. Jiný přístup a prolínání času pracovního s volným časem je u člověka zaměstnaného v oblasti např. průmyslové výroby, v lesním hospodářství, zdravotnictví nebo v informačních technologiích či virtuálních službách. Ideální stav je, když je práce pro člověka koníčkem. V případě lesního hospodářství a u práce lesníka tomu tak může být. Řada lesníků takto minimálně prezentuje svoji profesi.

Podmínky vzniku volného času má každý člověk jiné. Přesná definice pojmu volný čas nemůže být přesně vypsána nebo jen velmi obtížně, neboť z individuálního pohledu je volný čas cokoliv, za co ho lidé považují, co je pro ně pozitivní (flow fenomen) a vždy je závislý na činiteli, který mu dává náplň (fikce společnosti versus jedinec a jeho přístup).

Význam volného času můžeme dělit z pohledu individuálního, kdy jde především o rozvoj jedince (pozitivní zážitky, vzdělávání cílené, rozvoj tvořivosti apod.) a pohled sociální, který je orientovaný zejména na pomoc jiným nebo dobrovolnická činnost ve prospěch ostatních (komunitně, participačně, prevenčně, celospolečensky apod.). Pohled sociální má význam i pro jedince samotného. K uvedenému členění připojuje Šerák (2009) a Krystoň (2006) rovinu edukační, ve smyslu prostoru pro vzdělávání a rozvoj člověka.

Volný čas je hodnotou, kterou v současnosti lidé oceňují a zohledňují tuto hodnotu i ve vztahu k výběru zaměření studia a zaměstnání. Například při požadavku práce v režimu tzv. home office je v řadě případů schováván tento požadavek za potřebu člověka si více organizovat pracovní a volný čas individuálně podle svých představ, právě ve prospěch volného času a na něj navázané aktivity. Pojem volný čas už pravděpodobně není jen sociologickým pojmem, ale i samozřejmým atributem potřeb člověka nebo spíše multidisciplinárním pojmem. Z vědeckého pohledu je k volnému času přistupováno dle Knotové (2011) ve shodě s jinými vědci, a sice: 1) optimisticky, kdy volný čas je vnímán jako smysl a cíl života (Reismann, Kaplan, Pieper); 2) kriticky či skepticky, kdy se objevují určitá rizika a negativní stránky či deformace typu průmyslové pojetí organizace a náplně volného času, média, konzum obecně, a je tedy vhodná i výchova k volnému času (Froom, Dahrendorf, Habermas) nebo 3) realisticky, kdy je vnímán komplexně pohled na rozvoj hodnot volného času v sociálním kontextu, vliv kultury a politického schématu (Dumazedier, Lokajíčková, Filipcová). Opomíjena je i nuda jako problém. Nuda může být někdy i podnětem k realizaci nějaké volnočasové aktivity.

Hájek (2011) charakterizuje volný čas z pohledu rozměru času, který dává člověku velkou jistotu a příležitost naplnění obsahu lidského života, neboť čas vnímá jako vyčerpatelnou jednotku vyžadující efektivního zhodnocování a nakládání s ním, kdy čas je naplněn: životem, komunikací, vědeckým poznáním a prezentací (sebe prezentací).

Knotová (2011, str. 39) charakterizuje čas následovně:

- 1) *Čas je zdrojem – můžeme ho využívat bez konkrétního účelu nebo jeho využití směřuje k sobě samému či někomu jinému;*
- 2) *Čas je prostředím – udává určitý prostor, kde se realizují činnosti a může být flexibilní či stálý;*
- 3) *Čas je horizontem – činnosti díky času dostávají smysl; napomáhá prolínání minulých a současných zkušeností s očekáváním do budoucna.*

Dumazedier (1966, str. 444-446) rozlišoval ve druhé polovině 20. století čas mimo pracovní dobu a čas volný, a specifikoval základní vlastnosti volného času:

- 1) *volný čas osvobozuje – volný čas představuje osvobození od určitých povinností, které jsou determinovány společností, a to zejména od profesionální práce, školní práce, ale také od rodinných závazků;*
- 2) *volný čas je nezainteresovaný – nemá žádný zistný, prospěšný ani ideologický cíl;*

- 3) *volný čas je hedonistické povahy – volný čas hledá uspokojení, radost, může znamenat volní úsilí;*
- 4) *volný čas uspokojuje osobní požadavky – umožňuje rekreaci, zahnat nudu, vytváří duševní pohodu.*

K Dumazdierovu členění by bylo vhodné doplnit v ad 1) ale také osvobození od povinností k sobě samému a v ad 3) volný čas slouží i k hledání prožitků. Výše uvedené příklady pojetí definic směřují k vazbě a popisu funkcí volného času.

Pávková (2001) u dětí a pubescentů nevnímá ostrou hranici mezi funkcemi volného času, neboť činnosti v dětském věku mísí dohromady aktivity učební, pracovní a hry. Podle Hofbauera (2004) je možné funkce volného času dělit na čas odpočinku, zábavy a rozvoje vlastní osobnosti člověka. Zároveň akceptuje i jiná členění funkce volného času, a sice funkce: relaxace, regenerace, kompenzace, výchova a sociální prevence. V duchu Hofbauerova členění by mohlo být logicky přijatelné (větší částí naší současné společnosti) uvedené konstatování Duffkové (2008), že ideálního stavu je dosaženo, když jsou všechny tři funkce (složky) v rovnováze, čímž je v jejím pojetí myšleno: 1) Odpočinek (relaxace) především fyzický, 2) (Sebe)výchova a vzdělávání, tj. kultivace osobnosti a 3) Rozptýlení (zábava), včetně duševní relaxace. Každý člověk je jedinečný a bývá spokojen, když má svoji svébytnou harmonii a žije si podle svých schémat, zásad a stereotypů, a nemá rád, když ho někdo rozhodí nebo vykolejí ze zažitých návyků a zvyků, tj. má jinak nastaveny žebříčky vlastních potřeb a hodnot. Lze ovšem kategorizovat do podobných skupin lidí, členit určité podobné typy lidí a utvářet různé popisy a charakteristiky definovaných kategorií. Toto má vazbu na životní styl člověka, což je předmětem kapitoly 2.3.

Všeobecně přijímané jsou Dumazdierem specifikované funkce volného času uváděné rovněž podle Hradečné (1995), které Knotová (2011, str. 33) shrnuje do tří vzájemně se prolínajících funkcí:

- 1) *Odpočinek - slouží k regeneraci sil, uvolňuje psychické nebo fyzické napětí;*
- 2) *Rozptýlení - prostor pro zábavu;*
- 3) *Rozvoj - podporuje seberealizaci a osobní rozvoj jedince.*

Odborná česká literatura například prostřednictvím autorů: Hájek (2011, str. 10), Šerák (2009, str. 29), Dohnal (2002, str. 26), Knotová (2011, str. 33), přebírá a cituje vymezení

funkcí volného času dle německého pedagoga H. W. Opaschowského následovně (Funkce):

- 1) *rekreační (relaxace, odpočinek, uvolnění);*
- 2) *kompenzační (rozptýlení, zábava, odstranění zklamání);*
- 3) *enkulturační a edukační (potřeba poznání, sociální učení, další vzdělávání, kulturní činnosti);*
- 4) *kontemplační (rozjímání, hledání smyslu života, čas pro sebe);*
- 5) *komunikační (potřeba sociálních kontaktů a vztahů);*
- 6) *participační (občanské aktivity, potřeba angažovanosti);*
- 7) *konzumní (spotřeba materiálních statků).*

Hofbauer (2010) popisuje funkci kompenzační a oddychovou, kterou v pracovní sféře zaplňují volnočasové zájmové aktivity, které pomáhají rozvíjet mimo demokratického občanství a spoluzodpovědnosti za stav rodiny, školy, obce, státu i profesní ambice. Kaplánek (2011) se přiklání k členění dle E. Webra, který definuje hlavní tři funkce volného času na: 1) regenerace vedoucí obnově sil; 2) kompenzace jednostranné práce a 3) vlastní orientace života, tj. prostor pro hledání smyslu života a zároveň trochu jinak prezentuje Opaschowského sedm funkcí volného času na funkce:

- 1) *rekreace (zotavení);*
- 2) *kompenzace (vyrovnání toho, co se v osobním životě nedostává nebo nedaří);*
- 3) *katarze (osvobození a odreagování od potlačených emocí a napětí);*
- 4) *ventil k uvolnění přebytečné energie;*
- 5) *konzum (prostředek k užívání věcí a produktů);*
- 6) *kontrast jako protiklad k práci;*
- 7) *doba podobná práci (konkurenční teorie).*

Kraus (2001, str. 159) dělí funkce volného času na:

- 1) *regenerační a zdravotně hygienické;*
- 2) *vzdělávací a sebevzdělávací (formativní);*
- 3) *kompenzační (relaxační);*
- 4) *socializační.*

Obdobně jako Kraus definuje Pávková (2002) funkce volného času, které se realizují u dětí a mládeže v zájmových činnostech a volnočasových aktivitách:

- 1) výchovně vzdělávací – kterou považuje za prioritní a realizovanou promyšleně volenými pedagogickými prostředky;
- 2) zdravotní – podpora zdravého tělesného, duševního a sociálního rozvoje;
- 3) sociální – z pohledu péče a bezpečnosti o děti a z pohledu navazování a utváření sociálních vztahů a vazeb, komunikační dovednosti apod.;
- 4) preventivní – primární prevence před sociálně-patologickými jevy.

Obsah volnočasových aktivit je vázaný (determinovaný) na objektivní existenci vhodných podmínek, přičemž se neobejde bez ochoty, schopnosti a připravenosti mladými lidmi využívat nabízené možnosti (Darák, 2001). Mladý člověk ve volném čase dělá činnosti, kterého ho baví, například sport a zábava, nebo se věnuje odpočinku, což jsou všechno činnosti s tzv. hédonistickou povahou (Hofbauer, 2004). Knotová (2011) definuje volný čas jako čas, ve kterém člověk nemusí chodit do školy, do práce nebo vykonávat jiné povinnosti.

Není možné jen odmítnout nebo přijmout zúžení pojmu „volný čas“, či ho redukovat jen ze sociologického pohledu, na který se zaměřují někteří autoři, jako například Veselá (2006).

Výchova člověka (žáka) v době mimo vyučování, tedy v době vymezené také pro volnočasové aktivity, je specifickou oblastí výchovného působení s plněním funkce společenské, výchovně-vzdělávací a zdravotní. Naproti tomu způsob trávení volného času naplňuje různé funkce daného jednotlivce, jejichž obsah nemusí být plně v souladu se zájmy společnosti nebo se zažitými normami ve společnosti, čímž se vymyká někdy i záměrné výchově.

Funkce volného času ve smyslu Hofbauerova pojetí mohou mít významný vliv na budoucí pracovní ambice člověka, což je také základní myšlenkou této práce, která usiluje o popis a prozkoumání vlivu volnočasových aktivit budoucích lesníků, tj. rozhodnutí se pro volbu povolání lesníka.

Volný čas je „fenomémem“ a předmětem zkoumání, které nabývá v 21. století na významu. Členění funkcí na jednotlivé kategorie je činěno z vlastní pohledu jednotlivých výzkumníků a autorů, zabývajících se problematikou „volného času“, které vychází z různých výzkumů, přičemž zjednodušeně by bylo možné vytýčit 3 oblasti, které jsou pro všechny kategorie funkcí volného času téměř vždy shodné, pouze jsou

různě rozvíjeny a variantně dále tříděny, a sice na: 1) Odpočinek, 2) Zábava a 3) Rozvoj osobnosti. Z pozice autora této práce lze vyjádřit názor, že za optimální a přiměřeně dostatečné je členění dle Hofbauera.

2.2 Typy volnočasových aktivit

Mladý člověk tráví čas v různém prostředí, kde na něho mají vliv různí činitelé. Člověk se pohybuje mezi různými společenskými skupinami a mezi lidmi různého věku, přičemž významný vliv na jeho vývoj, včetně výběru typu volnočasových aktivit mají také jeho vrstevníci, ale především rodina. Obecně lze rozdělit prostředí a činitele působící na člověka, tj. místa, kde se děti nejčastěji vyskytují, následovně:

- Domov /příslušníci rodiny/
- Škola /učitelé, vychovatelé, vrstevníci/
- Společenské organizace a instituce /vedoucí kroužků, spolků aj., pedagogičtí pracovníci, vychovatelé, členové skupin, spolků apod./
- Kulturní organizace
- Sportoviště /trenéři, spoluhráči/
- Veřejná prostranství /často bez výchovného dohledu/
- Sociální síť

Každý člověk jako jedinec je originál, který vyžaduje s ohledem na jeho povahové rysy, charakter a emoční založení různou náplň realizovaných aktivit, což má vliv na výběr vhodného typu volnočasových aktivit. U jedince záleží i na typu osobnosti, a zda více či méně podléhá vzorům ze svého okolí nebo se přizpůsobuje tomu, co je „in“. Účast na zájmových skupinových činnostech je vázána na dobrovolnost, přičemž důležitá je motivace člověka. Je přínosné, když jsou volnočasové aktivity dětí a mládeže pedagogicky usměrňovány a ovlivňovány a dochází k rozumnému využívání volného času spojeného s výběrem prostředí, pomůcek, hraček a motivačních prvků, které se pozitivně promítají do budoucího vývoje a směřování dětí. Pedagogické vedení také vychovává děti k aktivitě a učí je plánování, přípravě a realizaci aktivit. Současně u dětí prohlubuje zájem a podněcuje vůli dosáhnout učením k překonávání překážek apod. Volnočasové aktivity by měly splňovat požadavek zajímavosti pro děti, s uspokojováním, rozvíjením a prohlubováním jejich potřeb a zájmů, což se vždy promítne do jejich

budoucího pracovního uplatnění. Předpokladem je také pestrost a přitažlivost aktivit, kdy při pedagogickém vedení je naplňován obsah aktivity s určitým cílem výsledku působení, kdy dochází k využívání různých forem a metod práce, včetně jejich aktivního střídání. Volný čas bývá často prožíván v interakci s ostatními lidmi a dochází k sociálnímu kontaktu. Nemusí být pravdou, že introvertně založení lidé vyhledávají pouze volnočasové aktivity bez sociálního kontaktu, když nabídka možností výběru je dnes také široká. U introvertů i extrovertů jde vždy především o formu trávení volného času tak, aby posloužili k odpočinku a „dobití baterek“, přičemž introverti dobíjejí v soukromí, tj. individuálně, extroverti ve skupinách, ve společnosti, ale s vývojem osobnosti se obě skupiny přibližují k optimálnímu středu, i když přitom zachovávají svůj základní charakter. Při pedagogicky řízených volnočasových aktivitách lze předpokládat dosažení vytýčených cílů a je možné je popsat, případně prokázat výsledky práce nebo činnosti, tj. evaluace.

Z výchovně-vzdělávacího pohledu rozlišuje Pávková (2001) činnosti dětí probíhající mimo vyučování, tj. v době volného času, kdy jejich náplň není postavena jen na dobrovolnosti, ale z části mají i charakter povinností, na:

- a) *Odpočinkové činnosti*
- b) *Rekreační činnosti*
- c) *Zájmové činnosti*
- d) *Sebeobslužné činnosti*
- e) *Veřejně prospěšné činnosti*
- f) *Příprava na vyučování*

Ad a) Odpočinkové činnosti slouží především k odstranění únavy. Mají charakter klidu na pohovce, procházek, individuálních aktivit (četba, hudební činnost, rukodělná práce apod.) nebo volných rozhovorů, které mohou mít i environmentální tematiku. Jsou zpravidla nenáročné fyzicky a psychicky.

Ad b) Rekreační činnosti také směřují k odstranění únavy, ale jedná se o náročnější aktivity tělovýchovného (sportovního, turistického) zaměření a manuální práce. Člověk po náročné práci nebo studiu může také dosáhnout odstranění únavy manuální prací (štípání dříví).

Ad c) Zájmové činnosti jsou nejobsáhlejší a nejdůležitější pro uspokojování, rozvoj a kultivaci potřeb mladého člověka. Významně se podílí na utváření životního stylu a budování hodnotových měřítek člověka. Základní oblasti zájmových aktivit jsou činnosti přírodovědné, sportovní, pracovně technické, kulturní, společenskovední a tělovýchovné. Požadovaná úroveň a šíře zájmů se projevuje nejprve působením rodinného prostředí a následně vlivem okolí (škola, vrstevníci, média, kroužky, spolky apod.). Volný čas strávený zájmovou činností se promítá významně do dalšího profesního směřování jedince.

Ad d) Sebeobslužné činnosti mají význam pro vedení dětí k samostatnosti, pěstování návyků, denních režimů, trpělivosti a vytrvalosti. Úklid může být i zájmem. Je otázkou, zda tato kategorie členění nesouvisí spíše s náplní biologických potřeb.

Ad e) Veřejně prospěšné činnosti vedou k celospolečenské prospěšnosti jedince, zájmu o druhé budování kladných charakterových vlastností jedince.

Ad f) Příprava na vyučování je okruhem činností, které souvisí se školními povinnostmi. Příprava na vyučování má logickou souvislost i se zájmovými činnostmi, ale i přípravou na budoucí povolání, a zároveň učí děti se něco učit, je-li podněcována kvalitními pedagogy. Na druhou stranu se lze na tento bod podívat i tak, že se nejedná o čistě volnočasovou aktivitu, ale že se jedná o podpůrnou aktivitu ke vzdělávání.

Na výše uvedené členění lze pohlížet pouze jako na výčtové a popisující vymezené body (činnosti), přičemž většinou dochází k prolínání jednotlivých uvedených činností a nejedná se tedy o striktně odlišitelné činnosti. Například rekreační činnosti mohou být zároveň odpočinkové, zájmové i veřejně prospěšné.

U dětí jsou volnočasové aktivity pestřejší než u dospělých. Dospělí jsou již samostatnější ve volbě typu aktivity a jejím vykonávání. Lidé napříč věkovými skupinami tráví volný čas různě. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Kraus (Kraus, Poláčková, 2001) uvádí, že s rostoucím věkem ubývá u lidí náročnějších volnočasových aktivit, typu sport, kresba, studium, divadlo, a naopak roste zájem o nezájmové aktivity typu četba nebo úklid, přičemž i úklid může být pro někoho zájmem. Dále udávají, že výběr volnočasových aktivit se ustaluje okolo šestnáctého roku věku jedince a rozlišují dělení (typy) volnočasových aktivit dle způsobu trávení volného času

na: 1) odpočinkové činnosti (procházky, četba), 2) rekreační činnosti (sport rekreační), 3) zájmové, 4) sebeobslužné (oblékání, móda), 5) veřejně prospěšné (ochrana životního prostředí) a 6) studium.

Typy volnočasových aktivit a jejich členění vychází z možností a nabídky společnosti. Zároveň je to i móda. Vliv na výběr volnočasové aktivity dětí mají nejenom rodiče a možná jejich někdy i sobecký zájem konkrétního výběru zájmu, protože o správnosti výběru jsou z nějakého důvodu přesvědčeni, ale i místo odkud dítě pochází. I když se stírají rozdíly mezi městem a vesnicí, stále se nabízí dětem městským a venkovským, jiné možnosti, co do šíře i realizace nabídky. Přístup k zájmovým činnostem je ovlivněn dostupností z hlediska dojíždění, neboť počet spojů hromadné meziměstské dopravy klesá a individuální odvoz dětí na kroužek může být pro rodiny finančně náročný. Zároveň je dojíždění náročné na čas, který by mohl být využit ve prospěch jiných aktivit. Děti z venkovského prostředí mají blíže k aktivitám v oblasti životního prostředí. Naopak městské děti, kterým se nedostává blízkosti přírody, mohou v budoucnosti více inklinovat k uplatnění se v oblasti životního prostředí právě z důvodu postrádání této skutečnosti.

Mezi typy volnočasových aktivit a funkcemi existuje korelace, vzájemná souvztažnost. V průběhu vývoje jedince se jeho volnočasové aktivity mění s ohledem na jeho aktuální potřeby, a také finanční možnosti, přičemž se zároveň přizpůsobují jejich módnosti či trendům ve společnosti. U budoucích lesníků lze předpokládat, že významná část jejich volnočasových aktivit bude environmentálního charakteru, resp. orientována na přírodu a les, čímž nejsou vyloučeny i jiné aktivity.

2.3 Volný čas jako výraz životního stylu

Den jako časový úsek trvá 24 hodin. Zkušený a kvalitní pedagog, specialista na ochranu lesů a přírodního prostředí Břetislav Hofman (1933-2017) vždy říkal svým studentům, že: „Den lesníka trvá 24 hodin a noc“. Tím měl na mysli především to, že lesník pracuje ve dne, v noci. Člověk nežije jen prací, ale v rámci dne se věnuje i různým volnočasovým aktivitám, které spolu s vlivem okolního prostředí mají vliv na životní styl každého jedince, poplatné jeho aktuálnímu věku. Pávková (2001, s. 28) uvádí, že *„způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu“*.

Kraus (Kraus, Poláčková, 2001, s. 153) popisuje termín životní styl jako: „*soubor názorů, postojů, návyků a chování, které mají trvalejší ráz a jsou pro každého jedince individuálně specifické či vystihují osobitost chování*“. Každý člověk se nějakým způsobem stylizuje v intencích určitého stylu, který má své patrné rysy vyjadřující určitou svébytnost vycházející z nějakého společenského prostředí, které vykazuje určitou konzistentnost, nápodobu a přijímá i působení charakteristických lidských vzorů. Životní styl je o hodnotách.

Ne každý člověk je schopen přijmout styl „Punk“, který asi nemá jednotný ideový směr, přesto se ve stylu „výtržníka“ nebo „provokatéra“ obrací v postojích a s odporem proti bolševismu, nacismu, politice, globalizaci, komerci a ke všem typům konvence. Vzorem pro punkové hnutí je také hudební žánr stejného názvu, jehož protagonisté, příznivci a fanoušci se vyznačují extravagantním oblečením a nekonformními barevnými účesy, kterými bojují proti normám a předsudkům. Šokovat vzhledem nemusí být jen cílem výtržníka (punkera), ale v původním záměru hnutí Punk byla snaha o upozornění, že člověk je a má být sám sebou. Vždy je ovšem zapotřebí si uvědomit a pochopit, jaké hodnoty jsou v pozadí ideových směrů. Ty mohou být pozitivní i negativní. Stylizace může být také součástí socializace jedince. Může také signalizovat i určitou patologii osobnosti. Spontánní obdiv k nějakému vzoru může být projevem nějaké potřeby jedince jako například snahy se zviditelnit, zvýšit svoji atraktivitu nebo vyrovnání se s nějakou rolí či úkolem, ke kterému nejsou jedinci dány vlohy či přirozené dispozice. V pubescentní a adolescentní fázi vývoje člověka mohou takovéto vnější projevy vzhledu vyznívat i jako afektovanost nebo snaha se oprostít od složitějších forem a vzorců chování vyžadovaných nebo standardizovaných v komercializovaných společnostech. V protikladu, proti výše uvedené Krausově definici, je možná dobře, že nemají všechny životní styly trvalejší charakter a v čase se člověk přiklání k jiným životním standardům a opouští v mládí vyznávané styly a způsoby života, ale ne vždy.

Člověk si v průběhu svého života vypěstuje řadu zvyků, způsobů ustálených činností či stereotypů a vzorců chování, jimiž může být rozpoznatelný ve svém rutinním počínání. Toto platí pro projevy v pracovním i mimopracovním (volném) čase. Chování s opakováním situací je návykové a usnadňuje proces rozhodování člověka v každodenních a běžných aktivitách. Někdy může mít až rituální charakter.

Životní styl je postaven na vyjádření hodnot a zájmech jedince. Hodnoty jsou přístupné a vlastní určitým členům skupiny, ty pozitivní ideálně celé společnosti. Hodnoty jsou vyjadřovány vědomým vynášením soudů a prezentovány postoji jedince, na základě nichž je zařazován i do určitých skupin společnosti. Zájem je vždy spojen s nějakou motivací na základě individuálních potřeb jedince. V opačném případě může být přijatý životní styl i výsledkem apatie či lhostejnosti nebo nedostatkem ušlechtilých zájmů. Volnočasové aktivity mohou být některými jedinci vnímány jako ztráta času nebo nuda, vyjadřující vnitřní pocit prázdnoty, což může ovšem také být i sociálně patologickým jevem.

Společnost si vytváří různá legislativně ukotvená pravidla a řadu zvykových norem, které daná společnost v průběhu vývoje dotváří, nějakým způsobem přijímá a vyžaduje po jednotlivcích. Otázkou je: „co je vlastně společensky přijatelné?“. Pravděpodobně to, co je v souladu s tendencemi obvyklosti ve společnosti, co má nějaký přijatelný morální kodex a podléhá zažitému sociokulturnímu regulativu a nevybočuje za hranici kriminality a recidivy. Od jedince se očekává respekt ke společnosti a nastaveným pravidlům, byť nejsou všechna pravidla popsána, ale jsou očekávána. Důležité je vyznávat a cítit pozitivní hodnoty.

Životní styl vychází z životních podmínek člověka v rámci jeho životních cyklů, přičemž dochází k interakci a koherenci v souvislosti s působením společnosti. Může být také vyjádřením postoje vůči nějakému sociálnímu konfliktu jedince ve vztahu k jeho získané konkrétní zkušenosti. Vždy se jedná o soubor vlivů vnitřních i vnějších podmínek života jedince, které utvářejí jeho životní styl.

Způsoby života a charakterové vlastnosti člověka daly podnět k tvorbě různých typů životních stylů, resp. kategorizaci či popisům, dle různých autorů.

Žumárová rozlišuje (Kraus, Poláčková, 2001, s. 154-155) tři kategorie životního stylu:

- 1. Pracovně orientovaný životní styl = profesionální činnost je vnímána jako ústřední smysl života. Volný čas je chápán jako zbytková kategorie sloužící především k zotavení (znamená užívat si);*
- 2. Hedonistický životní styl = životní zájmy jsou umisťovány především do oblasti volného času. Práce je brána jako zajištění prostředků k užívání volného času (nežiji, abych pracoval, ale abych žil);*

3. *Celistvý životní styl = jedinec se snaží omezit oddělení oblastí práce a volného času.*

Kubátová (Machová, Kubátová, 2009) v oblasti teorií o životních způsobech v rámci funkcionalismu rozlišuje životní způsoby na: 1) konformní (shoda s obecně platným kulturně-hodnotovým vzorcem společnosti), 2) hédonistický (uspokojování všech lidských potřeb) a 3) deviantní (zájmy jednotlivce se neshodují se zájmy společnosti). Sak (2000, s. 46) vnímá životní styl jako „*integrovanou kategorii sociálního zrání, přičemž všechny ostatní prvky a projevy tohoto zrání se do něj promítají. Životní styl je specifický pro každého jedince, i když má společné rysy s dalšími jedinci*“.

Duffková (2008, s. 132-13) přebírá typologii životních stylů dle Wenera George se zohledněním hodnot, spotřebního chování a volného času následovně:

1. *Hedonistický expresivní životní styl = důraz na sociální kontakty;*
2. *Životní styl orientovaný na rodinu = rodina je základem života ve všech rovinách;*
3. *Kulturně orientovaný asketický životní styl = smysl pro principy zdravého a ekologického životního stylu;*
4. *Opatrnický životní styl = konzervativní hodnoty v různých oblastech života;*
5. *Na prestiž orientovaná sebe prezentace = soustředění se na demonstrování sociálního statusu ve spotřebě i volném čase;*
6. *Avantgardní, požitkářský a reprezentativní životní styl = je paralelou k opatrnickému pasivnímu životnímu stylu.*

Duffková (2008, s. 131-132) dále přebírá typologii Bernarda Cathelata, jenž určuje a člení životní typy lidí na:

1. *Podnikavec = vše se točí okolo práce;*
2. *Utilitarista = orientuje se na rodinu a domov;*
3. *Konzervativec = uzavírá se do svého teritoria;*
4. *Ideál = jeho přáním je klidný rodinný život a pohodlí domova;*
5. *Anarchista = preferuje osobní život, je proměnlivý;*
6. *Prospěchář-zbohatlík = usiluje o maximum osobního prospěchu bez sociálních ohledů;*
7. *Harlekýn sociálního divadla = pozoruje svou existenci a stále potvrzuje svou identitu.*

Duffková člení jednotlivé kategorie shrnující formou pod vlastnosti a přístupy lidí k životu, podle jejich typů. Nedostatečně je zde ovšem postižena skutečnost, kdy v dnešním světě získávají stále větší význam informační a komunikační technologie. Tuto skutečnost přenáší do své typologie Kolesárová (2016), která stanovila sedm kategorií životního stylu, kdy například na životní styl „kyber-rozvojový“ nahlíží jako na nositele společenské dynamiky.

Bauman (2002) nabízí typologické členění na: 1) Zevloun (reprezentant moderní městské kultury), 2) Tulák (jeho život je uskutečňován na cestě, kdy každá nová situace je pouze útlukem, jenž někdy opustí), 3) Turista (z domu odchází za účelem vyhledání dojmů, přičemž hledá nové zkušenosti) a 4) Hráč (bere život jako nepředvídatelnou hru).

Na kvalitu života má bezesporu vliv způsob trávení volného času a vliv okolního prostředí. Lze jen velmi hypoteticky stanovit korelaci mezi zaměřením člověka (jeho osobností) a jeho životním stylem. Životní styl jedince se mění v čase. Je logické, že jiné hodnoty vyznává člověk v mládí a jiné v seniorském věku, kdy má celou řadu životních zkušeností. Za posledních 30 let došlo ke zvýšení času dožití v naší společnosti u mužů i žen. Jedná se o dlouhé období, kdy je člověk na světě a může zažít různé turbulence ve společnosti (válka, pandemie, přírodní katastrofy aj.), které z vnějšku na něho působí a mají vliv na jeho volnočasové aktivity a životní styl. Ideální pro rozvoj volnočasových aktivit je období míru a společensko-ekonomického blahobytu. Volnočasové aktivity se ovšem rozvíjejí i za období nesvobody, kdy pomáhají lidem překonávat tuto skutečnost.

Kategorizace členění životního stylu výše uvedených autorů se zaměřuje na popis skupin lidí, které ve velké míře korespondují především s charakterovými vlastnostmi lidí vycházejícími z jejich psychotypu (introvert, extrovert, ambivert), jejich chování, různou mírou vyhledávání podnětů, zálibou ve společnosti, směřováním a upřednostňováním rodiny nebo vlastních potřeb, stejně tak i potřeb a závislostí na pracovní (profesní) činnosti. Přírozená je rozdílnost povah lidí a jejich začleňování se do různých skupin. Pestrost životních stylů je dobrá i pro společnost, protože dochází k vzájemnému ovlivňování jednotlivých skupin či typů, a dochází tak i k ovlivňování způsobu života lidí a jejich vývoji. Ideální je, když jsou vyznávány pozitivní hodnoty a potlačovány ty negativní.

2.4 Specifika volnočasových aktivit vztahujících se k lesnímu dědictví a hospodářství

Práce v lesním hospodářství se vyznačuje variabilitou různých potřeb profesních způsobilostí pracujících v daném odvětví. Práce v dělnických profesích v lesnictví je činností namáhavou, která ubírá pracovníkům fyzických sil, kdy je nutné ve větší míře zaměřit volnočasové aktivity i na odstranění únavy a regeneraci sil. Každá manuální práce v prvovýrobě je fyzicky velmi vyčerpávající, byť s rozvojem moderních technologií se zlepšila úroveň mechanizace používaná v lesnictví, včetně ergonomických a hygienických parametrů strojů. Nicméně ne ve všech oblastech lesního hospodářství lze nahradit ruční lidskou práci. V pěstební oblasti při sázení stromků v horských oblastech, na sutích (spojeno i s donáškou zeminy pro uchycení sadby) nebo na podmáčených stanovištích, se stroje neuplatní. V těžebních činnostech je zapotřebí využívat koně s ohledem na dodržování ekologických postupů v chráněných územích, zajištění gravitování vytěženého dříví na lokalitách se svažitém terénem apod., kdy člověk chodí při koni, nikoliv že by se na něm současně vezl, a zároveň provádí vázací úkony. Nemluvě o fyzicky náročné práci spojené s chovem a údržbou koně (zajištění sena, krmení, hřebelcování aj.).

Technicko-hospodářští a vedoucí pracovníci také do lesa chodí, ale jejich fyzické vypětí není takové jako u lesních dělníků, přičemž není samozřejmě podceňováno jejich pracovní nasazení a výkony zaměřené na využívání vědomostí spojené s používáním „hlavy“. U těchto pracovníků mohou být naopak vyhledávanými volnočasovými aktivitami činnosti se zapojením fyzické námahy, kdy si takový člověk odpočine, vyčistí hlavu od starostí a upevní si zdraví.

S lesním hospodářstvím je spojen výkon práva myslivosti. V mezích platného mysliveckého zákona v ČR je zvěř označena jako národní bohatství. Tohoto národního bohatství ovšem nemohou využívat všichni obyvatelé státu. Provozování myslivosti je vázáno na určitý věk (plnoletost), příslušnou kvalifikaci a možnost někde tuto činnost provozovat (vázáno na legislativní pravidla). Historicky byla myslivost výhradou vlastníka (např. šlechty) a jím určenému personálu a sloužila nejen k obživě, ale i k radovánkám a aktivnímu trávení volného času. Za každé doby (historické i současné) dochází ovšem i k pytláctví. Dnes je také zčásti myslivost v rukou vlastníka lesa, ale převážně v rukou honebních společenství, která jsou k tomu zřízena, a mají

charakteru privátní nebo spolkový a umožňují tak „lidovou myslivost“ určenou zájemcům, kteří jsou ochotni získat potřebnou kvalifikaci, a to jak odbornou, tak střeleckou s využitím povolených typů zbraní. Myslivecké konání by mělo sloužit nejen k chovu zvěře, ale také k redukci jejího početního stavu tak, aby nedocházelo jejímu přemnožení, které sebou nese neúnosné poškození nejen lesních ekosystémů. Karel Schwarzenberg při osobních setkáních dává k dobru historku ze svého života, kdy ho jeho otec a děd k myslivosti vedli, přičemž jako největší zkušenost vedoucí k poznání vlastního majetku mu dle jeho názoru poskytuje dohledávání postřeleného kusu spárkaté zvěře, která má tendenci se ukrýt v nepřístupných lokalitách, kterým se člověk běžně vyhýbá, a takovou část svého lesního majetku pořádně lesník nezná.

Myslivost má v českých zemích dlouhou tradici. Lov je doprovázen řadou společenských doprovodných akcí a mysliveckých zvyků, mezi které patří také specifická myslivecká mluva. Myslivecká mluva patří k svébytné české kultuře, která vzdává hold a úctu ulovené zvěři. Například oči myslivci nazývají „světly“. Při ulovení zvěře „světla“ zhasnou a zvěři se dostává „posledního hryzu“ v podobě zasunutí zelené větvičky (např. smrku, dubu) do úst, myslivecky „svíráku“, vedle jazyka „lízáku“. Myslivecké tradice přinesly do kultury i množství hudebních skladeb zejména na dechové nástroje. Studenti středních lesnických škol se ve velkém měřítku věnují hře na lesnice, lesní rohy, borlice a jiné nástroje.

S lesním hospodářstvím přímo souvisí i vodní hospodářství, kdy zadržování vody v krajině je důležité pro dobrou vodní bilanci v půdě, ve vazbě na další odvětví a rozvoj ekosystémů krajiny, přičemž výstavba vodních nádrží přináší také možnosti rybářského hospodaření. Rybaření je rovněž vhodnou variantou pro volnočasové aktivity lesníků a studentů lesnických škol.

Les je významný ekosystémový fenomén. Na utváření vzhledu lesa a rozvoji jeho funkcí se podílelo několik generací lesníků. Vždy ovšem v závislosti na zájmech vlastníka lesa. Období socialismu přineslo zestátnování lesního majetku a převzetí zásad budování národního hospodářství ve prospěch všech obyvatel bez ohledu na vlastnickou strukturu. Přesto v daném období nedošlo k významnému poškození lesa. Po roce 1989 postupně docházelo opět k diferenciaci vlastnických struktur v rámci restitučního procesu. Lesy neustále zvětšují na území ČR svoji rozlohu. Ročně se jedná o přibližně 1400 ha. Toto se děje zejména díky zalesňování nevyužívané zemědělské půdy především horších bonit

a je podporováno státem i v podobě finančních pobídek nebo příspěvků na hospodaření. Lze odpovědně prohlásit, že všichni vlastníci lesa, resp. skupiny vlastníků (soukromé, obecní, církevní, státní) mají zájem na rozvoji lesních ekosystémů nejen ve prospěch vlastníka, ale i v zájmu veřejném.

Les plní řadu funkcí. Nejčastěji se funkce lesa dělí na produkční a mimoprodukční. Mimoprodukční funkce, zejména environmentálního charakteru, která odráží historický vývoj s důsledkem vlivu civilizačních procesů a změn krajinného rázu životního prostředí, včetně změn životního stylu lidí, začíná být stavěna na úroveň funkce produkční, tj. bývá hodnocena jako rovnocenná. Rozlišujeme funkci ekologickou, kdy jde například o pozitivní působení na ovzduší (klimatická funkce), půdu a vodu. Les vytváří vlastní mikroklima, kdy v různých ročních obdobích a za různých podmínek počasí je vždy v lese jiná teplota (mikroklima) než ve volné krajině nebo v industriálních prostorech. Les plní funkci hygienickou, která přispívá k izolaci nevhodných jevů (např. funkce protihluková) a šíření nečistot (imise, oxidy dusíku aj.) Les je významným zdrojem potřebného kyslíku. Les je dnes vnímán jako přirozená součást kulturní krajiny, kde je vykonávána i osvěta, výuka a výzkum. Les také plní funkci rekreační, a to i z podstaty zákonné, kdy je vstup do lesů v ČR každému dovolen, vyjma určitých výjimek (omezení přístupu do vybraných lokalit národních parků, v rámci hygienických opatření typu prasečího moru, v době páření nebo hnízdění chráněných druhů v částech chráněných území apod.).

Stát prostřednictvím Lesního zákona (289/1995 Sb., v platném znění) stanovuje kategorie lesa (hospodářské, ochranné a lesy zvláštního určení), které de-facto zahrnují jednotlivé funkce lesa s příslušným popisem a požadavky státu na jejich vymezení v legislativně právním pojetí s daným stupněm závaznosti (něco je dovoleno, něco je taxativně zakázáno). V každém vývojovém období vždy byly funkce lesa spoutány a podřízeny nějakému systému, který určoval státník (vladař) nebo je nastavuje stát (společnost) v podobě legislativních předpisů. Funkce lesa je možné rozdělit ve vztahu k jejich vzájemné relaci na funkce 1) Samovolné (jim vlastní, nepodporované) a 2) Řízené (deklarované, podporované). Rozdílnost funkcí lesa z pohledu jejich významu je druhotně vyvolána intenzitou společenského využití. Součástí základní hodnoty lesa je potenciál, který je nabízen lidem k možnosti seberealizace nejen v oblasti profesní, ale i v rámci volného času. Zákonitě je více lidí, kteří využívají les pro nějaké volnočasové aktivity,

než lidí s povoláním lesníka. Les poskytuje stejnou přidanou hodnotu v oblasti zdravotně-rekreační funkce poblíž městských aglomerací, stejně tak jako v odlehlých místech republiky. V příměstských lesích je ovšem větší intenzita využívání potenciálu lesa obyvateli z místa (okolí).

Les nabízí širokou paletu možností k využití a naplnění volného času lidí. Les uchovává potřebnou biodiverzitu v přírodě, neboť je útočištěm pro volně žijící živočišné druhy a nachází se tam množství rostlinných druhů. V rámci volnočasových aktivit se v lese realizují přírodovědné kroužky určené pro děti a mládež. Velcí vlastníci lesa pořádají v lese různě zaměřené odborné nebo osvětové akce určené pro širokou veřejnost, orientované na mladší věkovou kategorii. Les dává možnosti pro organizované kolektivní i individuální sporty. Mezi tzv. měkké sporty, které v lese našly svůj prostor, patří orientační běh nebo běžkařské lyžování. Nejčastějšími návštěvníky lesa jsou turisté a běžci. Les slouží i pro lázeňské a rekreační hosty k jejich zdravotním pobytům. V neposlední řadě slouží les i jako vycházkový prostor s možností získání vedlejších produktů lesa (hub, malin, ostružin, léčivých bylin). Ve sběru hub jsou Češi evropskými přeborníky.

S cestou směřování ČR do Evropy a mezinárodních světových organizací ve vazbě na probíhající společenské potřeby se mění význam funkčního poslání lesa, čemuž se nutně musí přizpůsobit i lesní hospodářství (lesnictví). Nejde jen o vlastní hospodaření v lese s dřevní hmotou, ale je zapotřebí vnímat i tendence k návratu původních obyvatel lesa (např. rys, vlk apod.). Významu tedy začíná nabývat funkce, která by se dala označit pojmem „volnočasová“, zastřešující řadu funkcí výše popsaných, jež zatím ovšem nebyla lesnické veřejnosti nabídnuta. Je na zvážení předložení tohoto pojmu odborníkům angažovaným na poli lesnické politiky v ČR.

Volný čas je skutečně fenoménem 21. století, neboť se zrychlujícím se tempem života a fungováním společnosti v rámci různých globalizačních a digitálních procesů, je zapotřebí vyzdvihnout a uvědomit si pozitivní hodnotu aktivně tráveného volného času, což prospívá nejen k rozvoji a uspokojení potřeb jedince, ale i k upevňování jeho zdraví, což se projeví i v prodlužování věku života člověka a možnosti trávit více času na světě.

Každý jedinec je neopakovatelnou osobností. Existuje mnoho funkcí volného času, jak bylo popsáno výše, zaměřených na odpočinek, relaxaci, kompenzaci potřeb,

rozptýlení, sociální komunikaci a občanské aktivity, včetně formativní funkce (vzdělávací a sebevzdělávací).

K naplňování potřeb jedince ve vazbě na funkce volného času lze určit i typy volnočasových aktivit, kterých začíná být nepřehledné množství. Z pohledu sociologického je vhodné si uvědomit, že volný čas lze rozdělit i na jednodenní (zbytek dne), dvoudenní (víkend), dovolenou, volný čas seniorů, nezaměstnaných a volný čas dětí a mládeže. Z hlediska pedagogicko-psychologického je povaha nebo charakter volného času výrazem pro životní styl.

Stále se měnící podmínky ve společnosti vedou i ke změnám myšlení lesníků, přičemž tento tradiční obor lidské činnosti v 21. století dostává postupně do popředí význam funkčního poslání lesů i otázku potřeby osvěty a zvýraznění pozitiv práce lesníků, která se děje ve prospěch veřejnosti. Volný čas trávený v lese je obyvateli vítán a vyžadován. Pro děti a mládež je les neocenitelnou složkou přírody sloužící k jejich rozvoji v rámci volnočasových aktivit.

Shrnutí kapitoly:

Volný čas je výrazným fenoménem 21. století, neboť je významným zdrojem osobnostního a společenského rozvoje člověka, byť se jeho rozsah a způsoby naplnění oproti minulosti významně změnil. Dnes jsou nositelem vývoje ve společnosti digitální technologie, používání sociálních sítí a globalizační trendy. Do pracovního procesu se začínají zapojovat lidé narození po roce 2000, kteří mají jiné potřeby a přání. V rámci ČR dochází k postupné změně i v oblasti pracovních příležitostí, kdy se snižuje počet lidí pracujících ve výrobě (zejména automotive), zemědělství a dochází k rozvoji služeb. Bohužel nedochází ke snižování agend státu a počty úředníků neklesají. Zvětšují se také rozdíly v oblasti příjmů domácností. Toto má vliv na volnočasové aktivity obyvatel ČR.

Funkce volného času je popisována různými autory. Nezřídka jsou přebírány i kategorie typologií zahraničních autorů. V zásadě je možné shrnout funkce volného času do třech kategorií: 1) Odpočinek, 2) Zábava a 3) Rozvoj osobnosti.

Typy volnočasových aktivit se v čase také mění a rozvíjí. Základním předpokladem pro výběr typu aktivit je dostatečná pestrost a přitažlivost nabídky volnočasových aktivit,

které naplňují výše zjednodušeně uvedené funkce. Mezi typy volnočasových aktivit a funkcemi existuje korelace. Při dobrém pedagogickém vedení a vhodném obsahu volnočasové aktivity lze dosáhnout i cíle působení, jehož výsledkem může být i budoucí příslušná profesní specializace žáka.

Volnočasové aktivity mají vliv také na životní styl jedince, neboť se v jejich výběru odráží osobnost každého jednotlivce. Životní styly se v průběhu vývoje člověka většinou mění, a to i vlivem rolí, které člověk v čase plní. Charakter člověka, jeho životní styl a výběr volnočasových aktivit má vliv na kvalitu života každého člověka.

Pro práci lesníka je předpokladem kladný vztah k životnímu prostředí, zejména k lesu. Les je pestrým ekosystémem, který obsahuje také živou složku přírody (flóru a faunu). Zatímco dřeviny jsou předmětem hospodářské činnosti a tvorby zisku z lesa, který je v rámci trvalé udržitelnosti hospodaření vrácen ve prospěch pěstování multifunkčního lesa, lesní zvěř je předmětem zájmu i v oblasti volnočasových aktivit, zejména provozování tradiční myslivosti. Lesník má výhodu, jako jedna z mála profesí, že se v daném oboru, s ohledem na jeho specifika, prolíná aktivní výkon profese s volnočasovými aktivitami. Někdy není ani zřetelná hranice mezi tím, zda se jedná o práci nebo už o trávení volného času.

3 Odborné školství zaměřené na lesní hospodářství, ochranu lesního dědictví a podpůrné volnočasové aktivity

Nutnost zajištění kvalifikovaného personálu odráží společenskou a vlastnickou potřebu pro správu lesních majetků a realizaci výkonů nad tímto majetkem, která se opírá i vychází z lesnického zákonodárství.

Veřejný zájem o stav lesů v českých zemích a jejich využívání je znám již z doby vlády Karla IV. Vznik českého lesnického školství je spojen se školskými opatřeními určenými za vlády Marie Terezie. Ke vzniku první soukromé lesnické školy došlo v Blatné u Chomutova v Krušných horách na panství hraběte Rotenhahna v roce 1773. Podobné školy vznikly v Lednici, Dačicích, Zlaté Koruně, Nových Hradech a v Plasích (Vlkanova, 2017). Na školách bylo vyučováno jen několik žáků. Jejich počet byl okolo deseti. Žáci byli ubytováni v budovách škol nebo v jejich blízkosti, nejčastěji v nemovitostech vlastníků škol. Z historicky dochovaných dokumentů lze dovodit, že žáci spolu trávili mnoho času i v rámci volnočasových aktivit, nejčastěji je zmiňována myslivost a praktické činnosti v lese vlastníka školy, což bylo i jejich zájmem.

Některé dříve vzniklé školy mají přímé pokračovatele a jsou základem středního lesnického odborného školství v ČR i v současnosti:

Hranice na Moravě: historie této lesnické školy je spojena s první veřejnou lesnickou školou na území Rakousko-Uherského mocnářství a byla založena v roce 1852 v moravském Úsově. Tato škola se přestěhovala v roce 1867 do Sovince a potom následně roku 1886 do Hranic na Moravě.

Trutnov: v roce 1855 vznikla lesnická škola v Bělé pod Bezdězem, která se přestěhovala v roce 1904 do Zákup a v roce 1945 do Trutnova.

Písek: byla založena v roce 1885 jako první veřejná lesnická škola s českým vyučovacím jazykem a nachází se stále na původním místě.

Rozvoj lesnického školství je spojen s moderní historií hospodaření v lesích od poloviny 19. století, kdy došlo vydáním Rakousko-Uherského zákona č. 250/1852 (Lesní zákon) nejen ke spoutání ekonomických procesů v lesním hospodářství, ale i k určení požadavků na osoby určené pro lesní hospodáře a pro ochranu lesů ve formě státních zkoušek. Tento

zákon platil pro území ČR až do roku 1960. V roce 1960 byl přijat nový zákon č. 166/1960 Sb., o lesích a lesním hospodářství. Následně byl vytvořen v roce 1977 nový zákon č. 61/1977 Sb., o lesích. Zlomový rok 1989 a následný vývoj v lesním hospodářství byl ve znamení významné změny vlastnické struktury (restituce), což přineslo potřebu změny v zákonodárství a vydání nového zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, v platném znění, který platí i v současnosti.

Lesnické školy měly v ČR (shodně se střední Evropou) od poloviny 19. století do roku 1945 čtyřstupňovou úroveň: 1. *Hájenské školy* připravovaly nejnižší výkonný personál, 2. *Nižší školy* připravovaly lesnický personál pro službu na revírech, 3. *Vyšší školy (Vyšší ústavy)* připravovaly výkonné a správní úředníky pro menší majetky, 4. *Akademie (školy vysoké)* byly určené k přípravě administrativních a technických úředníků. Absolventi mohli být připuštěni ke zkoušce pro samostatné lesní hospodáře nebo pro vyšší správní službu. Po roce 1945 se přeměňovaly školy hájenské na školy „mistrovské“ a byla vytvořena třístupňová úroveň škol (učňovské školy, střední školy, vysoké školy).

Po roce 1989 se postupně přecházelo až na dvouúrovňový systém. Učňovské školství se stalo součástí středního školství. V roce 1989 byly v ČR 3 střední školy (Písek, Trutnov, Hranice), 18 učňovských škol a jedna škola vysoká v Brně. V současnosti je v ČR 9 středních škol, které nesou ve svém názvu „lesnická škola“ a nějaký lesnický obor se zde vyučuje (Hranice na Moravě, Písek, Trutnov, Šluknov, Šternberk, Žlutice, Křivoklát-Písky, Bzenec, Frýdlant v Čechách) a dvě lesnické fakulty (Praha, Brno).

V roce 2000 byly ústavním zákonem zřízeny vyšší územní samosprávné celky - kraje, které jsou územními společenstvími občanů s právem na samosprávu, které získaly samosprávné kompetence na základě zákona o krajích. Celkem je v ČR 14 krajů. Lesnické školy, stejně tak jako celé střední školství (mimo výjimky) změnilo zřizovatele, kterým jsou kraje. V tomto roce také došlo k odtržení učňovského lesnického školství od MZe a bylo nově dáno pod správu krajů. V rámci optimalizace středního školství, resp. počtu škol, docházelo k různému slučování středních škol a prolínání s jinými obory, např. Střední škola lesnická a rybářská Šternberk; Střední škola hospodářská a lesnická Frýdlant v Čechách; Střední škola gastronomie, hotelnictví a lesnictví Bzenec. Pouze 2 školy (Písek a Hranice na Moravě) nabízí výhradně studium lesnictví a nemají pro zvýšení své atraktivity nebo pro potřebu naplněnosti školy (kvůli její samotné existenci) rozšířenu nabídku pro uchazeče o jiné obory. Do roku 1989 spolu 3 lesnické

školy (Písek, Trutnov, Hranice na Moravě) poměrně úzce spolupracovaly i v oblasti tvorby výukových materiálů, včetně vydávání učebnic odborných předmětů, kde byli spoluautory i jejich středoškolští učitelé. V současnosti nelze hovořit o těsné spolupráci všech uvedených lesnických škol, jak na poli koncepčním, ve vztahu k rozvoji lesnického školství při naplňování lesnických tradic, tak potřeb oboru lesnické praxe. Velkým problémem zůstává zajištění praktické výuky na lesnických středních školách. Do roku 1989 měly všechny 3 lesnické školy svá „Školní polesí“, kde praktická výuka probíhala (pěstování lesa, ochrana lesa, těžba dřeva, hospodářská úprava lesa aj.). Dnes má pouze škola v Hranicích na Moravě školní polesí v majetku kraje pod správou školy v přiměřené velikosti. Škola v Písku využívá vyčleněného lesního majetku do jiné organizační složky kraje. Škola v Trutnově má původní ucelené (1200 ha) školní polesí vlastnický roztržštěné, kdy 510 ha vlastní kraj a je k dispozici škole, část vlastní město Trutnov a KRNAP, které škole pozemky k výuce pronajímají a zbytek do původního celku má stát (ČR), který prostřednictvím LČR tento majetek spravuje a aktuálně škole nepronajímá. Žlutice mají vlastní školní polesí o výměře 500 ha. Šluknov má pronajatý lesní majetek od města Šluknov (297 ha) a města Rumburk (69 ha) a mysliveckou honitbu od LČR. Ostatní lesnické střední školy nemají prakticky vlastní školní polesí a řeší odbornou lesnickou praxi různými způsoby. Že je obecně mezi žáky středních škol zájem o praktičtější výuku potvrdil v roce 2022 provedený průzkum Národního pedagogického institutu (NPI), kterého se účastnilo 1642 žáků středních škol. Čtvrtina žáků maturitních i učebních oborů uvedla, že by raději zvolila jiný studijní obor, protože mají zájem o praktičtější výuku (Šplíchalová, NPI, 2022).

V roce 2014 učiněný pokus některých lesnických středních škol o získání lesního majetku od státu (ČR) po jednáních s MZe ztroskotal. Od této doby žádná aktivita v daném směru neproběhla. Střední lesnické školy, resp. jejich představitelé (ředitelé) se bohužel nedokážou shodnout na společných postupech vůči MŠMT a MZe. Když nějaká jednání proběhnou, většinou výsledek ztroskotá na skutečnosti, že každý chce výhodu především pro sebe, pro svoji školu. Neexistuje autorita, která by je sjednocovala a posouvala dál v oblasti směřování výuky lesnictví, včetně systémově vedené mimoškolní činnosti v oblasti aktivně tráveného volného času žáků, při skutečnosti, že lesnické školy mají internátní charakter.

Výše popsaný negativní vývoj provozních pracovišť škol, tj. školních polesí, má velmi negativní dopad i na volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol. Pokud je výměra školních polesí dostatečně veliká, lze na těchto lesních majetcích a navazujících okolních zemědělských pozemcích dosáhnout uznání vlastní honitby pro školu. Dle současných legislativních pravidel musí být tato výměra minimálně 500 ha. Školní polesí neslouží pouze k praktické výuce lesnictví, ale je zde realizována i myslivost. Pokud má škola vlastní honitbu, může se zde aktivně rozvíjet kroužek myslivosti určený žákům. Jedná se o volnočasovou aktivitu, kterou žáci rádi využívají a vykonávají. Teoretická výuka myslivosti v učebně nenahradí praktické zkušenosti z lesa a honitby. K vlastní honitbě se váže možnost výkonu i dalších kroužků jako jsou například sokolnictví, kynologie, střelectví, troubení a vábení zvěře. Možnost provozování myslivosti, a s nimi spojenými akcemi (naháňka, hon), má i pozitivní vliv na společenský rozvoj žáků, kdy se naučí organizaci těchto akcí, vzájemné spolupráci mezi sebou a získávají kladný vztah k lesu, lesnickému oboru a úctě ke zvěři. Na těchto akcích získávají řadu dobrých návyků a učí se mysliveckým a lesnickým tradicím, které pozvolna přicházejí v zapomnění. Na školních polesích bývá rozmístěna řada naučných stezek a venkovních tělocvičných zařízení, které neslouží jen žákům školy, ale i veřejnosti. V prostorách školních polesí probíhá celá řada akcí, které mohou pozitivně působit na veřejnost, zejména na děti. Je zde tedy i velký potenciál pro oslovení případných uchazečů z řad dětí ze základních škol.

Lesnické školy organizují pro základní a mateřské školy různé aktivity nejen v době dopolední výuky, ale i v době odpolední, případně o víkendech. Nejčastěji se tak děje pod zastřešením, aktivitou nazývanou „lesní pedagogika“, kdy je tato činnost organizována a podporována materiálně a metodicky nejen z jednotlivých lesnických škol, ale i zastřešujícího „Sdružení lesních pedagogů“ s podporou MZe a subjektů podnikajících v lesním hospodářství nebo s ním související (př. LČR, VLS, Obecní a soukromé lesy apod.). Aktivity zaměřené na základní školy jsou do jisté míry také činěny lesnickými školami i ve prospěch působení na děti na základních školách za účelem podnětí zájmu o možnost studia na středních lesnických školách. V rámci náborových akcí, tzv. „Veletrhů středních škol“, prezentují žáci lesnických škol dětem ze základních škol obsah jejich studia a lákají je na studium na lesnické školy, například i pod různými iniciativami podporovanými krajskými úřady typu „vraťme respekt řemeslu“ nebo „řemeslo má respekt“. MŠMT vytváří různé programy, z nichž jsou

čerpány příspěvky na prezentace odborných učitelů středních škol, kteří ve spolupráci s aktivními žáky lesnických škol ve školách základních prezentují náplň činnosti studia na lesnických školách a možnosti následného praktického, resp. pracovního uplatnění absolventů lesnických škol, v rámci individuálních přednášek a workshopu, dle zájmu základních škol. Důležitou oporou pro získání žáků by měla být i dostatečná nabídka volnočasových aktivit pro žáky, které organizuje příslušná škola. Evropská unie prostřednictvím strukturálních a investičních fondů, Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání, umožňuje prostřednictvím MŠMT středním i základním školám, ale i knihovnám, vytvářet různé programy. Například Základní a mateřská škola Barvířská v Liberci se zúčastnila s podporou Střední školy hospodářské a lesnické ve Frýdlantu projektu „Mistři kolegiální podpory v oblasti přírodovědné gramotnosti“, který měl celorepublikovou působnost (ZŠ Barvířská, 2023). Daným projektem došlo k rozvoji dovedností pedagogů a zároveň k rozvoji přírodovědné gramotnosti žáků na základní škole, k podnícení jejich zájmu o přírodu a v neposlední řadě i o studium přírodovědných oborů, což se může odrazit i v zájmu o studium na lesnických školách.

3.1 Systém přípravy budoucích lesníků

Po roce 2000, jak již bylo výše uvedeno, je v ČR profesní příprava lesníků dvouúrovňová: střední a vysoká škola. Systém středního školství v podstatě obecně nerozlišuje, tak jako dříve, školy učňovské a střední odborné. Stejně tak je součástí středního školství i absolutorium na vyšší odborné škole (VOŠ). To je dáno i novým přístupem MŠMT ke struktuře školství: nižší a vyšší střední školy. Lesnické školy jsou veřejné. Střední školy jsou zřizovány příslušným krajem, ve kterém se nachází. Vysoké školy s výukou lesnictví jsou v ČR dvě (Mendelova univerzita v Brně; Česká zemědělská univerzita v Praze), kdy výuka je realizována na Lesnicko-dřevařských fakultách. Vysoké školy jsou zřízeny zákonem. V ČR neexistuje v současnosti žádná soukromá střední ani vysoká škola s výukou lesnictví.

Střední lesnické školy zabezpečují výuku různých oborů příslušného vzdělání, které jsou definovány školským zákonem, přičemž vláda definuje soustavu oborů vzdělání. V rámci daného oboru je vypracován RVP. Obory jsou rozděleny na skupiny podle typu a kategorie označené velkými písmeny abecedy, které určují náročnost a dosažený stupeň

vzdělání. Kód oboru je potom používán pro úřední listiny a má svůj význam i pro statistické sledování. Snaha o vytvoření vhodného systému vzdělání v ČR byla také možnost srovnání a posuzování úrovně vzdělání se světem. Někdy bývá velmi obtížné určit, jakého vzdělání člověk v zahraničí dosáhl, resp. jakému stupni vzdělání v ČR to odpovídá, a to i v případě opačném. Ne každý titul nebo vysvědčení udělované vzdělávacím subjektem snese srovnání kvality a úrovně vzdělání, což má logicky vliv na uplatnění absolventa v praxi. Potřeba srovnávání úrovně kvality absolventů škol z různých zemí je také důsledkem globalizace a vstupu ČR do Evropské unie.

Na středních lesnických školách se vyučuje následným oborům uvedeným v následující tabulce č. 2.

Tab. č. 2: Obory výuky na středních lesnických školách Zdroj: Lesnické školy

pořadí	škola	41-46-M/01 Lesnictví	41-45-M/01 Mechanizace a služby	16-01-M/01 Ekologie a životní prostředí	41-56-H/01 Lesní mechanizátor	41-56-H/02 Opravář lesnických strojů	41-56-E/01 Lesnické práce	41-32-N/01 Lesnictví (VOŠ)
	1.-6. Čechy 7.-9. Morava	4 letý maturitní obor pro denní studium	4 letý maturitní obor	4 letý maturitní obor	3 letý studijní obor, výuční list	3 letý studijní obor, výuční list	2 letý studijní obor, výuční list	3 letý studijní obor, absolutorium DiS.
		5 letý maturitní obor pro dálkové studium			možnost zvýšení kvalifikace pro maturanty - zkrácené studium			denní forma
								kombinovaná forma vzdělávání
1.	Frydlant			x	x			
2.	Křivoklát-Písky	x			x	x		
3.	Písek	x			x			x
4.	Trutnov	x	x	x	x			x
5.	Šluknov	x			x		x	
6.	Žlutice	x			x			
7.	Bzenec				x			
8.	Hranice na Moravě	x						
9.	Šternberk			x	x	x		
celkem		6	1	3	8	2	1	2

Pro účely této práce jsou popisovány pouze obory vyučované na středních lesnických školách, které mají bezprostřední vazbu k lesnímu hospodářství. Kódování oborů v ČR má přísnou hierarchii. Na lesnických školách se vyučují obory typu „M“, které nabízejí úplné střední odborné vzdělání s maturitou. Jedná se o obor 41-46-M/01 Lesnictví, který je vyučován v 6 školách, 41-45-M/01 Mechanizace a služby, který se vyučuje pouze v jedné škole (je možné navázat na něj dvouletým studiem a získat navíc výuční list) a 16-01-M/01 Ekologie a životní prostředí. Na obor „Ekologie a životní prostředí“ lze také nahlížet jako na obor, který je určitou výplní nebo možností k výběru pro ne zcela vyhraněné uchazeče, kteří mají vztah k přírodě a ještě nevědí, co přesně chtějí

v budoucnosti dělat. Otázkou je, jakou budoucnost má uplatnění absolventa tohoto oboru v budoucí praxi s touto kvalifikací. Minimálně maturitní vysvědčení mu je vstupenkou na vysokou školu (potenciálně, v případě přijetí). Otázkou také je, jestli každý patnáctiletý uchazeč o studium na střední škole ví, co chce v budoucnu dělat. Takto mladý člověk zpravidla jen ví, co dělat v budoucnu nechce. Žáci tohoto oboru mají k dispozici největší nabídku volnočasových aktivit, které organizuje škola. Většinou se jedná o kroužky s přímou vazbou na nějaký výukový odborný předmět.

Na dvou středních lesnických školách je zřízen obor typu „N“ 41-32-N/01 Lesnictví. Jedná se o takzvanou „Vyšší odbornou školu“, která by měla rozvíjet odborné vědomosti získané na střední škole. Po roce 2005 se jednalo o dvouleté studium, nyní o tříleté. Otázkou je naplněnost tohoto oboru. Studium denní se neotevřívá v každém školním roce, což je v závislosti na zájmu počtu uchazečů v daném roce. V Trutnově je aktuálně otevřen ve školním roce 2021/2022 ročník kombinovaného studia (dálkového, převážně víkendového) VOŠ. Studium je hrazené (2 000,- Kč/semestr). U absolventů maturitního oboru Lesnictví pokračování studia na stejném oboru na VOŠ, může prakticky postrádat smyslu, neboť se v podstatě jen mírně prohloubí, nebo spíše upevní, jeho absolvované odborné lesnické vzdělání ze střední školy. Absolutoriem získaný titul za jménem DiS. (Diplomovaný specialista, český neakademický titul) není v praxi standardně zvýhodňován, stále je považován, a v platových tabulkách zařazován, mezi středoškolské vzdělání. Neexistuje tedy samostatná platová kategorie pro absolventy s titulem DiS. Praxí je absolvent VOŠ vnímán jako vyzrálější středoškolák, který i lidsky a vývojově dospěl k větší zralosti. Profesionální uplatnění absolventa VOŠ a středoškoláka s maturitou je stejné. Otázkou je, jestli není výhodnější studovat na vysoké škole také tři roky, ale bakalářský obor Lesnictví a dosáhnout na hodnotově vyšší vzdělání. Význam studia na VOŠ, a tedy její opodstatnění v nabídce studia, by bylo možné nalézt pro uchazeče, kteří si chtějí doplnit lesnické vzdělání ke svému středoškolskému vzdělání, aby mohli vykonávat některé pracovní pozice nebo funkce v lesním hospodářství, na něž se váží akreditace nebo různé licence v lesnickém oboru. Toto je zajímavé pro některé zájemce například z řad církve (např. správce majetku), neboť po roce 2012 došlo k majetkovému narovnání některých křivd z minulosti a církvím byl zákonem vrácen (přeneseně restitučně) také lesní majetek. Tito zájemci, zpravidla již pro církev pracující v oblasti správy majetku, si tak mohou doplnit lesnické vzdělání a rozšířit si tak možnosti uplatnění. Tato možnost se nabízí i vlastníkům a správcům lesních majetků soukromých

(šlechtickým, právnickým i fyzickým subjektům apod.) a rovněž tak obecních. Žáci VOŠ v podstatě nenavštěvují žádné volnočasové aktivity organizované školou. Jedná se o „žáky“ (studenty), kteří jsou již dospělí a mají jinou potřebu trávení volného času než žáci středních škol. Někteří studenti VOŠ se ovšem podílejí na aktivitách Lesní pedagogiky a předávají získané vědomosti ze studia lesnictví mladším dětem.

Dominantním oborem, vyučovaným v celkem 8 středních lesnických školách, je učební obor typu „H“, tříletý 41-56-H/01 Lesní mechanizátor. Ve 2 školách se ještě vyučuje tříletý obor 41-56-H/02 Opravář lesnických strojů a pouze v jedné lesnické škole dvouletý obor typu „E“ 41-56-E/01 Lesnické práce. U dvouletého výučního oboru Lesnické práce se nepředpokládá, že by jeho absolventi dále pokračovali ve studiu na dalších školách. Jejich uplatnění je především v dělnických profesích typu dělník v pěstební nebo těžební lesní činnosti nebo přidružené výrobě. Obdobně je tomu tak i u tříletého oboru Opravář lesnických strojů, který je v podstatě podoben výuce automechanika, zaměřeného ale na lesnickou mechanizaci a lesnické dopravní prostředky. Absolventi končí většinou v opravárenských závodech nebo dílnách, případně jako řidiči.

Tříletý obor Lesní mechanizátor navštěvuje nejvíce žáků na lesnických středních školách se záměrem získání výučního listu, který směřuje absolventy na práci v lese na pozice obsluh traktorů, speciálních lesnických strojů a nákladních odvozních souprav. V poslední 25 letech je tento obor velmi atraktivní z důvodu velkého pokroku ve vývoji a modernizaci lesnických strojů. Vzhledem ke klesajícímu počtu zaměstnanců v lesnictví je práce lidí nahrazována moderní lesnickou mechanizací především v těžební oblasti. Jsou vyráběny velkokapacitní stroje určené k přibližování dříví z lesa náhradou za traktory s navijáky a koně, stejně tak jako nákladní vozy a soupravy pro odvoz dříví s hydraulickými rukami pro nakládku dříví. Víceúčelové stroje, tzv. harvestory, jsou určeny pro kácení a odvětvování stromů a jejich následnou sortimentaci, tj. manipulaci na konkrétní výřezy dle kvality a délky. Některé stroje mají i adaptér sloužící k odkornování (zbavení kmenů kůry), což má velký význam v ochraně lesa, kdy jeho nasazení zabraňuje rozšíření kůrovce prostřednictvím vytěženého a takto zpracovaného smrkového dříví, a zároveň odstraňuje potřebu odkornění na pilách (dřevařských provozech). Některé střední lesnické školy jsou vybaveny touto moderní technikou. Většina z lesnických škol vlastní počítačové simulátory, na kterých je v učebnách trénována obsluha těchto strojů. Práce s joystickem a počítačem je lákadlem pro studium

technicky založených dětí současné doby. Učební obory navštěvují zpravidla žáci s místem bydliště z blízkého okolí, kteří se do kroužků a volnočasových aktivit organizovaných školou většinou nezapojují. Neabsolvují opakovaně cestu do školy v průběhu jednoho dne.

Od roku 1945 do roku 1984 se na střední lesnické školy v ČR přijímali především uchazeči, kteří absolvovali vyučení v lesnickém oboru nebo jeho část (minimálně 1 rok). Tato povinnost se odstranila s nastavením nového školského systému zavedeného na základních školách v roce 1976, když základní škola končila v osmém ročníku (do té doby v devátém ročníku), přičemž povinná byla desetiletá školní docházka. Školský zákon č. 561/2004 Sb., v platném znění, znovu zavedl ukončení studia na základní škole v devátém ročníku, a tak v následujícím roce (2005) vyvstal pro všechny střední školy v ČR problém, kdy nebyli žáci základních škol, kteří by nastoupili do prvních ročníků, což lesnické školy většinou řešily výběrem studijnějších typů z řad žáků lesnických učebních oborů. V současnosti není také výjimkou přesun žáků maturitních oborů, kteří na toto studium nestačí, na učňovské obory a naopak ti, kteří mají lepší studijní předpoklady, přecházejí na maturitní obory. V posledních deseti letech ukázala potřeba lesnické praxe, kdy je žádán absolvent s lesnickým maturitním vzděláním a současně s výučním listem. Z tohoto důvodu zařadila do nabídky studia lesnická škola v Trutnově možnost získat maturantovi lesnického oboru, i z kterékoli jiné lesnické školy, výuční list po zkráceném dvouletém učňovském oboru. Tento obor dokonce studovali i žáci ze Slovenska a Polska. Došlo tak k úplnému obratu po roce 1989, způsobenému změnou lesnických technologií a změnou požadavků na absolventa střední školy pro obsluhu těchto technologií, kdy výuční list není vstupenkou na studium maturitní, ale maturitní studium doplněné následně výučním listem je pro potřeby praxe žádané. Lesnická škola v Trutnově také jako jediná v ČR nabízí čtyřletý maturitní obor Mechanizace a služby. Tento obor má sníženou hodinovou dotaci lesnických předmětů ve prospěch rozšíření výuky o lesnickou mechanizaci. Absolventi tohoto oboru jsou připravováni především na pozice organizátorů prací v lesnictví s využitím lesnické mechanizace a techniky. Smutnou pravdou v lesnické praxi je, že v současnosti pracuje na moderních těžebních a pěstebních lesnických strojích mnoho pracovníků, kteří lesnickou průpravu ani lesnickou školu nemají, neboť to v podstatě pro tento typ práce v lese nepotřebují, protože právní systém v ČR podmínku vzdělání pro danou činnost nevyžaduje. Při studiu tohoto oboru je aktivita studentů na volnočasových aktivitách organizovaných školou nulová.

Pravdou také je, že studium se otevírá nepravidelně a má jen málo žáků, byť pro uplatnění v lesnické praxi by bylo pro absolventy v podstatě stoprocentní.

Oblast správy lesa je ovšem lesnickou legislativou svázána více, a proto řada uchazečů volí klasický obor maturitního studia Lesnictví na střední škole nebo VOŠ. Tento maturitní obor (41-46-M/01 Lesnictví) čerpá z bohaté lesnické historie v oblasti pěstování, těžby a ochrany lesa a implikuje moderní poznatky z oblasti lesnictví a životního prostředí. Jedná se o klíčový obor studia lesnictví. V prvních dvou ročnících, mimo všeobecných vzdělávacích předmětů, je žák připravován studiem oborů biologie, zoologie, botanika a nauka o lesním prostředí, na které navazuje ve třetím a čtvrtém ročníku studia odbornými lesnickými předměty, které vycházejí z lesnických disciplín, jako jsou: Pěstování lesa, Ochrana lesa, Těžba lesa, Hospodářská úprava lesa. Součástí výuky na střední lesnické škole jsou i technické předměty typu: Stroje a zařízení, Stavby a geodzie. Do studia může být zařazen i předmět: Přidružená lesní výroba, kde se žák setkává s informacemi a dovednostmi v oblasti např. včelaření, košíkářství, chovu dobytka a drobného zvířectva apod. Zde se nachází těžišťe shody s navštěvovanými volnočasovými aktivitami organizovanými školou. Tyto dovednosti získané v předmětech a praktický rozvoj v kroužcích jsou žáky vyhledávány zejména z důvodu praktického využití v jejich dalším životě. Řada lesníků má při výkonu své činnosti také na svých hájovkách nějakou další zemědělskou aktivitu (políčka, chov drůbeže apod.). Součástí výuky v tomto oboru je i praktická výuka, která je zaměřena na lesnické činnosti a je realizována v souvislých týdenních školou organizovaných blocích nebo prostřednictvím individuálních praxí žáků, kde je možná určitá variantnost spojená s budoucí předpokládanou specializací žáka, nebo s ohledem na možnosti, kterou lesnická praxe a provozy školám nabízejí. Nedílnou součástí výuky je i exkurzní činnost zaměřená na les. Doprovodné činnosti a aktivity volnočasové, spojené s lesnickým vzděláváním, jsou popsány v jiné kapitole.

Obor Lesnictví je součástí oblasti 41 Zemědělství a lesnictví, pro která jsou vytvářena jednotlivá RVP. Předmětem kritiky může být skutečnost, že RVP pro danou oblast zacílení jsou obsahově rozsáhlé (př. RVP Lesnictví 91 stran) a z velké části v obecných ustanoveních stejné. Rozhodně praktičtější by bylo stanovení „obecného“ jako všeobecné přílohy (stanovení společných zásad, obsahu apod.) a vyzdvižení oborových specifik. Pravděpodobně je v ministerských úřednicích geneticky zakódován byrokratický přístup

z dob c. k. Rakouska-Uherska, proti smyslu účelu byrokracie v pojetí Maxe Webera, nebo jsou jen vedeni snahou se obsáhlými dokumenty prezentovat a dokládat svoji důležitost. Z obsahu RVP (MŠMT, 2020) pro obor Lesnictví tak lze vyseparovat pouze minimum pro obor specifických ustanovení, jako například v oblasti kompetencí absolventa (odborné kompetence).

RVP obsahuje také kurikulární rámce pro jednotlivé oblasti vzdělávání. Mimo všeobecného vzdělávání obsahuje také odborné vzdělávání, které je v tomto případě zaměřeno na oblast ekonomiky, ekologie lesa, péče o lesní porosty, technická zařízení a dopravu, myslivost. Pro každou oblast vzdělávání jsou stanovena základní obsahová témata a minimální počty vyučovacích hodin za celou dobu vzdělávání (týdenní, celkové), což je nutné promítnout do ŠVP.

Každá škola je povinna vytvořit si předmětový ŠVP, který je aktualizován buď jako nutnost ve spojení se změnou právních předpisů, nebo podle potřeb školy, ovšem s podmínkou, že podle zavedeného ŠVP dostuduje příslušný studijní ročník tak, aby nebyl měněn zásadně obsah výuky, na který se žák přihlásil a byl přijat ke studiu. MŠMT k 1. 9. 2020 vydalo aktualizované RVP pro střední odborné vzdělávání a uložilo školám reagovat změnou vlastních ŠVP ve lhůtě dvou let, nejpozději do 1. 9. 2022.

Z diskuse s učiteli odborných lesnických předmětů vyplynulo, že k přípravě prvních ŠVP přistupovali jako k nutnému legislativnímu zlu, které je administrativně obtěžovalo. Následně potom pochopili, že nějaký smysl toto opatření má a mohou dát svému předmětu tímto ŠVP určitý jasný rámcový obsah. ŠVP se také každá škola prezentuje směrem k veřejnosti a hlavně k uchazečům o studium. Úroveň zpracování je tak důležitá. Vždy je to o individuálním přístupu každého učitele. Někteří přiznávají, že svoji povinnost ve vztahu k závaznosti ŠVP pro daný předmět plní formálně a zástupně, kdy potřebná výuková témata zaznamenávají do školských dokumentů (třídních knih) a žákům předávají informace a volí formy výuky tak, jak sami uznají za vhodné, bez ohledu na v „třídnici“ zapsané. Učitelé nemají jen formální autoritu. Někteří mají i přirozenou autoritu, uznávanou vážnost a žáci k nim mají úctu. Učitelé odborných předmětů na lesnických školách mají za sebou většinou studium na lesnických školách a učitelské vzdělání si doplňují. V lepším případě za sebou mají i nějakou lesnickou praxi, takže ví, o čem ve svém předmětu mluví a nejsou tak jen teoretiky, ale i praktiky. Volnočasové aktivity, které zastřešují tito odborní učitelé, jsou studenty přijímány kladně

a rádi je navštěvují. Mnoho žáků navštěvuje volnočasové aktivity spojené především s myslivostí.

Popsaný systém výuky budoucích lesníků předkládá základní přehled o oborech studovaných na středních lesnických školách v ČR. Lesnický obor má řadu předmětů výuky, které mohou nadchnout studenty lesnických škol k určité specializaci a formovat je i pro další jejich vývoj v profesionálním pracovním zařazení s vědomím toho, že může dojít i k odklonu od uplatnění absolventa lesnické školy v budoucnosti k jinému oboru, než k lesnické činnosti. Existují příklady absolventů lesnických škol, kteří se stali úspěšnými právníky, lékaři, publicisty, starosty obcí a podobně. Široká nabídka předmětů a náplně praktické výuky zároveň dávají příležitost pro rozšíření možností nabídky nebo směřování volnočasových aktivit žáků lesnických škol. Lesník je ve svém důsledku komplexně vzdělán v řadě technických oborů nad rámec jeho biologického vzdělání směřovaného k cíli pěstování odolných, stabilních a multifunkčních lesů. Šířka záběru činností lesníka, studenta lesnické školy nevyjímaje, je velkým potenciálem pro rozvoj různých volnočasových aktivit, které jsou zároveň příkladem a možným podnětem či lákadlem pro potenciální zájemce o studium na středních lesnických školách z řad žáků základních škol. Většina volnočasových aktivit žáků organizovaných školou má nějakou vazbu na odborné předměty vyučované na lesnické škole.

3.2 Nabízené volnočasové aktivity žákům lesnických škol

Lesnické školy v ČR v minulosti i v současnosti (vztaženo k roku 1989) byly a jsou širšího regionálního charakteru, což znamená, že na rozdíl např. od gymnázií se předpokládá dojíždění žáků a internátní ubytování. Každá lesnická škola v ČR nabízí ubytování svým žákům. Někteří plnoletí žáci volí také privátní ubytování. Internáty, resp. Domovy mládeže, ve spolupráci se školou nabízejí žákům širokou paletu volnočasových aktivit. V tabulkách č. 3 a č. 4 je uveden přehled nabízených organizovaných volnočasových aktivit (kroužků) jednotlivými lesnickými školami v ČR v členění škol abecedně, nejdříve Čechy, následně Morava.

Tab. č. 3: Přehled volnočasových aktivit nesportovního charakteru Zdroj: Lesnické školy

Kroužky	škola								
	Frýdlant	Křivoklát	Písek	Trutnov	Šluknov	Žlutice	Bzenec	Hranice	Šternberk
Oborová zájmová činnost									
Akvaristický				X					
Jezdecký (koně)				X					
Kynologický			X	X		X		X	
Myslivecký	X	X	X	X	X	X		X	
Preparátorský				X					
Rybářský		X		X				X	
Sokolnický			X	X	X	X			
Včelařský			X	X				X	
Ochránci přírody			X						
Kroužek zpracování dřeva		X		X				X	
Kroužek lesní pedagogiky								X	
Kulturní oblast									
Trubačský			X	X	X	X		X	
Vábení jelení zvěře			X	X		X			
Hudební	X	X	X	X				X	
Fotografický			X		X	X		X	
Literární			X	X					
Dramatický		X			X				
Výtvarný		X						X	
Vazba a aranžování přírodnin								X	
Keramika	X						X		
Ruční práce	X						X		
Společenské hry	X								
Vaření	X				X		X		
Netradiční									
Myslivecká kuchyně			X						
Teorie a praxe přežití					X				
Studijně zaměřené									
Matematický				X					
Počítačový			X						
Angličtina				X					

Tab. č. 4: Přehled volnočasových aktivit sportovního charakteru Zdroj: Lesnické školy

Kroužky	škola								
	Frýdlant	Křivoklát	Písek	Trutnov	Šluknov	Žlutice	Bzenec	Hranice	Šternberk
Sportovní náplň									
Sportovní hry	X			X			X	X	
Florbalový				X	X			X	
Střelecký		X	X	X		X		X	
Šachy				X					
Sálová kopaná				X	X				
Košíková		X		X					
Odbíjená				X					
Kondiční plavání		X		X	X				
Kondiční cvičení, posilování	X	X	X	X	X			X	X
Bojové sporty				X	X				
Fotbalový			X		X		X		
Přehazovaná							X		
Volejbalový	X	X	X					X	
Stolní tenis	X	X	X		X				X
Hokejový		X		X					
Nohejbalový								X	
Petangue								X	
Running		X			X				
Airsoft					X				
Horolezecký					X				
Bowling									
Turistika	X								

Lesnické školy nabízí širokou škálu aktivit na webových stránkách škol, což je důležitým faktorem k rozhodování pro potenciální uchazeče. Lesnická škola ve Šluknově, byť je ostatními lesnickými školami vnímána jako velmi kreativní, vlivem působení na vnější okolí způsobeném osobností jejího ředitele Rudolfa Sochora, uvedenou nabídku kroužků na webových stránkách neobsahuje, pouze je zmíněn obecný obsah: „že škola nabízí řadu volnočasových aktivit pro studenty“, což lze částečně vysledovat z fotografických aktualit a zpráv o činnosti školy uveřejněných na jejich webu. Výčet kroužků u lesnické školy ze Šluknova je tak pro potřeby výše uvedených tabulek čerpán z Výroční zprávy školy za školní rok 2019/2020. Lesnická škola v Bzenci má velmi stručný obsah webových stránek, který ani neobsahuje Výroční zprávy školy. V tomto případě je obsah doplněn odvozením z fotografií uvedených v sekci Ze života na škole.

Lesnické školy nabízí velké množství sportovních aktivit pro své žáky, které napomáhají k rozvoji jejich zdraví a naplňují jejich potřeby vyžití, z nichž ve vztahu k tématu práce lze vybrat k popisu z tabulky č. 3 následující aktivity: střelectví, horolezectví a turistiku.

Střelectví neodmyslitelně patří k profesi lesníka. Lesník by měl být jedním z redukčních faktorů pro stav zvěře v přírodě, který by měl dbát na únosné stavy zvěře. Zvěř je definována v zákoně o myslivosti jako populace volně (divoce) žijících živočichů, která je pro účely zákona vymezena výčtem taxonomických druhů. Pokud je některý druh v přírodě přemnožen, způsobuje významné škody na lesních porostech (okusem, ohryzem apod.). Redukce počtu stavů zvěře je z velké části na lesníkovi. Z tohoto důvodu je na lesnických školách podporována aktivita v oblasti střelectví. Mezi absolventy lesnických škol jsou také jednotlivci, kteří zaznamenali v barvách ČR mnoho sportovních úspěchů z předních umístění na evropských a světových mistrovstvích, včetně olympiády. Ne každý absolvent lesnické školy se v profesním životě věnuje práci v lesnictví. Řada absolventů pracuje u Policie ČR nebo v armádě, kde tuto průpravu využije také.

Horolezectví je jednou z měkkých sportovních disciplín vázaných na využívání přírodních útvarů (skal, hor), které jsou součástí přírody. Pokora k těmto útvarům a trénink houževnatosti a týmové spolupráce je dobrou přípravou k výkonu práce lesníka. Mezi lesníky jsou pokořitelé nejvyšších světových horských vrcholů.

Turistika je významnou průpravou pro budoucí lesníky, neboť vede k poznávání přírody a možnostem srovnávání ekosystémů, které člověk v rámci této aktivity navštíví a může pozorovat.

V tabulce č. 3 je uvedena řada aktivit (kroužků), které mají vztah k povolání lesníka nebo jsou s jeho činnostmi v souladu nebo jej rozvíjí.

Kynologický kroužek má význam pro žáky, kteří již psa mají nebo se jej v budoucnu chystají pořídit. Vlastnictví psa lesníkem patří k určité, společností vnímané, samozřejmosti. Lovecký pes je neodmyslitelným pomocníkem při výkonu práva myslivosti. Myslivecký kroužek je zájmovou nadstavbou nad studiem oboru lesnictví na středních školách. Absolvent maturitního oboru má zákonnou možnost vykonávat výkon myslivosti bez dalších studií a zkoušek, které jsou potřebné pro výkon práva myslivosti u ostatních zájemců o tuto aktivitu. Dokonce má spolu s maturitou zajištěny i tzv. vyšší myslivecké zkoušky, které ho opravňují k výkonu funkce mysliveckého hospodáře. Pro získání možnosti nosit zbraň a užívat ji k vybranému účelu, je ovšem podmíněné vykonáním zkoušek pro vydání zbrojního průkazu. K tomuto myslivecký a střelecký kroužek může být dobrou průpravou. V rámci myslivosti se konají mezinárodní soutěže ve vábení jelenů. Tyto aktivity podporuje kroužek vábení. ČR má v této oblasti mistry Evropy z řad absolventů lesnických škol. Předpokladem je mít hudební sluch. K myslivosti se váže i trubačský kroužek a hudební kroužek, které vedou žáky lesnických škol k dovednosti troubení a hry na různé dechové nástroje, které se používají v rámci mysliveckých tradic, třeba na honech na drobnou zvěř jako znělky, pokyny nebo oslavné fanfáry apod. Myslivecké troubení a hra na lesní rohy jsou součástí mysliveckých slavností, plesů a využívají se při různých jiných událostech. Česká škola troubení má ve světě jméno a dala světu i mnoho originálních skladeb, jejímiž autory jsou absolventi lesnických škol. Absolvent lesnické školy s dovedností troubení má velmi vysokou šanci uplatnění na trhu práce v lesním hospodářství. K myslivosti se váže také sokolnický kroužek, kde se žáci učí starat o dravce a učí se loveckým způsobům těchto ptáků. V myslivosti se dnes k lovu dravců v podstatě nevyužívá. Sokolnictví má významnou tradici s ohledem na historii tohoto způsobu lovu. Praktické využití je vázáno na ochranu letišť před nebezpečnými ptáky. V oblasti estetiky, muzejnictví a výuky přírodovědy se využívá preparátorských děl, která se učí vytvářet v preparátorském kroužku žáci lesnických škol. Jde o dovednost, která je ve společnosti ceněna a některým

absolventům se stala hlavním předmětem jejich činnosti a obživy, přičemž někteří se umísťují na předních místech v soutěžích preparátorů i ve světě. K myslivosti se v minulosti využívalo i jezdeckých dovedností na koních. Dnes je jezdecký kroužek spíše zájmovou aktivitou některých žáků. Někteří žáci ovšem využijí získaných dovedností v pracovní pozici kočí, kterých je stále využíváno při soustředování vytěženého dříví v lese a je poptávka po jejich práci, neboť kočích ve společnosti ubývá. Na některých školách jsou na školním polesí, nebo v jejich blízkosti, stáje z těžkými tažnými koňmi, které se využívají k předvádění této dovednosti (práce koně v lese) nebo jsou součástí praktické výuky žáků. V rámci přidružené výroby v lesním hospodářství nebo pro praktické využití v životě lesníka se hodí zkušenosti získané z kroužku včelařského a rybářského nebo kroužku zpracování dřeva. Poněkud netradiční je i kroužek „myslivecké kuchyně“, kterážto dovednost je potřebná v rodině lesníka, kdy tento má, na rozdíl od běžného občana, velkou možnost získání zvěřiny pro jídelní stůl.

Dramatické a literární kroužky rozvíjejí osobnost člověka. Získané dovednosti mohou být výhodou v prezentaci dané osoby a uplatnění se budoucích lesníků, například v oblasti rétoriky, vedení týmů, při jednáních a v písemném projevu. Člověk s vlastností a uměním mluvit a obsahově dobře psát, se v lesnickém provozu neztratí. Výtvarný a fotografický kroužek slouží k rozvoji estetiky a umělecké tvorby.

Popsané kroužky mají na lesnických školách svoji tradici a opodstatnění. Řada volnočasových aktivit žáků lesnických škol se ale podřizuje zájmům aktuálně studujících, to znamená, že některé kroužky vznikají a zanikají s ohledem na potřeby a zájmy dětí. Statistika naplněnosti jednotlivých kroužků není na jednotlivých školách vedena. Je vždy na rozhodnutí ředitele školy, který kroužek bude v příslušném školním roce otevřen nebo provozován, a to s ohledem na zájem žáků, který se v čase také mění a podléhá různým trendům, a také s ohledem na personální možnosti školy, tj. zájmu pedagogů školy tyto aktivity provozovat. Někteří žáci nemají zájem o dané aktivity a vystačí si zpravidla s mobilem nebo počítačem, ideálně když nemusí utrácet za mobilní data a škola jim umožní wifi připojení jejich vlastních zařízení zdarma. Řízené volnočasové aktivity na lesnických školách hrají významnou roli pro další pracovní působení žáků a hlavně vedou k rozvoji jejich osobnosti. Některé volnočasové aktivity se dějí i za přítomnosti žáků základních nebo mateřských škol, zejména v oblasti činnosti v rámci „lesní

pedagogiky“. V areálu škol, přilehlých parcích, arboretech nebo na školních polesích jsou umístěny naučné stezky. Některé školy umožňují základním a mateřským školám, po předchozím objednání a domluvě, odborný výklad uskutečňovaný ne učiteli, ale žáky středních lesnických škol. Žáci středních škol mají věkově blíže k žákům základních škol a dokáží jim podat potřebné informace jednodušeji a přirozeněji, než řada učitelů středních škol.

3.3 Nejvýznamnější neziskové organizace nabízející volnočasové aktivity environmentálního charakteru

V devadesátých letech 20. století docházelo v ČR k rozvoji občanských pravomocí a zvýšení podílu občanů na rozhodovacích procesech v oblasti životního prostředí, dnes „moderně“ nazývané oblastí environmentální. Demokracie nemůže být demokracií, pokud chybí odpovědnost k sobě a okolí, tedy obecně k životnímu prostředí. Demokratická společnost by měla dbát o environmentální rozvoj nejen odborné, ale především laické veřejnosti, což by mělo být zásadním předmětem výchovy člověka, a to již od jeho útlého věku. Po roce 1990 začala ČR (jako samostatná republika po roce 1993) „zelenat“. S rozvojem pluralismu v ČR vznikaly politické strany, které se následně podílely nebo podílejí na utváření naší společnosti. Každá politická strana má ve svých programových slibech či prohlášeních, a na prvních místech v bodech svého programu, oblast životního prostředí, zdraví a školství. Snaha o naplnění těchto prohlášení se odráží v legislativních předpisech státu. Předpisy mají občané takové, jaké si zaslouží, neboť si své politické zástupce volí ve svobodných volbách sami. Právní předpisy podmiňují obecně vznik organizací, které se podílejí na ekologické výchově nebo nabízejí volnočasové aktivity environmentálního charakteru.

Jakákoliv aktivita je vždy závislá na dostupných finančních prostředcích, které do dané oblasti mohou pronikat z nakumulovaných prostředků státního rozpočtu, který je v nějaké míře přerozdělí i do neziskových organizací, nebo jsou generovány sektorem podnikatelským, a vkládanými do těchto aktivit, nebo pocházejí od mecenášů či donátorů.

Volnočasové aktivity environmentálního charakteru byly provozovány i v období před rokem 1989 prostřednictvím různých organizací typu „Pionýr“, „Stanice mladých techniků a přírodovědců“ nebo různých kroužků v „Domovech dětí a mládeže“. V roce

1974 začalo fungovat hnutí „Brontosaurus“, které šlo příkladem k zodpovědnému přístupu k přírodě a životu, získalo si určitou podporu u mládeže v dobách socialismu, kdy mělo punc určité výjimečnosti nebo spíše odlišnosti od tehdejšího establishmentu, a které získalo právní subjektivitu v roce 1990. Od roku 2014 je v pokračování vedeno toto hnutí jako spolek (právní forma), se zapsaným účelem vzniku, který může být ve svém obsahu dnes vnímán většinově mládeží také kontroverzně, neb jedním z účelů spolku je aktuálně i snaha usilovat o odklon od konzumního způsobu života, který je naopak mládeží převážně preferován (Brontosaurus, 2022).

Z pohledu ekologické výchovy, která by se měla primárně zabývat naukou o přírodě v přírodě, by se dle Činčery (2007) měl každý člověk vzestupně od mateřské školy po univerzitu ekologicky vzdělávat a získávat určitou znalost a kompetenci, tzv. ekologického minima, na základě kterého je možné očekávat lepší chování člověka k přírodě.

Příroda, a zejména les, je velkou příležitostí pro trávení volného času. Největším vlastníkem lesa v ČR je stát, který prostřednictvím jím zřízených organizací státní les spravuje, a to dle různého zadání: hospodářského (LČR), obrany státu (Vojenské lesy a statky, VLS) a ochrannářského (NP, Agentura ochrany a krajiny, AOPK). Všechny uvedené státní instituce nějakou měrou podporují, spolupodílí se nebo sami organizují různé volnočasové aktivity v přírodě – v lese.

Největší správce lesa v ČR jsou LČR, které schválily v roce 1998 koncepci působení podniku na děti a mládež, a upřely větší pozornost na lesnickou osvětu dětí. V roce 1999 se začaly LČR finančně i odborně podílet na různých projektech středisek ekologické výchovy (SEV). Například započala spolupráce se sdružením pro ekologickou výchovu TEREZA, a to na projektu Les ve škole – škola v lese. V roce 1996 založilo celkem 8 organizací Sdružení středisek ekologické výchovy „Pavučina“, které mělo v roce 2021 již 46 členů rozmístěných po celé ČR (SEV, 2022). Pavučina a jiné SEV se aktivně podílí na ekologické výchově dětí a mládeže, organizují různé jednorázové tematické akce, školení, pobytové a vzdělávací akce pod heslem „Vzdělávání pro společnou budoucnost lidí a přírody“. Po roce 2000 vznikla v rámci SEV řada projektů, výukových programů a metodických pomůcek, např.: SEV Sever Rýchory (areál ekologické výchovy „Za lesem do města“) (Sever, 2022), Chaloupky u Třebíče (publikace „Život na okraji lesa“) (Chaloupky, 2022), Rezekvítek Brno (výukové programy „Krabice v jehličí“)

(Rezekvítek, 2022), Lipka Brno (série seminářů „Lesní vzdělávání pro učitele“ a tvorba venkovních interaktivních výukových pomůcek typu „Stromová galerie“) (Lipka, 2022). Tyto aktivity realizují jednotlivá SEV nebo je přebírají do svých programů jiná sdružení, spolky, školy a jiné organizace a slouží k popularizaci života v přírodě, v lese. SEV uchopila marketingově značku „5P“, pod kterou prezentují svoje aktivity a smysl ekologické výchovy postavený na pěti pilířích: 1) Prožitek; 2) Praktická činnost; 3) Participace; 4) Přímý kontakt se světem okolo nás; 5) Propojení různých oborů. LČR spravující státní lesy dbají na vyváženost produkčních i mimoprodukčních funkcí lesů, čímž naplňují i veřejné zájmy. Na konci 20. století LČR ve spolupráci s odborníky z oblasti ochrany přírody, školství a výzkumu vypracovaly „Program 2000 – zajištění cílů veřejného zájmu u LČR“, z kterého se podařilo v letech 2000 až 2010 realizovat řadu akcí ve prospěch veřejného zájmu v ČR, kdy bylo vynaloženo 339 mil. Kč. Pro následující programové období (Program 2020) bylo alokováno 500 mil. Kč. Obdobně k dané problematice přistupují i VLS. Je nutné, aby se profesionální lesníci zasazovali o popularizaci svého oboru a předávali své zkušenosti mládeži a veřejnosti obecně, což se v ČR děje.

V ČR byla založená „stálá konference asociací ve vzdělávání SKAV“, která jako dobrovolné seskupení sdružuje řadu pedagogických asociací, občanských sdružení a programů, které usilují o podporu a ochranu progresivních změn ve vzdělávání a snaží se pracovat v oblasti vzdělávání a zprostředkování výměny názorů mezi státní správou a samosprávou a neziskovým sektorem veřejností. Členy jsou také některé výše uvedené SEV, ale také například „Asociace lesních mateřských škol“, které jsou v posledních letech jakýmsi moderním fenoménem. České „lesní školky“ se inspirovaly v Německu a ve Skandinávii, která má propracovaný systém vzdělávání postavený na úzkém kontaktu s přírodou (Asociace LMSŠ, 2022). Názory na lesní školky v ČR jsou rozdílné, řešena je zejména otázka vhodných hygienických zařízení (celoroční každodenní pobyt v přírodě). Je také rozdíl mezi lesní školkou u Prahy nebo v Českém lese, či ve Švédsku, kde je zcela jiné podnební klima a ovzduší. Lesní mateřské školky mají oporu v legislativních normách ČR. Inspirace v lesních školkách dala předpoklad (podnět) ke vzniku tzv. „Lesních klubů“, které nejsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení a nemají tak nárok na finanční příspěvky od státu, ale ani nepodléhají kontrolám a plní jako neziskový projekt určité potřeby dané komunity. V takovém případě je kontrolním orgánem v zájmu dětí pouze jejich rodič (vychovatel, pěstoun).

Již v listopadu 1989 byl založen „Zelený kruh“ (green circle), který je jednou z nejstarších zastřešujících nevládních organizací v ČR. Jedná se o asociaci rozvíjející občanskou společnost v oblasti ochrany přírody a životního prostředí, která sdružovala v ČR v roce 2022 celkem 91 nevládních organizací (26 řádných členů a 65 přidružených členství). Mezi významné členy patří například: Arnika, Beleco, Calla, Děti Země, Brontosaurus, Greenpeace, Česká společnost ornitologická, Koalice pro řeky, Hnutí duha, Nadace na ochranu zvířat, Pavučina, Síť ekologických poraden STEP, Společnost pro trvale udržitelný život STUŽ, Re-set, Platforma pro sociálně-ekonomickou transformaci, SEVER Horní Maršov a Svoboda nad Úpou (Zelený kruh, 2022). K platformě jsou také přihlášeny organizace, které realizují určité specifické okruhy činnosti, uplatňují se na poli ochrany přírody a působí na děti a mládež, včetně jejich aktivního zapojení do těchto organizací, např.: Suchopýr – občanské sdružení, které svými aktivitami přispívá k ekologické stabilitě krajiny (aktivní sběr reprodukčního materiálu, výsadba ohrožených a původních druhů dřevin, obnova krajinných struktur aj.) (Suchopýr, 2022); Přátelé přírody – organizace s bohatou historií sahající až do konce 19. století, v novodobých dějinách ČR známá jako Klub přátel přírody, který byl postaven na turistické aktivitě a na začátku devadesátých let 20. století měl 5000 členů (v roce 2015 ze spolku vystoupilo Hnutí Duha) (Přátelé přírody, 2022); Rezekvítek – organizace, jejímž mottem je „sblížení malých i velkých lidí s přírodou“, pořádá praktické brigády v přírodě (sekání koniklecových luk, senoseče, rekultivace důlních prostor, sanační práce, odstraňování invazních druhů aj.) i s možností výdělků pro mládež od 16 let, organizuje příměstské tábory pro děti a vzdělávací akce v průběhu školního roku (Rezekvítek, 2022); Rosa – nabízí bezplatné ekologické poradenství, specializuje se na odpovědnou spotřebu jednotlivců, organizací a domácností, tj. odpady tvořené společností, organizuje „ovčácké slavnosti“ (problematika stříhání ovcí, ovčáctí psi, přínos ovcí krajině apod.) (Rosa, 2022); Tereza – vytváří programy vzdělávací a materiály k nim, vedoucí děti k odpovědnosti k přírodě, zaměřuje se na programy: Ekoškola, Les ve škole, Ekoškolky, Jděte ven, Učíme se venku, iniciuje „mladé reportéry“ a vede ke kolektivní spolupráci prostřednictvím práce ve skupinách a mezi spřízněnými organizacemi, s podporou environmentální výuky ve školách (Tereza, 2022); Silezika – spolek zaměřují se na ochranu obojživelníků v přírodě, budování tůní a vnášení ovocných dřevin do krajiny a lesů a osvětovou činnost v této oblasti; Tyto – předmětem činnosti spolku je jejich zájem a dobrovolnická podpora v oblasti ochrany ptáků (dravců, sov), vyvěšování budek v lese a biologická ochrana lesních a zemědělských kultur (Silezika, 2022); Vespolek –

organizace vycházející z konceptu ekocentra, která klade důraz na badatelský přístup a přírodovědné postupy, je organizována z přírodovědného centra rekonstruovaného mlýna, který je symbolem historie a tradice. Spolek mimo jiné organizuje také tábory pro děti, přírodovědné víkendy a přírodovědné expedice (Vespolek, 2022); Zelený dům Chrudim – spolek se zabývá ekologickou výchovou, environmentálním poradenstvím a osvětovou činností a pořádá komentované vycházky do přírody s odborníky v přírodních lokalitách, přičemž o některé z nich aktivně pečuje (Zelený dům, 2022); Nádech – spolek realizuje své aktivity v oblasti ochrany ovzduší (Nádech, 2022); Muzeum přírody Český ráj – spolek věnující se projektu OPAL – obojživelníci, plazi a lidé, organizuje kroužek historie, přírodovědný kroužek a pořádá letní tábory (MPCR, 2022); Čmelák – společnost přátel přírody, která přispívá svojí činností k rozvoji biodiverzity, vrací dřevinu jilm a tis do přírody, stejně tak jako sází stromy do volné kulturní krajiny (Čmelák, 2022). V rámci ČR působí řada dalších neziskových organizací lokálního významu, jejichž výčet není hlavním předmětem této práce.

Mezi významné organizace v ČR patří Hnutí Duha, která má široký rozsah působení. Zajímá se v podstatě o všechny složky životního prostředí a aktivně bojuje za jejich zachování a rozvoj. Mezi jejich priority patří téma „Zachraňme lesy“ a „Obnovitelné zdroje“. Ve své činnosti se opírají o odborníky a angažují dobrovolníky. Aktivně je zde zapojena mládež. Hnutí má mediální podporu, neboť se angažuje ve všech významných projektech, které mají vliv na životní prostředí (Hnutí duha, 2022). Existují ovšem také názory, že na svoji neziskovost si vydělávají prostřednictvím účelových podpor a darů od různých nadnárodních skupin, které sledují své ziskové cíle. Aktivity takto rozsáhlé organizace vždy produkují řadu kontroverzních názorů a podezření, včetně pomluv. Obdobně je ve světovém měřítku vnímáno hnutí Greenpeace. V ČR působí organizace „Děti země“, jejíž historie spadá již do roku 1989 a v současnosti působí prostřednictvím svých poboček a klubů, které jsou tematicky zaměřené (Záchrana Polabí, Klub ochrany dravců a sov apod.) (Děti Země, 2022).

Velký význam v environmentální oblasti působení má tradiční organizace „Český svaz ochránců přírody“, který nabízí rozmanité aktivity na poli ochrany přírody a krajiny, obnovy přírodního dědictví s podporou trvale udržitelného života v budoucnosti. Jedná se o spolek s nejpočetnější členskou základnou v ČR. Jeho jednotlivé dílčí organizační

články pracují jako samostatné základní organizace, které jsou zřizovány již od roku 1979 a mají velkou tradici. Aktivně pracují s dětmi a mládeží (ČSOP, 2022).

Svůj podíl na ekologické výchově mládeže má také „Skautské hnutí“ zastoupené českou verzí Junák. Unikátnost této organizace je dána jejich zásadami, uctíváním základních morálních hodnot a tím, že jejich výchovný přínos vedoucí k lásce k přírodě a lidem je součástí jejich běžných činností s využitím praktických dovedností, jež jsou dětem při jejich aktivitách vštěpovány. Hodnoty Junáka a nabízené aktivity jsou akceptovány velkou částí dětí a mládeže, a také veřejností (Skaut, 2022).

Významnou profesní organizací působící v oblasti lesnictví v ČR je „Česká lesnická společnost“, která je stavovskou společenskou organizací sdružující fyzické i právnické osoby na dobrovolnické bázi, jejíž veškerá činnost souvisí s lesním hospodářstvím, dřevařstvím, s lesem a ochranou životního prostředí. Jako nepolitická nezisková organizace působí v ČR již od roku 1990. V rámci svých aktivit také spolupracuje s mládeží a dbá o její rozvoj v oblasti životního prostředí, a proto organizuje znalostní soutěž YPEF (Young People in European Forests) – Mladí lidé v evropských lesích. Soutěž je určena pro děti ze základních a středních škol. Jejím cílem je vylepšit podvědomí mládeže o významu lesů a zdůraznit význam lesnictví pro současnost. Jde o mezinárodní soutěž, která začíná od místního kola soutěže, přes regionální kolo až ke kolu národnímu (ČR). Vítězové daných kategorií se potom následně utkají v mezinárodním znalostním klání za účasti 10 zemí Evropy. Soutěž byla organizována poprvé ve školním roce 2010/2011 (Cesles, 2022). Do soutěže jsou zapojeny české lesnické instituce, včetně středních lesnických škol.

Určitým fenoménem 21. století v oblasti vzdělávání o lese se stala tzv. „Lesní pedagogika“, kterou zaštitilo MZe i v rámci Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže v ČR od roku 2007. Lesní pedagogikou se zabývají především správci lesních majetků a lesnické školy, které pořádají řadu aktivit zaměřených na tematiku lesa. Tato činnost by měla vycházet z předpokladu, že nejvíce o lese by měl znát lesník, který by měl dále předávat své vědomosti o lese a šířit patřičnou osvětu pod příhodným heslem: „Akce v lese, s lesníkem o lese“ (SLP, 2022). Název „pedagogika“ je částečně zneužit pro dobro věci. Pedagogika je vědní obor. V případě „lesní pedagogiky“ se jedná spíše o osvětovou aktivitu a název má marketingovou podstatu a význam. Většina lidí ovšem tento detail nedokáže rozlišit a vůbec ho nevnímá. Představitelé této aktivity se nazývají

„Lesními pedagogy“ a jsou organizovaní ve „Sdružení lesních pedagogů ČR“. Kritičtí jsou k názvu „Lesní pedagogika“ teoretikové pedagogiky, protože se jedná o nesystémovost! Lidé zabývající se zdravotnickými problémy bez speciálního vzdělání se nazývají léčitelé, ne lékaři! Názvem „Lesní pedagog“ se pyšní úspěšní absolventi certifikovaného kurzu lesní pedagogiky. Bohužel se již přísně nedbá na nutnou podmínku k absolutoriu tohoto kurzu, který měl být určen pouze lesnický vzdělaným lidem. Aktivity realizované v rámci „Lesní pedagogiky“ mají pozitivní dopad do společnosti a jsou veřejností vnímány dobře.

Sdružení lesních pedagogů v ČR propaguje svoje aktivity prostřednictvím webu (<https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/co-je-lesni-pedagogika>), kde zároveň představuje svoje cíle:

- 1. Hlavním cílem lesní pedagogiky je zlepšit vztah člověk – les, podporovat pochopení lesa jako životního prostoru pro zvířata, pochopit význam a funkci lesa pro člověka, lidé by měli být citliví pro odpovědné zacházení s přírodou.*
- 2. Učit děti vnímat les a přírodu se všemi jejich zákonitostmi, nastínit základní problémy a vztahy v lesním prostředí.*
- 3. Vypěstovat v dětech zájem o les, přírodu, naučit je vnímat všemi smysly, ukázat, jak lze o les pečovat a jak jej chránit.*
- 4. Naučit děti, jak se v přírodě správně chovat.*
- 5. Zprostředkovat komplexní chápání lesa z pohledu ekologického, i z pohledu ekonomického a sociálního.*
- 6. Vysvětlit základní principy hospodaření v lese – práva a povinnosti vlastníků lesa i jeho návštěvníků, na základě toho budovat a podporovat pozitivní vztah veřejnosti k lesnímu hospodářství.*
- 7. Posílit pozitivní přístup ke dřevu jako k obnovitelné surovině.*

V ČR působí velké množství organizací s environmentálním zaměřením regionálního nebo celorepublikového charakteru, které mají velký celospolečenský význam v oblasti ochrany přírody, a které mohou ovlivnit děti a mládež a přivést je k profesní dráze lesníka. Silnou stránkou výše uvedených organizací je široká nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež, které mohou rozvíjet a budovat vztah dětí k přírodě. Určitým

problémem je potom úroveň znalostí, pedagogických předpokladů a charakterových vlastností vedoucích těchto organizací a dospělých, zapojených do činnosti těchto organizací. Pouhý zájem působit jako činovník v nějaké organizaci nemusí stačit k tomu, aby byl mladý člověk takovou osobou pozitivně směřován a ovlivňován. Ne každý má dar někoho vést, někoho učit a schopnost předávat vědomosti a dovednosti bez pedagogické přípravy. Každý dospělý člověk vychovávající vlastní děti je většinou v podstatě pedagogem amatérem. A podobně je tomu i u většiny dospělých pracujících ve zmiňovaných organizacích. Bezbřehá vyhraněnost v určitých názorech na životní prostředí a představa, jaké by mělo být a jak by se mělo postupovat v jeho ochraně, u některých osob může být až extrémistická, a tudíž se negativně může promítnout do názorů a chování mladého člověka vystaveného takovému působení. Ne každá organizace má stanoven svůj kodex chování nebo cíl směřování a činnost vytvářejí, protože je to především baví. Určitým problémem je i výše finančních prostředků, které jsou daným organizacím k dispozici z veřejných nebo soukromých zdrojů. Finance jsou také limitem úspěšného rozvoje řady organizací. Určitým paradoxem je ale stav, kdy finanční prostředky poskytované z veřejných zdrojů jsou vázány na projektovou činnost s určitými požadavky na stanovení záměru, realizaci činnosti, její kontrolu a udržitelnost v dalším časovém stanoveném horizontu. Při naplnění podmínek programu si tak žadatelé (dané organizace) uvědomí při tvorbě žádostí řadu strategických otázek, cílů a smyslu konání jejich organizací. Současně tak dochází k tvorbě dokumentů, které jsou i předmětem zveřejnění na propagačních materiálech a webech příslušných organizací, ale hlavně se stávají součástí jejich života, působení a vlastní kultury, čímž dochází i k jejich sebezdělávání a rozvoji.

Odborné středoškolské lesnické školství prochází, stejně tak jako jiné obory, poměrně dynamickým vývojem, kdy velký vliv má zejména globalizace a vývoj informačních technologií. Informační technologie jsou hybatelem změn zejména v oblasti modernizace lesnické mechanizace, v oblasti elektronizace příjmu dříví na moderních dřevařských provozech a v logistice dopravy. Přestože se jedná o tradiční a konzervativní obor v přístupech k pěstování a ochraně lesa, řada činností se děje pod vlivem automatizace a využívání výpočetní techniky, což může do oboru přivést řadu zájemců o studium, protože mladí lidé mají rádi počítače, které vnáší do oboru nové techniky a způsoby. Lesní technika dnes využívá řízenou přípravu na trenažérech s využitím videa a používání joysticku, což se blíží počítačovým hrám, které jsou mezi mladými lidmi oblíbené.

Tradiční střední lesnické školy, založené již v 19. století, stále zůstávají v nabídce středních škol a daří se jim naplňovat třídy. Nabídku na trhu škol rozšířily transformované učňovské školy a integrované školy zaměřené na více i nelesnických oborů. Systém středního lesnického školství vyhovuje současným potřebám lesnického oboru. Určitým problémem doby je, že někteří absolventi odcházejí pracovat do jiných odvětvích. Dříve zůstávalo a pracovalo v oboru více absolventů. Se změnou technologií používaných v lesnické výrobě klesá také potřeba manuálních prací a počet pracovníků v lesním hospodářství v dělnických profesích.

Lesnické školy nabízejí řadu volnočasových aktivit pro své studenty. Většina kroužků a aktivit má logicky vztah k vyučovanému oboru. Dochází k prolínání volnočasových aktivit žáků středních a základních škol, což může být předpokladem setrvání zájmu o studium na lesnických školách. Lesnické školy udržují tradici lesnictví a přispívají tak k ochraně lesního dědictví. S rozšířením možností využívání volnočasových možností, a zejména s možností cestování a studiem v zahraničí, dochází i ke změnám v životním stylu budoucích lesníků. Velký význam pro rozhodování o budoucím studiu mají také významné neziskové organizace, které nabízejí velké množství volnočasových aktivit environmentálního charakteru, které mají blízko k přírodě a tedy i lesu.

Shrnutí kapitoly:

Systém přípravy lesníků se od doby tereziánské výrazně změnil, byť náplň práce v lese a přístupy k hospodaření v lese mají podobný charakter již více než 250 let. Zaměstnanců v lesnictví ubývá a je předpoklad, že jich ubývat ještě bude, z důvodu vývoje technologií obecně. Tomuto trendu se musí přizpůsobit i lesnické školství. V současnosti máme v ČR dvoustupňovou úroveň vzdělávání lesníků (středoškolskou a vysokoškolskou). Po roce 1989 došlo k úbytku počtu středních škol (aktuálně 9) a počtu absolventů. Ve vysokém školství byla obnovena činnost Lesnické fakulty na České zemědělské univerzitě v Praze, tím došlo k rozšíření možnosti studia lesnictví na vysoké škole mimo Lesnickou fakultu Mendelovy univerzity v Brně. Na obou fakultách je výrazně více studentů než před rokem 1989. Je zde akreditováno více různých oborů. Počty studentů oboru lesnictví stagnují a paradoxně nejsou v součtu absolventů dvou fakult větší, než před rokem 1989, kdy v ČR fungovala fakulta jedna.

V rámci výuky na středních lesnických školách jsou žákům nabízeny volnočasové aktivity. Okruhy činností je možné rozdělit do 5 kategorií: 1) Oborová zájmová činnost, 2) Sportovní náplň, 3) Kulturní oblast, 4) Studijně zaměřená činnost a 5) Netradiční činnosti. Každá lesnická střední škola má jiný rozsah a počet volnočasových aktivit ve své nabídce. Otvírání kroužků se také přizpůsobuje aktuálnímu zájmu žáků v daném školním roce. Největší poptávce se těší odbornostně zaměřené kroužky, které mají oporu i ve vyučovaných odborných předmětech na střední škole.

V rámci ČR je také dostatečně rozvinuta nabídka volnočasových aktivit environmentálního charakteru, kterou nabízejí různé neziskové organizace nebo jsou organizovány akce k volnočasovému vyžití vlastníky lesa. Mimo tradičních organizací (např. Skaut, KČT, ČSOP), vznikla celá řada nových organizací, která mají často regionální charakter. Jako účelné se ukázalo zakládání určitých platforem, které mají celorepublikový přesah (např. Pavučina, Zelený kruh) a usnadňují i získávání finančních prostředků ze státního, krajských nebo obecních rozpočtů. Většina organizací zabývajících se environmentální problematikou je postavena na dobrovolnické bázi a není určena k tvorbě zisku. Významným podporovatelem těchto činností jsou také podnikatelské subjekty, nadace a individuální donátoři. Velkého rozmachu zaznamenala aktivita namířená ve prospěch lesa, která se skrývá pod marketingovou značku „Lesní pedagogika“. Každá ušlechtilá aktivita zaměřená ve prospěch životního prostředí má smysl. Chrání nejen přírodu (les), ale významně prospívá i v oblasti sociálních vztahů ve společnosti. Střední lesnické školy, resp. jejich žáci se na těchto aktivitách také podílejí, čímž pomáhají zachovávat zároveň i lesnické a myslivecké tradice.

4 Projekty a výsledky empirického šetření

4.1 Teoretická východiska empirického šetření

Přelom tisíciletí, resp. 20. a 21. století je charakteristický významnými změnami v oblasti politické a ekonomické, ve spojení s rozvojem moderních technologií, což mělo a má významný dopad na společenský život naší společnosti. Významný vliv má obsah širokého pojmu globalizace. Zásadním projevem globalizace je propojování naší společnosti se světem, a to především zvyšujícím se využíváním digitálních technologií. Významný vliv na vývoj společnosti mají média a moderní komunikační prostředky, které se promítají do sociálních vztahů mezi lidmi. Výhodou mladé generace je, že se s těmito komunikačními prostředky a digitálními technologiemi setkává prakticky již od narození, a jejich využívání se stává přirozenou samozřejmostí jejich života. Paradoxem se tak stává jev, kdy mladá generace učí tu starší postupům a výhodám použití těchto technologií. Globalizace vede k celosvětovému prosazování Euroamerické kultury.

Tradiční způsoby života se tak mění. Dochází i ke změnám v přístupu k životnímu prostředí a jeho využívání. Společnost je ovlivňována neoliberalismem, často vedoucím až ke krajnímu individualismu a závislosti člověka na tržních mechanismech, které ovšem mohou být ovlivňovány rozdílným přístupem států ke krizovým situacím typu válek, pandemií nebo mocensko-politických zájmů. Tradiční vyznávané hodnoty se mění. Dochází k upřednostňování osobního zisku a prospěchu, sociálního statutu spojeného s materiálním zabezpečením z něho plynoucím. Ztrácí se zájem o společnost a životní prostředí a zároveň i zájem o práci pro společnost a životní prostředí. Předpoklad, že celý život je zejména o vztazích, vázaných na osobních kontaktech mezi lidmi, se mění. Pojem „normální tradiční rodina“ doznává změn s ohledem na roztržitost způsobů života členů konkrétní domácnosti. Obdobně i definice pojmu rodina dostává dnes jiný rozměr, neboť se na rodinu nepohlíží jen jako na společenství muže a ženy a různého počtu dětí, ale jako na společenství různě pohlavně orientovaných osob žijících v jedné domácnosti (dospělých a dětí), nebo i ve více domácnostech. Z velké části je odpovědnost za výchovu dětí přenášena na výchovně-vzdělávací instituce. Otázka výběru budoucího povolání nemusí záviset jen na vlivu rodiny, ale může být ovlivněna rovněž volnočasovými aktivitami dítěte.

Důsledek sociálně-ekonomických proměn se promítá i do pojetí volného času. Dnes je významně obtížnější, oproti minulosti, definování volného času, protože u řady profesí v důsledku uplatnění digitálních technologií dochází k plynulému přechodu mezi časem povinným a volným. Proměna trávení volného času je také poznamenána nahrazováním reality virtuální realitou. Mládež je přímo svázána s digitálními technologiemi a tráví hodně času na sociálních sítích.

4.2 Cíle, úkoly a reálné hypotézy empirického šetření

Cílem kvantitativně orientovaného empirického šetření je popsat zaměření žáků v oblasti volnočasových aktivit u mládeže studující střední lesnické školy jako předpoklady volby profese a popsat jejich volnočasové aktivity zejména ve vztahu k přírodnímu dědictví a lesnímu hospodářství.

Výzkumnými úkoly jsou:

- Jak ovlivňují volnočasové aktivity realizované žáky na základní škole volbu studia na střední lesnické škole?
- Jaké jsou převládající volnočasové aktivity žáků studujících střední lesnickou školu?
- Jaký vliv mají volnočasové aktivity na výběr budoucího povolání žáků lesnických středních škol?

Definování vědecko-výzkumného problému a reálných hypotéz

Na základě formulovaného cíle byl stanoven vědecko-výzkumný problém (viz. Úvod): **„Odpovídá profil volnočasových aktivit žáků středních odborných škol profilu výuky lesnických oborů a jejich budoucí profesi?“,** a ústřední hypotéza („H“) **„U žáků, v jejichž profilu volnočasových aktivit převažuje činnost spojená s ochranou lesnických tradic (přírodního dědictví) a lesního hospodářství, se projevuje větší zájem o studium na vysoké škole se zaměřením na lesnictví a environmentální problematiku nebo zájem o uplatnění v praxi v lesnickém oboru po absolvování střední lesnické školy.“**

Na základě výše uvedeného byly formulovány následující reálné hypotézy.

RH1: Výběr volnočasových aktivit a činnosti spojené s ochranou přírodního dědictví a lesního hospodářství realizované žáky základních škol ovlivňují volbu studia na střední lesnické škole.

RH2: Žáci středních lesnických škol se věnují ve volném čase především aktivitám spojených s přírodou.

RH3: Existuje prokazatelný vztah mezi výběrem volnočasových aktivit žáků středních lesnických škol a jejich výběrem budoucího povolání lesníka, včetně následného zájmu o studium na lesnických fakultách.

4.3 Organizace empirického šetření

Vybraným středním lesnickým školám byl zaslán odkaz pro respondenty, kterými jsou žáci prvních a čtvrtých ročníků. Žáci obdrželi odkaz na předkládaný dotazník (viz. příloha A a B). Žákům byl vysvětlen výzkumný záměr, možnosti využití výsledků práce, spolu s ubezpečením o zajištění anonymity jejich odpovědí a možnosti publikování výsledků práce v odborném lesnickém tisku, neboť implikují další možnosti rozvoje a sledování zpracovávaného cíle práce.

Dotazníkový výzkum byl prováděn prvotně v 8. týdnu roku 2023 (od 27. 2. 2023 do 3. 3. 2023) v době, kdy na daných školách nebyly státem vyhlášené jarní prázdniny v daném školním roce. Nad rámec předpokládaného domluveného vyplňování dotazníků při výuce žáků v předmětu „Informační a komunikační technologie“ (nebo v obdobných předmětech vyučovaných na daných školách) byla rozšířena možnost i pro individuální vyplňování dotazníku žáky v době mimo vyučování, spolu s rozšířením možnosti vyplnění v hraničním termínu do 18. 3. 2023. Po této lhůtě bylo vyplňování uzavřeno a bylo přistoupeno k vyhodnocování jednotlivých položek dotazníku.

4.4 Analýza výzkumného nástroje

Empirické šetření prostřednictvím dotazníku, jako metody hromadného získávání informací, bylo v rámci výzkumu směřováno na předem definovaný a uvažovaný rozsah

respondentů viz. kapitola 4. 4. Gavora (2000) popisuje dotazník jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“ (Gavora, 2000). V dotazníku byly použity otázky vztahující se k vnějším jevům (např. vliv rodiny na výběr oboru studia) i otázky směřující k vnitřním jevům (např. motivy, postoje, důvody), kontaktní položky (otázky), filtrační a kontrolní položky. Součástí dotazníku byly položky uzavřené (strukturované), které respondentům předkládaly otázky s předem určenou odpovědí pro zjednodušení vyhodnocování odpovědí, a otázky otevřené (nestrukturované), které respondentům nenavrhovaly hotové odpovědi, ale vybízely je k volnosti jejich odpovědí pro lepší postihnutí skutečného mínění a názorů respondentů umožňujících hlubší proniknutí k posouzení sledovaných jevů. Část položek má charakter polouzavřené otázky, která nabízí využití jiné odpovědi než předem uzavřené otázky, pro možnost skutečného vyjádření respondenta. Celkem bylo s ohledem na typ reálných hypotéz (RH) v počtu tří, předloženo 26 dotazníkových otázek, z nichž 4 byly ve formě položky polouzavřené, což pro vyhodnocení představovalo využití až 30 odpovědí za každého jednotlivého respondenta. Dotazován byl maximální počet respondentů z předem stanoveného záměrného výběru, který byl odvozen z počtu žáků studujících obor lesnictví na 3 lesnických středních školách.

V následující kapitole 4.5 bylo využito k popisu charakteristiky výzkumného vzorku položek 1, 2 a 3 dotazníku, a zároveň 4 základních neočíslovaných položek, které určovaly věk respondenta, střední lesnickou školu, na níž aktuálně studují, studovaný ročník a pohlaví respondenta.

Pro potřeby zkoumání reálné hypotézy RH1 byly využity položky dotazníku č. 3, 5, 6, 7, 14, 15, 16, 17, 18, 24, 25, pro potřeby RH2 položky č. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 22, 23 a pro RH3 položky č. 26, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 22, 23. Kompletní dotazník je uveden v příloze A.

4.5 Charakteristika výzkumného vzorku

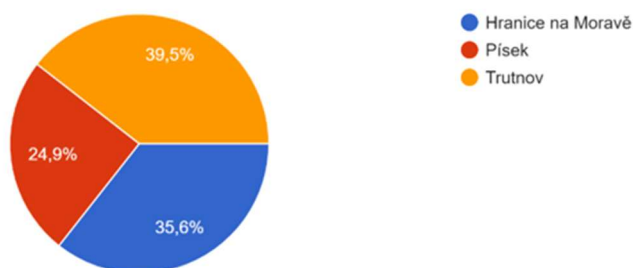
Respondenti jsou žáci vybraných lesnických škol. Ze středních lesnických škol byly vybrány školy s nejstarší tradicí studia lesnických oborů, které nabízejí zejména obor 41-46-M/01 Lesnictví, který je vyučován celkem na 6 školách z 9 škol vyučujících obory s lesnickou náplní nebo orientací. Do výzkumného vzorku byly zahrnuty střední lesnické

školy v místě působení Hranice na Moravě, Písek a Trutnov. Cílovou skupinou byli určeni žáci 1. a 4. ročníků, kde je předpoklad, že žáci prvních ročníků mají stále v paměti důvody, které je vedly k výběru studia na konkrétní lesnické školy a názor na budoucí povolání si teprve začínají utvářet. Naproti tomu žáci čtvrtých ročníků už by měli mít lepší představu o svém budoucím vzdělávacím nebo profesním směřování.

Z výsledků empirického šetření, které probíhalo v měsíci březnu 2023, bylo vyhodnoceno celkem 233 dotazníkových odpovědí žáků středních lesnických škol. Do výzkumu se zapojily 3 střední lesnické školy. Každá s jinou úrovní přístupu k podpoře předmětného výzkumu. Maximální počet oslovených mohl dosáhnout hodnoty 351 respondentů (viz. příloha C), z toho 92 dívek (26%) a 259 chlapců (74%). V prvním ročníku studuje 184 žáků, z toho 52 dívek (28%) a 132 chlapců (72%). Ve čtvrtém ročníku studuje 167 žáků, z toho 40 dívek (24%) a 127 chlapců (76%). Poměr žáků 1. a 4. ročníků je 184 k 167, tzn. 52% k 48% z celkového počtu žáků.

V lesnické škole v Trutnově se zúčastnilo celkem 92 respondentů, tj. 90% (ze 103 možných), v Hranicích na Moravě se zúčastnilo 83 respondentů, tj. 60% (ze 138 možných) a v Písku se zúčastnilo 58 respondentů, tj. 53% (ze 110 možných). Do výzkumu byli zařazeni všichni respondenti. Míru zapojení jednotlivých škol do výzkumu znázorňuje uvedený graf, obrázek č. 1. Hranice na Moravě 35,6%, Písek 24,9% a Trutnov 39,5%.

Obr. č. 1: Míra zapojení středních lesnických škol do výzkumu Zdroj: Dotazník

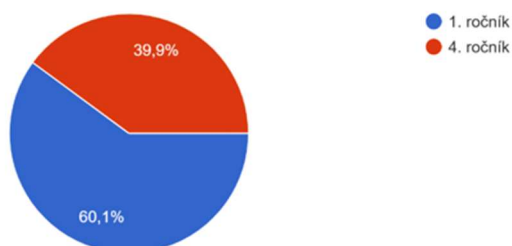

Respondenty jsou chlapci a dívky (v dotazníku muži a ženy) ve věku zejména 15 až 19, resp. 22 let, v celkovém počtu 233. Věk respondentů zapojených do výzkumu obsahuje tabulka č. 5., včetně údajů o počtech a zastoupení respondentů v daném věku.

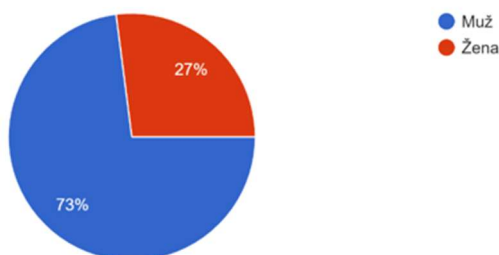
Tab. č. 5: Věk respondentů zastoupených ve výzkumu**Zdroj: Dotazník**

Věk	15	16	17	18	19	20	21	22	
počet	19	89	32	16	55	20	1	1	233
%	8	38	14	7	24	9	0	0	100

Rozdělení respondentů podle ročníků studia bylo v poměru 60,1 % žáků 1. ročníku (140 žáků) ke 39,9% žáků 4. ročníku (93 žáků), což znázorňuje graf, obrázek č. 2.

Obr. č. 2: Poměr počtu respondentů dle studovaného ročníku**Zdroj: Dotazník**

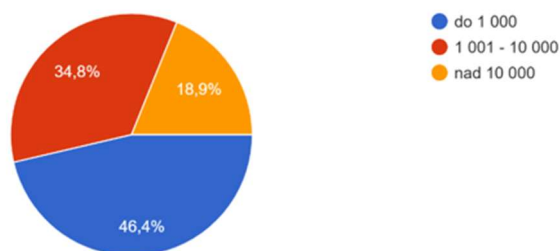
Poměr pohlaví, tj. zapojení dívek a chlapců do výzkumu, znázorňuje graf, obrázek č. 3, přičemž v absolutním počtu se jedná o 63 dívek (27%) a 170 chlapců (73%).

Obr. č. 3: Poměr pohlaví respondentů**Zdroj: Dotazník**

Při srovnání, z jak velké obce pocházejí žáci z vyhodnocovaného souboru, se ukázalo, že 46,4% žáků (108 žáků) pochází z malé obce o velikosti do 1000 obyvatel, 34,8% žáků (81 žáků) ze střední obce o velikosti v rozmezí 1000 až 10000 obyvatel a 18,9% žáků (44 žáků) z města o velikosti větší než 10000 obyvatel, což znázorňuje graf, obrázek č. 4.

Obr. č. 4: Poměr původu (bydliště) žáků, dle velikosti obce

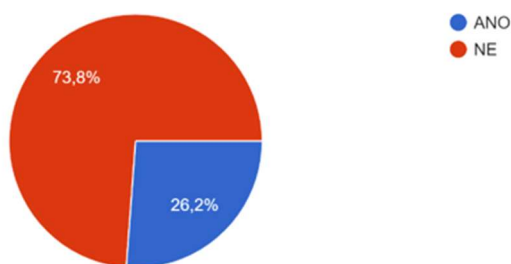
Zdroj: Dotazník

Sledovanou otázkou bylo, kolik rodičů žáků lesnických škol pochází z rodin, kdy někdo z rodičů pracuje v lesnictví. Z vyhodnocení vyplývá, že celkem 61 žáků (26,2%) má někoho z rodičů zaměstnaného v lesnictví a 172 žáků (73,8%) nemá. Tento poměr znázorňuje graf, obrázek č. 5.

Obr. č. 5: Poměr rodičů žáků zaměstnaných v lesnictví

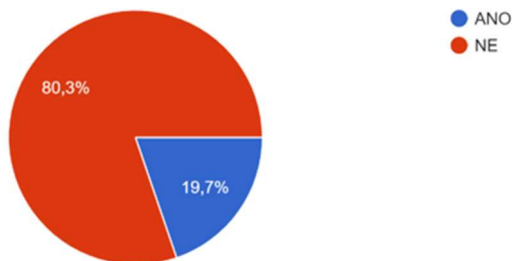
Zdroj: Dotazník

Ze širěji postavené otázky na výskyt skutečnosti, zda je někdo z přímých příbuzných (otec, děda, matka, babička) absolventem stejné školy, kterou žáci aktuálně studují, bylo celkem 46 odpovědí kladných (19,7%) a 187 odpovědí záporných (80,3%). Odpovědi znázorňuje graf, obrázek č. 6.

Obr. č. 6: Poměr příbuzných žáků, jež jsou absolventy téže střední školy

Zdroj: Dotazník

Empirického šetření se zúčastnilo 233 respondentů, z nichž 46,4% pochází z malé obce (vesnice), kde lze předpokládat větší kontakt žáků s přírodou. Přibližně čtvrtina žáků (26,4%) pochází z rodinných poměrů, kdy někdo z rodičů je zaměstnán v lesnickém oboru, což nepotvrzuje obecně popisovanou a společností často vnímanou skutečnost, že profese lesníka (hajného) se zpravidla dědí z generace na generaci. V lesnickém provozu nejsou zaměstnáni jen „hajní“, ale i dělníci a jiní technicko-hospodářští nebo administrativní pracovníci. Pracovní zařazení rodičů respondentů, kteří pracují v lesnictví, nebylo předmětem šetření. Přesto lze dovodit, že poměrně významné procento (19,7%) vypovídá o přímé volbě výběru konkrétní střední lesnické školy pod vlivem někoho z přímých příbuzných, kteří byli také absolventy dané školy. U absolventů středních lesnických škol se předpokládá jejich zapojení v lesnické praxi minimálně v úrovni technických pracovníků, tj. lesníků (hajných), méně potom v lesnických dělnických profesích.

4.6 Prezentace výsledků empirického šetření

Výchozím předpokladem bylo stanovení rozsahu výběru respondentů, které vycházelo z odhadu nominálních a ordinálních dat, vztahujících se k vybrané otázce směřující ke zjištění skutečnosti, kolik respondentů má jednoznačný zájem pokračovat ve studiu na vysoké škole na lesnických fakultách v ČR. Vysoké školy nabízející studium na lesnické fakultě (Zemědělská univerzita v Praze a Mendlova univerzita v Brně) nevidují počty uchazečů do bakalářských a magisterských oborů lesnictví, kteří projeví zájem o studium na těchto školách z řad absolventů středních lesnických škol v ČR. Tyto údaje nejsou předmětem náplně každoročně vydávaných „Výročních zpráv“ jednotlivých fakult, ani předmětem jiných zveřejňovaných dokumentů. Rovněž tak střední lesnické školy nevidují podrobně další směřování studia nebo odchod do profesní praxe u svých absolventů. Existují pouze dílčí nepublikované evidence na středních lesnických školách, které udávají přibližný počet, kdy 15 až 35 procent žáků čtvrtých ročníků projeví zájem o studium na lesnických fakultách v ČR. Pro potřeby této práce bylo stanoveno výchozí procento ve výši 20%, na základě něhož byl vyhodnocen jako maximálně možný předpokládaný rozsah výběru, dle Chráska (2016) na základě uvedeného vzorce
$$\underline{n} = [1,96^2 \times 0,20 (1 - 0,20)] : 0,04^2$$
, přičemž hodnota \underline{n} se rovná zaokrouhlenému počtu respondentů pro rozsah výběru, hodnota 0,20 reprezentuje předpoklad zájmu o studium

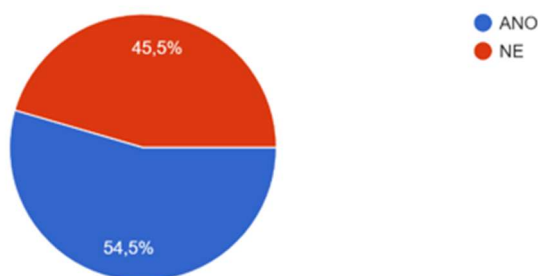
na lesnické vysoké škole ve výši 20%, při obvyklé míře spolehlivosti 95% (vyjádřeno koeficientem spolehlivosti ve výši 1,96) s obvyklou mírou přesnosti 4% (reprezentováno hodnotou 0,04). Z výsledku vyplývá zaokrouhlený předpokládaný počet respondentů v počtu 384 žáků. V rámci studia na vybraných středních lesnických školách je k dispozici maximálně 351 žáků pro plnění úlohy respondenta, viz. příloha C. Počet respondentů je ovlivněn zároveň přítomností žáků v době vyplňování dotazníků s ohledem na jejich možnou nepřítomnost (např. z důvodu nemoci, plnění jiných povinností apod.) a ochotou dotazník řádně vyplnit. Počet vyplněných dotazníků blížících se hodnotě 66% je možné pro potřeby této práce považovat za proporcionálně dostatečný danému záměru, neboť je podmíněn výše uvedenými důvody.

V rámci dílčích reálných hypotéz bylo vyhodnoceno následující:

Ad RH1: Volnočasové aktivity a činnosti spojené s ochranou přírodního dědictví a lesního hospodářství realizované žáky základních škol ovlivňují výběr studia na střední lesnické škole.

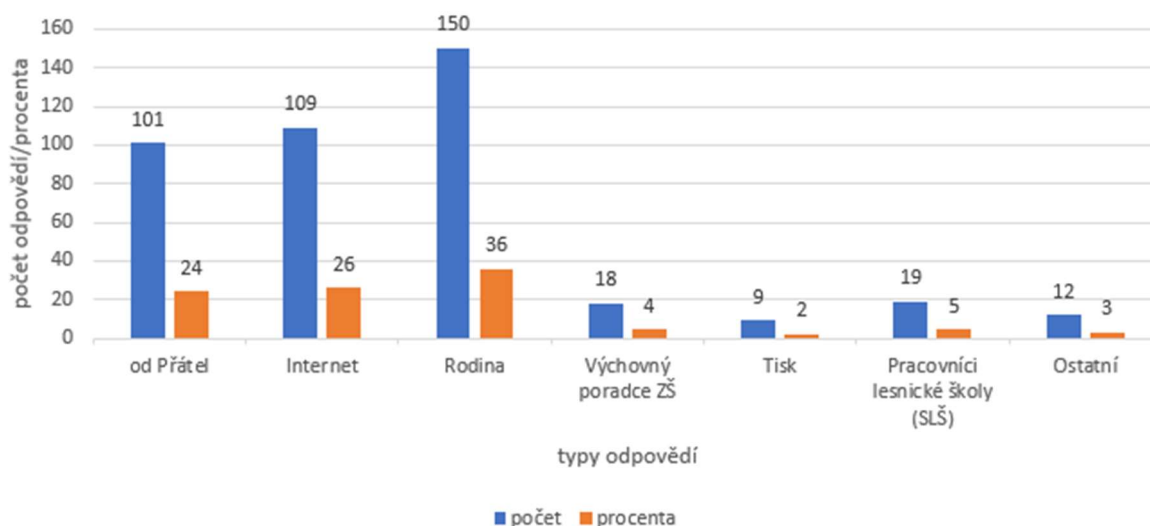
Položka č. 3 dotazníku přinesla ve výsledku zjištění, že 54,5% respondentů (127 žáků) se účastnilo na základní škole akcí v lese v doprovodu někoho z rodiny v rámci jeho volnočasových aktivit a 45,5% nikoliv (103 žáků), jak znázorňuje graf, obrázek č. 7. Tento výsledek, resp. rozdíl zjištěných hodnot, není významně velký s ohledem na předpoklad, že zájem o studium na střední lesnické škole může být významně podmíněn či ovlivněn účastí na volnočasových aktivitách s místem realizace v lesním prostředí.

Obr. č. 7: Účast žáků na základní škole na volnočasových aktivitách v lese v doprovodu někoho z rodiny
Zdroj: Dotazník

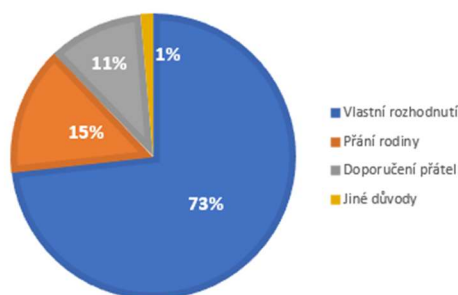
Položka č. 5 dotazníku řeší otázku, co bylo zdrojem informací žáků pro výběr studia na střední lesnické škole. Předpokladem bylo, že respondent měl více zdrojů ke svému rozhodnutí, což se při zpracování výsledků potvrdilo. Nejčastějším zdrojem informací byla rodina žáků, a sice 36% (150 žáků), internet 26% (109 žáků) a informace od přátel 24% (101 žáků). Dílčí vliv měli pracovníci lesnických škol, v rámci náborových akcí nebo v rámci organizovaných akcí školou typu „dne otevřených dveří“ ve výši 5% (19 žáků), dále potom informace od výchovného poradce na základní škole ve výši 4% (18 žáků), z tisku 2% (9 žáků) nebo z jiných (ostatních) zdrojů, tj. 3% (12 žáků). Výsledek znázorňuje graf, obr. č. 8. Z dílčího výsledku je možné vyvodit, že vliv rodiny, informací od přátel a z internetu je významný. V součtu představuje 86%.

Obr. č. 8: Zdroje informací o možnosti studovat lesnickou školu Zdroj: Dotazník

Položka č. 6 dotazníku ukázala, že žáci se v převážné míře dosahující 73% (211 žáků) přihlásili na konkrétní lesnickou školu z vlastního rozhodnutí, 15% (42 žáků) ovlivnilo působení a přání rodiny a 11% (31 žáků) bylo ovlivněno přáteli žáků. Pouze 1% (4 žáci) uvedlo jiný důvod. Dílčí výsledek vypovídá o skutečnosti, že významný podíl žáků byl jednoznačně rozhodnut ke studiu na dané škole. Výsledky znázorňuje graf, obrázek č. 9.

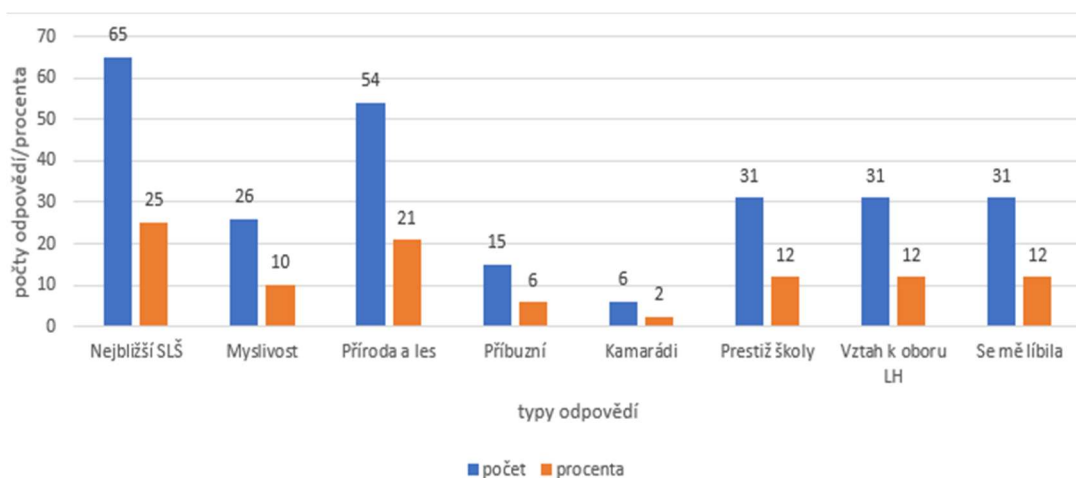
Obr. č. 9: Důvod rozhodnutí podat přihlášku na konkrétní střední školu Zdroj: Dotazník

Upřesnění důvodu výběru konkrétní střední lesnické školy respondentem zobrazuje graf, obr. č. 10, z něhož vyplývá, že vliv na výběr školy měla z velké části její vzdálenost od místa bydliště žáka, a sice v 25% případů (65 žáků). To ovšem také vypovídá o tom, že daný počet žáků byl již rozhodnut pro studium na lesnické škole. Celkem 12% (31 žáků) přímo uvádí, že pro ně byla důležitá, resp. jimi vnímaná prestiž dané školy. K tomu se váže i vliv doporučení z rodiny (od příbuzných) ve výši 6% (15 žáků) a kamarádů ve výši 2% (6 žáků), což představuje v součtu 8% (21 žáků). S ohledem na výsledek položky č. 5, kdy respondenti uvádí důvod vlivu rodiny a přátel na jejich rozhodnutí ke studiu na střední lesnické škole ve výši 60%, lze předpokládat, že vliv na jejich rozhodnutí byl rozmanitější. Pravděpodobně jednoznačně nerozhodnutých bylo 12% (31 žáků), kteří před podáním přihlášky vybírali z různých možností, a zdroj informací jim pomohl k rozhodnutí pro konečnou volbu studia na dané lesnické škole. Neméně významný vliv měl vztah respondentů k přírodě, tj. 21% (54 žáků), vztah k lesnickému oboru, tj. 12% (31 žáků) a myslivosti, tj. 10% (26 žáků). V součtu tyto odpovědi ve vztahu ke studovanému oboru přírodovědného charakteru představují hodnotu 43%. Lze vyslovit dílčí závěr, že 88% žáků se rozhodlo pro konkrétní školu na základě své vyhraněnosti k lesnickému oboru nebo ve vztahu k přírodě. 12% respondentů pravděpodobně nebylo zcela jednoznačně pro studium na lesnické škole a pouze to zkusilo. Uvedenou otázku řešila položka číslo 7. dotazníku.

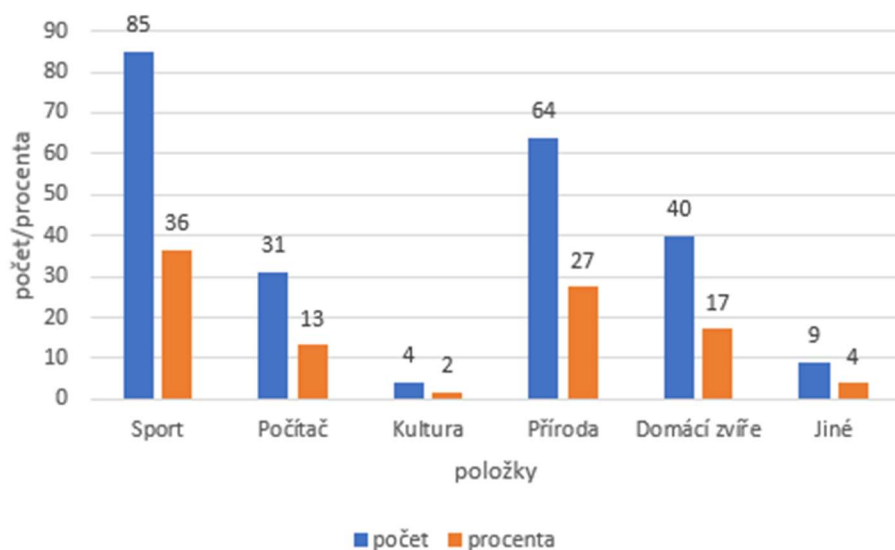
Obr. č. 10: Důvody výběru konkrétní střední lesnické školy

Zdroj: Dotazník

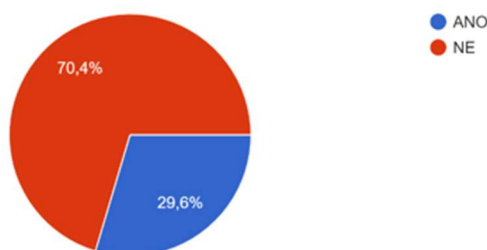
Položka č. 14 dotazníku ukázala přehled o volnočasových aktivitách respondentů realizovaných v době, kdy navštěvovali základní školu. Nejvíce respondentů provozovalo na základní škole v rámci volnočasových aktivit nějaký sport, tj. 36% (85 žáků). Dále potom 27% žáků (64 žáků) se věnovalo aktivitám v přírodě, 17% (40 žáků) se věnovalo zvířeti (pes, kuň apod.) a 13% (31 žáků) počítači. 2% žáků (4 žáci) se ve volnočasových aktivitách věnovalo kultuře (divadlo, kino, muzeum apod.). Zbylá 4% žáků (9 žáků) prováděla jiné aktivity (2x četba, 2x hra na hudební nástroj, 2x myslivost, 2x kamarádi, 1x vojenská historie), viz. graf, obrázek č. 11. Oblast volnočasových aktivit ve směru k přírodě (příroda + domácí zvíře) je tedy u respondentů ve výši 34% (104 žáků). Z daného dílčího výsledku nelze dovodit jednoznačnost volnočasových aktivit vztažených k zájmu o přírodu realizovaných respondenty na základní škole. Poměrně překvapivé je, že pouze 13% respondentů uvedlo jako převažující aktivitu spojenou s využíváním počítače.

Obr. č. 11: Volnočasové aktivity provozované na základní škole Zdroj: Dotazník

Položka číslo 15. přinesla odpověď na otázku, kolik respondentů se v době studia na základní škole účastnilo akcí, které měly ve své náplni ekologickou tematiku. 29,6% (69 žáků) se takových akcí účastnilo a 70,4% (164 žáků) nikoliv, viz. graf, obrázek č. 12.

Obr. č. 12: Účast žáků na akcích s environmentální tematikou při studiu na základní škole Zdroj: Dotazník

Z počtu 69 respondentů, kteří uvedli, že se účastnili akcí s environmentální tematikou, pouze 47 z nich uvedlo nějakou konkrétní akci. Odpovědi jsou zobrazeny v tabulce č. 6 a odpovídají odpovědím dle položky č. 16. Největší podíl akcí je v oblasti úklidu odpadu. Některé akce (YPEF, Den za obnovu lesa LČR) mají převážně lesnickou náplň. 25 odpovědí, tj. 53% akcí ovšem nemá charakter volnočasové aktivity, ale jedná se o akce pořádané školou v rámci běžné výuky.

Tab. č. 6: Typy environmentálních akcí respondentů provozované na základní škole

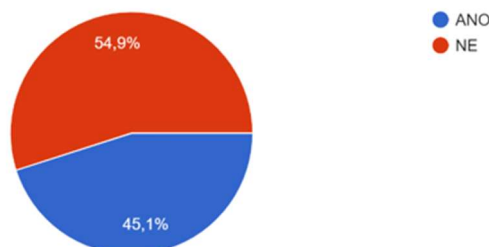
Zdroj: Dotazník

položka	počet	položka	položka
Třídění odpadu	9	Přírodovědná olympiáda	Čištění Sázavy
Den Země	5	Úklid lesa	Naučná stezka na vesnici
Biologická olympiáda	4	IRIS	Ekoparlament
Exkurze	3	Environmentální seminář	Myslivecký kroužek
YPEF	3	Environmentální soutěž	
Zlatý list	2	Ochranářský letní tábor	
Přednášky	3	Ekologický týden	
Za obnovu lesa LČR	3	Víkend s ochránci	
Uklidme Česko	2	Mladý zahrádkář	

V položce č. 17 odpovídali respondenti na otázku, zda se účastnili na základní škole akcí s přírodovědnou tematikou. Celkem 45,1% (109 žáků) odpovědělo ANO, 54,9% (128 žáků) odpovědělo NE. Výsledek zobrazuje graf, obrázek č. 13.

Obr. č. 13: Účast žáků na akcích s přírodovědnou tematikou při studiu na základní škole

Zdroj: Dotazník

Ze 109 respondentů, kteří uvedli, že se na základní škole účastnili akcí s přírodovědnou tematikou, 99 uvedlo nějakou konkrétní akci. Odpovědi jsou zobrazeny v tabulce č. 7 a odpovídají odpovědím dle položky č. 18. V dané oblasti mají významný podíl (1/3) účasti na biologických a přírodovědných olympiádách (34 žáků). Žáci nerozlišují přesně hranici mezi environmentální a přírodovědnou tematikou. Například účast na soutěži YPEF, která je lesnickou soutěží pro žáky základních a středních škol, zaznamenali v předešlé odpovědi v položce č. 16 účast 3 žáci a v položce č. 18 celkem 11 žáků. V podstatě je možné prohlásit, že v průměru se neúčastnilo žádné aktivity v oblasti životního prostředí 62,65% žáků v době studia na základní škole a 37,35% žáků nějakou

akci v dané oblasti absolvovalo. Všechny uvedené byly prováděny v době školní výuky a není je tedy možné přiřadit k volnočasovým aktivitám.

Tab. č. 7: Typy přírodovědných akcí respondentů provozované na základní škole

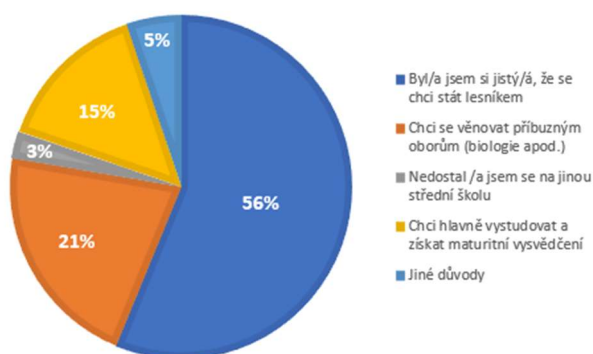
Zdroj: Dotazník

položka	počet	položka	počet	položka	počet
Biologická olympiáda	20	Poznávání přírodnin	10	Přírodní běh	1
Přírodovědná olympiáda	14	Přírodovědné soutěže	7	IRIS	1
Zlatá srnčí trofej	12	Přírodovědný klokan	6	Soutěž mladých zoologů	1
YPEF	11	Kopidlinský jelínek	2	Zahradnická soutěž	1
Zlatý list	10	Den Země	2	Zemědělská soutěž škol	1

Položka č. 24 se zaměřila na vymezení důvodu, proč se žák přihlásil na střední lesnickou školu. 56% respondentů (131 žáků), odpovědělo, že se chce stát lesníkem. 21% (50 žáků) uvedlo, že se chtělo věnovat příbuzným oborům. 3% (6 žáků) šlo studovat lesnickou školu, protože se nedostali na jinou střední školu. 15% (34 žáků) potom uvedlo, že jejich cílem je mít hlavně nějakou střední školu zakončenou maturitní zkouškou. 5% (12 žáků) mělo jiné důvody ke studiu na střední lesnické škole (např., že chtěli studovat něco méně obvyklého, že se chtějí věnovat dřevařské problematice, nebo že by se možná v budoucnu lesnické profesi mohli věnovat, případně realizovat vlastní podnikání v podobném oboru), viz. graf, obrázek č. 14.

Obr. č. 14: Důvod studia na střední lesnické škole

Zdroj: Dotazník

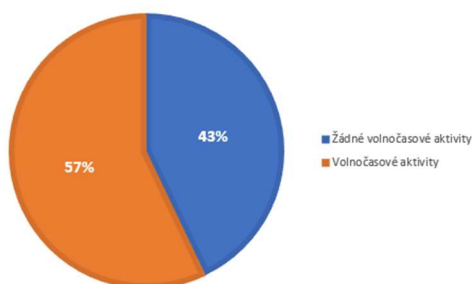

V položce č. 25 respondenti uvedli, jaké volnočasové aktivity realizované žáky na základní škole měly vliv na jejich rozhodnutí studovat na střední lesnické škole.

43% (100 žáků) uvedlo, že dle jejich názoru, volnočasové aktivity neměly vliv na jejich výběr studia, viz. graf, obrázek č. 15. 57% (133 žáků) uvádí, že volnočasové aktivity měly na jejich volbu studia vliv.

Obr. č. 15: Vliv volnočasových aktivit na výběr studia

Zdroj: Dotazník

V položce č. 25 respondenti uvedli, jaké volnočasové aktivity realizované žáky na základní škole, měly vliv na jejich rozhodnutí studovat na střední lesnické škole. 133 žáků uvedlo jednu nebo více volnočasových aktivit, o kterých si myslí, že je ovlivnily při výběru studia na lesnické škole. Tabulka č. 8 znázorňuje výčet typů odpovědí. Uvedené důvody mají vazbu na přírodu nebo na vliv osob z okolí respondentů (např. kamarádi, návštěva kroužku apod.).

Tab. č. 8: Volnočasové aktivity, které měly vliv na výběr školy

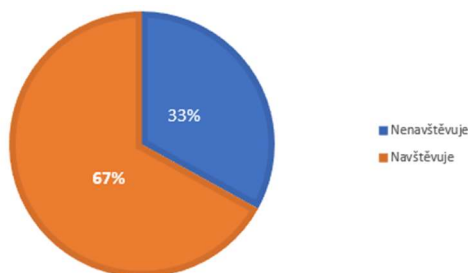
Zdroj: Dotazník

položka	počet	položka	počet	položka	počet	položka	počet
Žádné	100	Biologie	7	Lesní pedagogika	3	Kamarádi	1
Vztah k přírodě	40	Kynologie	5	Střelectví	3	Sběr bylin	1
Myslivost	37	Přírodopis	5	Ekologie	2	Návštěva KRNP	1
Práce v lese	13	Sokolnictví	4	Rybaření	2	Orientační běh	1
Přírodovědný kroužek	8	Turistika	4	Troubení	1	Povídání se školníkem	1
Skaut	8	Včelařství	3	Tábory	1	Celkem	251

RH2: Žáci středních lesnických škol se věnují ve volném čase především aktivitám spojeným s přírodou.

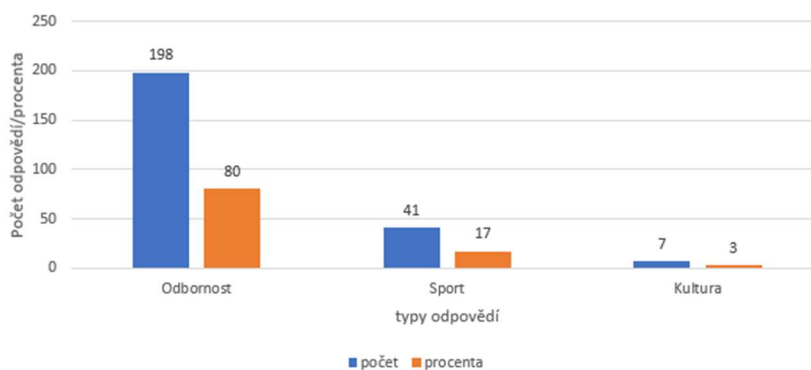
Položka č. 8 se věnuje výčtu volnočasových aktivit, které jsou organizovány středními lesnickými školami. 33% respondentů (77 žáků) nenavštěvuje žádný kroužek organizovaný školou. 67% respondentů (156 žáků) navštěvuje jeden nebo více kroužků, viz. graf, obrázek č. 16.

Obr. č. 16: Rozdělení žáků podle využití nabídky volnočasových aktivit organizovaných střední školou
Zdroj: Dotazník

V dotazníku uvedené odpovědi byly sloučeny do třech kategorií, zahrnujících oblast zájmu dle druhu činností, viz. graf, obrázek č. 17. V kategorii odbornost, která zahrnuje organizované volnočasové aktivity ve vztahu k přírodě, bylo celkem 80% odpovědí (198 žáků), v kategorii sport celkem 17% odpovědí (41 žáků) a v kategorii kultura 3% odpovědí (7 žáků). Lze konstatovat, že významná většina žáků dává přednost volnočasovým aktivitám organizovaných školou, které mají vztah k přírodě nebo k vyučovaným předmětům na střední škole.

Obr. č. 17: Rozdělení kategorií volnočasových aktivit organizovaných střední školou dle zájmu žáků
Zdroj: Dotazník

Přehled o počtech žáků, kteří navštěvují konkrétní volnočasovou aktivitu organizovanou střední školou je uveden v tab. č. 9.

Tab. č. 9: Organizované volnočasové aktivity navštěvované žáky střední školy

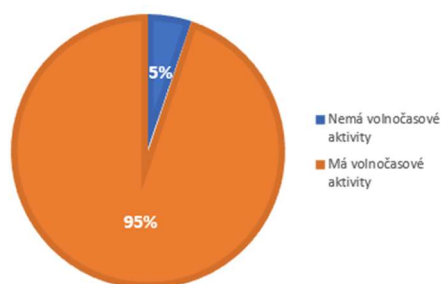
Zdroj: Dotazník

Odbornost	počet žáků	Sport	počet žáků	Kultura	počet žáků
Trubači	48	Volejbal	12	Hudební kroužek	5
Myslivost	31	Fotbal	7	Angličtina	1
Střelectví	27	Florbal	5	Divadelní kroužek	1
Včelařství	24	Posilovna	4		
Kynologie	18	Sebeobrana	4		
Vábení	18	Hokej	3		
Entomologie	7	Otužování	2		
Preparátorský kroužek	6	Sálová kopaná	2		
Lesní pedagogika	6	Nohejbal	1		
Pracovní kroužek	6	Stolní tenis	1		
Sokolnictví	4				
Rybaření	3				

Položka č. 9 ukázala, jakým volnočasovým aktivitám se věnují respondenti mimo aktivity organizované školou. 95% respondentů (221 žáků) provozuje minimálně jednu volnočasovou aktivitu mimo aktivity organizované školou. Pouze 5% (12 žáků) nemá žádné takové aktivity, viz. graf, obrázek č. 18.

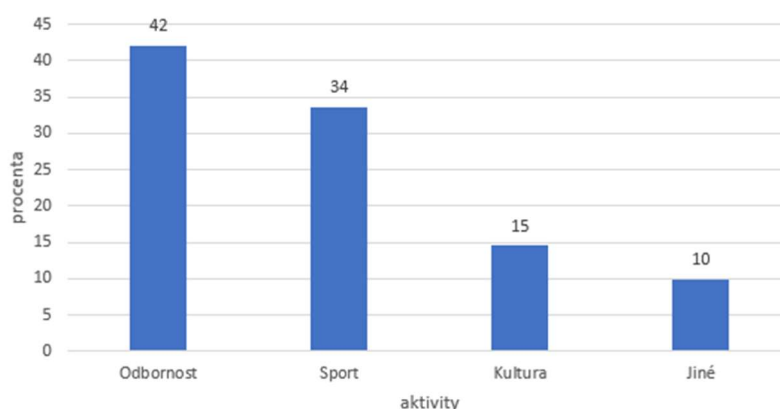
Obr. č. 18: Rozdělení žáků podle provozování volnočasových aktivit mimo aktivit organizovaných střední školou

Zdroj: Dotazník

Obdobně jako u vyhodnocení položky č. 8 byly odpovědi položky č. 9 do shrnujících kategorií. Celkem 42% respondentů (179 žáků) se věnuje v rámci soukromých volnočasových aktivit činnostem ve spojení se studovanou odborností. 34% respondentů (143 žáků) se také věnuje sportu, 15% (62 žáků) kultuře a 10% respondentů (42 žáků) jiným aktivitám, jak znázorňuje graf, obrázek č. 19. Ve výsledku se ukázalo, že soukromé volnočasové aktivity nejsou ve výrazné většině z oblasti odborných činností.

Obr. č. 19: Rozdělení kategorií volnočasových aktivit provozovaných soukromě
Zdroj: Dotazník

Přehled o počtech žáků, kteří navštěvují jednu nebo více konkrétních volnočasových aktivit soukromě, je uveden v tabulce č. 10.

Tab. č. 10: Volnočasové aktivity navštěvované žáky soukromě **Zdroj: Dotazník**

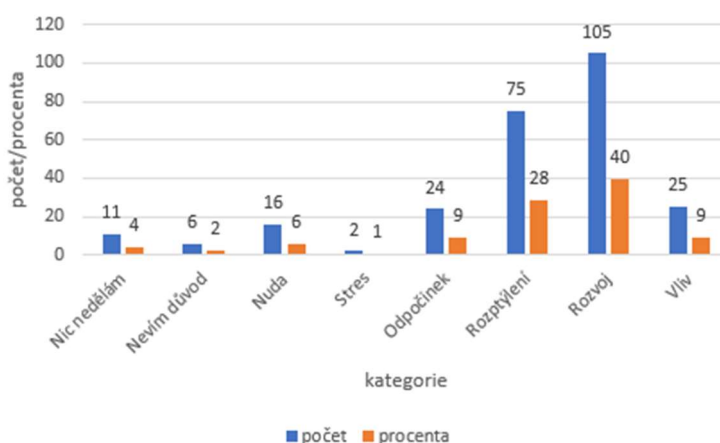
Odbornost, příroda	počet	Sport	počet	Kultura	počet	Jiné	počet
Myslivost	60	obecné sporty	28	Poslech hudby	8	Práce s mládeží	3
Kynologie	11	Šipky	3	Hra na nástroj	15	Erotika	2
Aktivity v přírodě	28	Volejbal	2	Četba	15	Studium	9
Turistika	8	Atletika	2	Psaní	2	Dobrovolnictví	2
Jezdectví (kůň)	13	Cvičení	31	Historie	2	Historie	2
Práce v lese	9	Fotbal	17	Kreslení	8	Vojenství	2
Skaut	11	Florbal	3	Přátelé	8	Auta	2
Troubení	12	Běh	9	Rodina	1	Motoriky	4
Včelaření	1	Orientační běh	1	Fotografování	3	Kutilství	1
Domácí zvířátka	5	Badminton	1			Modelářství	1
Rybaření	15	Šerm	4			Řezbářství	4
Ornitologie	1	Hry na počítači	6			Meditace	1
Zemědělství	3	Lyžování	3			Hasiči	4
Sokolnictví	1	Cyklistika	7			Vaření	2
Entomologie	1	Horolezectví	3			Geologie	1
		Tenis	1			Nožičství	1
		Airsoft	1			Kovářství	1
		Nohejbal	1				
		Stolní hry	2				
		Stolní tenis	1				
		Střelectví	9				
		Triatlon	1				
		Kanoistika	1				
		Tanec	1				
		Plavání	3				
		Šachy	1				
		Basketbal	1				
15 aktivit	179	27 aktivit	143	9 aktivit	62	17 aktivit	42

Položka č. 10 dala odpověď na výčet důvodů, které vedou žáky k výběru jejich volnočasových aktivit. Jednotlivé odpovědi byly shrnuty do vybraných kategorií,

jak znázorňuje graf, obrázek č. 20. V položce č. 9 a 10 uvedlo celkem 11 žáků shodně, že nemají žádné volnočasové aktivity mimo školu, což lze označit za dílčí kontrolu věrnosti (validity) odpovědí respondentů. 2% (6 žáků) nezná důvod, 6% (16 žáků) provozuje volnočasové aktivity, aby se nenudilo, 1% (2 žáci) předchází takto stresu, 9% (24 žáků) z důvodu potřeby odpočinku, 28% (75 žáků) pro rozptýlení a zábavu, 40% (105 žáků) z důvodu potřeby vlastního rozvoje a 9% (25 žáků) má volnočasové důvody spojené s vlivem např. rodiny nebo kamarádů. Pozitivně by mělo být vnímáno poměrně vysoké procento respondentů, kteří provádějí volnočasové aktivity za účelem individuálního rozvoje.

Obr. č. 20: Kategorie důvodů pro výběr volnočasových aktivit

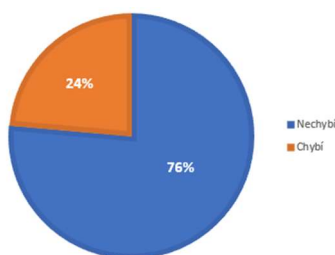
Zdroj: Dotazník

Položka č. 11 se zabývá názory respondentů ve vztahu k nabídce volnočasových aktivit organizovaných školou, resp. co jim v dané nabídce chybí. 24% respondentům (55 žáků) některé aktivity chybí a 76% respondentů (178 žáků) nic v nabídce nechybí, viz. graf, obrázek č. 21.

Obr. č. 21: Vyjádření názoru (%) k nabídce volnočasových aktivit organizovaných školou

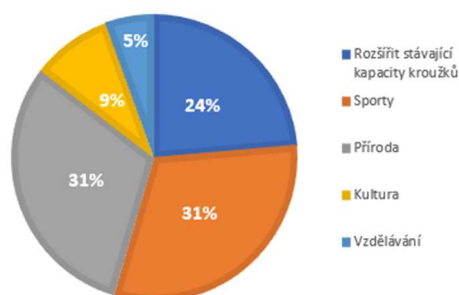
Zdroj: Dotazník

Z vyjádření respondentů (55 žáků) vyplývá, viz. graf, obrázek č. 22., že jim v nabídce školy chybí nějaké sporty (31%, 17 žáků), jiné kroužky s přírodovědnou tematikou (31%, 17 žáků), kulturní vyžití (9%, 5 žáků) a vzdělávání (5%, 3 žáci). V oblasti vzdělávání jim chybí možnost výuky druhého cizího jazyka mimo jazyk povinně vyučovaný na dané střední škole. Celkem 24% respondentů (13 žáků) je nedostatečná kapacita kroužků organizovaných školou. Jedná se například o nemožnost v prvním ročníku studia navštěvovat například kroužek myslivosti.

Obr. č. 22: Chybějící volnočasové aktivity organizované školou

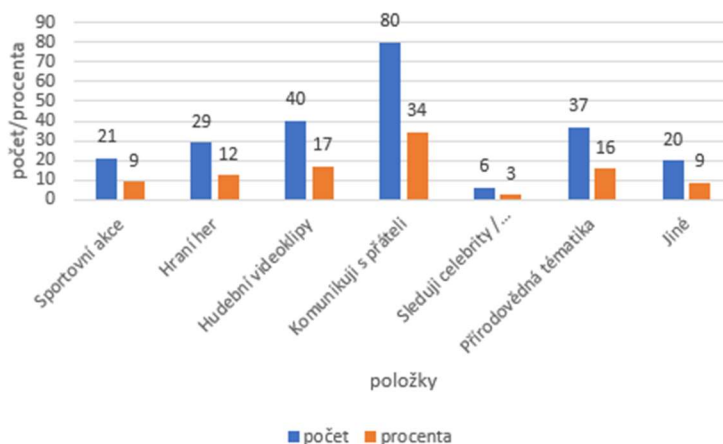
Zdroj: Dotazník

Z položky č. 12 vyplývá, jaké informace nebo druhy činností sledují žáci střední školy na internetu, viz. graf, obrázek č. 23. 9% respondentů (21 žáků) sleduje sport, 12% (29 žáků) sleduje nebo hraje hry, 17% (40 žáků) sleduje zejména hudební videoklipy, 34% (80 žáků) prostřednictvím internetu komunikuje se svými přáteli, 3% (6 žáků) sleduje nějaké celebrity nebo influencery a 16% (37 žáků) sleduje nějaká přírodovědná témata. Jiným tématům se věnuje 9% (20 žáků), jako například autům nebo motorkám, vojenské historii, erotice, politice apod.

Obr. č. 23: Respondenty sledovaná témata na internetu

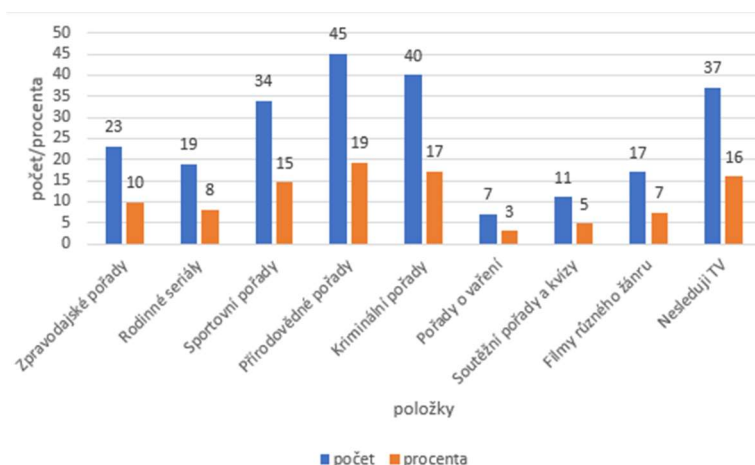
Zdroj: Dotazník

Položka č. 13 ukázala, jaké pořady sledují žáci střední školy v televizi, viz. graf, obrázek č. 24. 10% respondentů (23 žáků) sleduje v televizi zpravodajské pořady, 8% (19 žáků) rodinné seriály, 15% (34 žáků) sportovní pořady, 19% (45 žáků) přírodovědné pořady, 17% (40 žáků) kriminální pořady, 3% (7 žáků) pořady o vaření, 5% (11 žáků) soutěžní pořady a kvízy, 7% (17 žáků) filmy různých žánrů a 16% (37 žáků) uvádí, že televizi nesledují.

Obr. č. 24: Respondenty sledovaná témata v televizi

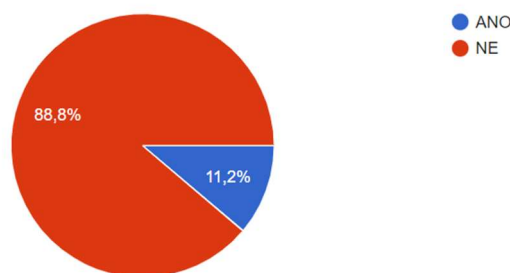
Zdroj: dotazník

Položka č. 19 poskytla odpověď na otázku, kolik respondentů se v době studia na střední škole účastnilo akcí, které měly ve své náplni ekologickou tematiku. 11,2% (26 žáků) se takových akcí účastnilo a 88,8 (207 žáků) nikoliv. Nezájem žáků střední školy o účast na těchto akcích je vyšší než jejich nezájem v době studia na základní škole, a to o významných 33,9%, viz. graf, obrázek č. 25.

Obr. č. 25: Účast žáků na akcích s environmentální tematikou při studiu na střední škole

Zdroj: Dotazník

Z 26 respondentů, kteří uvedli, že se na střední škole účastnili akcí s environmentální tematikou, pouze 16 uvedlo nějakou konkrétní akci. Odpovědi jsou zobrazeny v tabulce č. 11 a odpovídají odpovědím dle položky č. 20. Nejvíce žáků se účastnilo YPEFu a biologické olympiády. Z uvedených odpovědí je celkem 81% (13 odpovědí), které nejsou volnočasovou, ale školní aktivitou.

Tab. č. 11: Typy environmentálních akcí respondentů provozované na střední škole

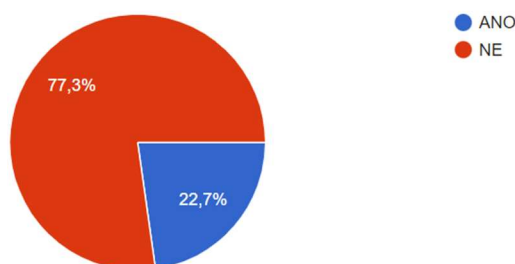
Zdroj: Dotazník

Položka	počet
YPEF	7
Biologická olympiáda	3
Přednáška o ekologii	2
Akce ochránářského oddílu	1
Úklid lesa	1
Naučná akce pro děti ze ZŠ	1
Exkurze	1
Celkem	16

V položce č. 21 odpovídali respondenti na otázku, zda se účastnili na střední škole akcí s přírodovědnou tematikou. Celkem 22,7% (53 žáků) odpovědělo, že ANO, a 77,3% (180 žáků) odpovědělo NE. Výsledek zobrazuje graf, obrázek č. 26. Nezájem žáků střední školy o účast na těchto akcích je vyšší než jejich zájem v době studia na základní škole, a to o významných 22,4%.

Obr. č. 26: Účast žáků na akcích s přírodovědnou tematikou při studiu na střední škole

Zdroj: Dotazník

53 respondentů se účastnilo minimálně jedné akce s přírodovědnou tematikou na střední škole. Odpovědi jsou zobrazeny v tabulce č. 12 a odpovídají odpovědím dle položky č. 22. V dané oblasti mají významný podíl účasti na biologických olympiádách (13 žáků) a na lesnické soutěži YPEF (29 žáků). Všechny odpovědi jsou ovšem z oblasti školní aktivity a nejedná se tedy o volnočasovou aktivitu. Žáci nerozlišují přesně hranici mezi environmentální a přírodovědnou tematikou. Je možné prohlásit, že v průměru

se neúčastnilo žádné aktivity v oblasti životního prostředí 83% žáků v době studia na střední škole a 17% žáků nějakou akci v dané oblasti absolvovalo.

Tab. č. 12: Typy přírodovědných akcí respondentů provozované na střední škole

Zdroj: Dotazník

položka	počet
Biologická olympiáda	13
Přírodovědná olympiáda	2
Zlatá srnčí trofej	2
YPEF	29
Zlatý list	1
Poznávání přírodnin	4
Kopidlínský jelínek	1
Lesnická pedagogika	2
Geologická olympiáda	3
Celkem	57

Položka č. 23 měla kontrolní funkci ve vztahu k položce č. 9. Z odpovědí na otázku, čím se žáci střední školy zabývají, když nemají žádné povinnosti, vyplynulo, že uvedených typů odpovědí v této položce bylo více a také byl někde uveden jiný počet. Výsledek je zobrazen v tabulce č. 13 s barevným odlišením (červeně), přičemž lze konstatovat, že pro vyvození závěru pro RH2 má tato odchylka nepodstatný význam.

Tab. č. 13: Volnočasové aktivity realizované v době, kdy žáci střední školy nemají žádné povinnosti

Zdroj: Dotazník

Sport	počet	počet	Kultura	počet	počet	Jiné	počet	počet
obecně sporty	28		Poslech hudby	8		Práce smládeží	3	
Šipky	3		Hra na nástroj	15	2	Erotika	2	1
Volejbal	2		Četba	15	7	Studium	9	4
Atletika	2		Psaní	2		Dobrovolnictví	2	
Cvičení	31		Historie	2		Historie	2	
Fotbal	17	1	Kreslení	8	1	Vojenství	2	1
Florbal	3		Přátelé	8	7	Auta	2	1
Běh	9		Rodina	1		Motorky	4	
Orientační běh	1		Fotografování	3		Kutilství	1	
Badminton	1					Modelářství	1	
Šerm	4					Řezbářství	4	
Hry na počítači	6					Meditace	1	
Lyžování	3					Hasiči	4	
Cyklistika	7					Vaření	2	
Horolezectví	3					Geologie	1	
Tenis	1					Nožičství	1	
Airsoft	1					Kovárství	1	1
Nohejbal	1					Spánek		2
Stolní hry	2					Křížovky		1
Stolní tenis	1					Rybaření		1
Střelectví	9	1				Myslivost		1
Triatlon	1					Jezdeckví		1
Kanoistika	1					Chov drůbeže		1
Tanec	1					Politika		1
Plavání	3					Práce v lese		3
Šachy	1					Pěstování rostlin		1
Basketbal	1							
27 aktivit	143	2	9 aktivit	62	17	17 aktivit	42	20
podíl/procento		1			27			19/29

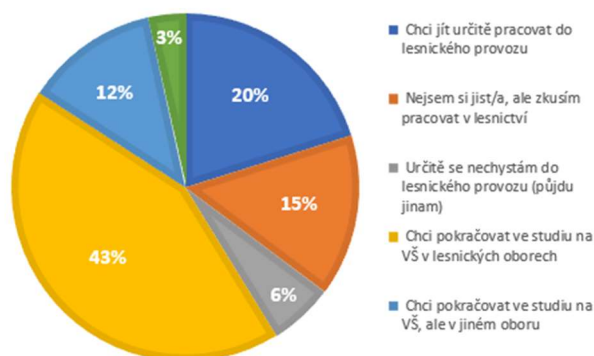
RH3: Existuje prokazatelný vztah mezi výběrem volnočasových aktivit žáků středních lesnických škol a jejich výběrem budoucího povolání lesníka, včetně následného zájmu o studium na lesnických fakultách.

Cílem práce bylo zjistit, zda volnočasové časové aktivity provozované žáky základních škol je vedou ke studiu na středních lesnických školách, a zda převažují volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol spojené s přírodou. Dílčím výstupem je také snaha o zjištění budoucího směřování absolventů středních lesnických škol. Rozhodnou pro toto zjištění byla dotazníková položka č. 26. Jiné položky (8, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 22 a 23) měly pro stanovení dílčího závěru také svoji roli a jejich vyhodnocení je uvedeno v textu výše, stejně tak ostatní nevyjmenované položky dotazníku, které se také vztahují ke stejnému souboru respondentů vycházejícího ze žáků středních lesnických škol, které podpořili níže uvedené tvrzení.

V položce č. 26 byli respondenti vyzváni k odpovědi, jak vnímají svoji budoucnost po ukončení studia na střední škole. 20% respondentů (47 žáků) uvedlo, že chce určitě pracovat v lesnickém provozu, 15% (35 žáků) si není jisto, že by chtěli v pracovat v lesnickém oboru, ale chtějí si to vyzkoušet, 6% (14 žáků) je rozhodnuto pracovat v jiném oboru, 43% (100 žáků) chce pokračovat ve studiu na vysoké škole v lesnickém oboru a 12% (29 žáků) chce pokračovat ve studiu na vysoké škole, ale v jiném oboru. 3% (8 žáků) není prozatím rozhodnuto nebo mají jiné plány, viz. graf, obrázek č. 27. Je zajímavé, že 55% (129 žáků) chce dále studovat na nějaké vysoké škole, což je více než běžně udávaného rozpětí 15-35%. Vzhledem k tomu, že výběrový soubor je složen ze žáků prvních a čtvrtých ročníků, kde respondenti z prvních ročníků tvoří většinu 60,1% (140 žáků), lze předpokládat vývoj jejich rozhodnutí o dalším profesním směřování v budoucích letech před dokončením studia na střední lesnické škole.

Obr. č. 27: Předpoklad dalšího směřování žáků po absolutoriu střední školy

Zdroj: Dotazník

4.7 Dílčí závěry empirického šetření

Dílčí závěr za RH1: Z položek číslo 3, 5, 6, 7, 14, 15, 16, 17, 18, 24 a 25 lze učinit dílčí závěr a prohlásit, že volnočasové aktivity provozované dětmi na základní škole mají vliv na výběr studia na střední lesnické škole. Výsledek konkrétní položky č. 25 určil procento žáků ve výši 57%, kteří jsou o tom přesvědčeni. Je zřejmé (potvrzeno v položce č. 5), že 88% respondentů mělo na základní škole díky svému blízkému vztahu k přírodě dopředu rozhodnuto, na jakou konkrétní střední školu se přihlásí. Z odpovědí na ostatní položky vyplývá převažující zájem o volnočasové aktivity spojené s přírodou. Druhy aktivit jsou v odpovědích popsány. Nižší zájem (37,35% žáků) o akce s tematikou životního prostředí, typu biologická olympiáda apod., není pro dané konstatování rozhodující, neboť zde může mít vliv i neochota k soutěžení, a také se nejedná o volnočasovou aktivitu, ale školní aktivitu.

RH1 byla naplněna.

Volnočasové aktivity a činnosti spojené s ochranou přírodního dědictví a lesního hospodářství realizované žáky základních škol pozitivně ovlivňují výběr studia na střední lesnické škole.

Dílčí závěr za RH2: Z položek číslo 8, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 22 a 23 lze učinit dílčí závěr a prohlásit, že žáci středních lesnických škol se v převažující míře věnují volnočasovým aktivitám organizovaným školou v oblasti přírody a ve vztahu k vyučovaným odborným lesnickým předmětům. V rámci volnočasových aktivit žáků, které si vybírají sami (soukromě), je výběr aktivit rozmanitější.

Výsledek konkrétní položky č. 5 stanovil procento žáků ve výši 67%, kteří se účastní nějaké volnočasové aktivity organizované školou, z čehož 80% žáků navštěvuje kroužky s odbornostní tematikou zaměřenou k lesnímu hospodářství. Ve volném čase, mimo školní aktivity se žáci věnují samostatně volnočasovým aktivitám ve spojení s přírodou ve výši 42%. Negativně je žáky vnímána nedostatečná kapacita mysliveckého kroužku pro žáky prvních ročníků.

Žáci středních škol se věnují akcím s tematikou životního prostředí v menší míře než na základní škole. Konkrétně se jedná o 17% žáků, tj. rozdíl o 20%. Pozitivně lze vnímat, že největší aktivitou je na střední škole soutěž YPEF, která má lesnickou náplň. Tyto aktivity jsou ovšem školského charakteru, nikoliv z kategorie volnočasových aktivit.

V době volného času žáci využívají a sledují internet a televizi. Pravděpodobně z důvodu rozptýlení, odpočinku a sociální komunikace nejsou pořady s přírodovědnou tematikou procentuálně nejsledovanější. Z odpovědí na ostatní položky vyplývá zájem o volnočasové aktivity spojené s přírodou.

RH2 byla částečně naplněna.

Žáci středních lesnických škol se věnují ve volném čase ve velké míře aktivitám spojených s přírodou. Nejedná se ovšem o přesvědčivé procento účasti na volnočasových aktivitách ve spojení s přírodou. Výsledek 54% výrazně nepřekračuje hodnotu 50%.

Dílčí závěr za RH3:

S oporou zejména položek dotazníku č. 26, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 22 a 23, lze učinit dílčí závěr, že volnočasové aktivity realizované žáky středních lesnických škol vedou k jejich dalšímu uplatnění v lesnickém provozu. Pro potřeby lesního hospodářství není zapotřebí pouze vysokoškolsky vzdělaných lesníků, ale důležité je, zejména pro praktický výkon v lese, zapojení absolventů středních lesnických škol se středoškolským vzděláním. Výsledných 63% respondentů je rozhodnuto se věnovat dále lesnickému povolání, z čehož 43% žáků má zájem studovat lesnickou fakultu na vysoké škole a 20% žáků půjde po škole pracovat přímo do lesnického oboru a 15% žáků není zcela rozhodnuto, ale chce si práci v lese vyzkoušet. Volnočasové aktivity realizované žáky na středních lesnických školách v oblasti spojené s přírodou a vyučoványi odbornými

předměty na škole, jsou podporou pro budoucí rozhodování o volbě povolání a dalším směřování žáků středních lesnických škol, přesto ne v tak přesvědčivé míře.

RH3 byla částečně naplněna.

Existuje částečně prokázaný vztah mezi výběrem volnočasových aktivit žáků středních lesnických škol a jejich výběrem budoucího povolání lesníka, včetně následného zájmu o studium na lesnických fakultách.

Shrnutí kapitoly:

V rámci formulovaného cíle a stanovení vědecko-výzkumného problému, byla snaha o získání odpovědi na otázku: „zda odpovídá profil volnočasových aktivit žáků středních odborných škol profilu výuky lesnických oborů a jejich budoucí profesi?“. V rámci empirického šetření, které bylo postaveno na dotazníkové metodě, byly stanoveny 3 výzkumné úkoly ve třech oblastech.

První oblast se zaměřila na získání poznatků a vazeb o volnočasových aktivitách, které realizovali respondenti dotazníkového šetření, kterými byli žáci 1. a 4. ročníků středních lesnických škol (Písek, Trutnov, Hranice na Moravě). Bylo zjištěno, že volnočasové aktivity realizované ve vztahu k přírodě na základní škole respondenty, měly prokazatelný vliv na výběr studia na střední lesnické škole. Z dílčích výsledků výzkumu bylo tedy konstatováno ve vztahu k dílčí RH1, že tato byla naplněna.

Druhá oblast se věnovala zjišťování, jaké volnočasové aktivity naplňují respondenty v aktuálním průběhu jejich studia na střední lesnické škole. Při studiu na střední škole jsou žáky prováděny volnočasové aktivity ve vztahu k přírodě také, ale ne v tak převažujícím rozsahu jako v době studia na základní škole. Pravděpodobným důvodem menšího zájmu je skutečnost, že na rozdíl od studia na základní škole, kdy u respondentů vznikala zájem o studium na lesnické škole, byly tyto aktivity v převaze, ale v době studia na lesnické škole je již tematika přírody a lesa běžným obsahem vyučovaných předmětů. Proto může určitá dychtivost k poznání této oblasti částečně opadat, neboť se již nejedná jen o dobrovolný zájem, ale „les“ se stává součástí školních povinností v rámci výuky. Žáci nevnímají významný rozdíl mezi akcemi s přírodovědnou a s environmentální tematikou, přičemž autor práce vnímá skutečnost, že přírodovědné akce vedou odborníci

nebo experti na konkrétní problematiku a akce s environmentální tematikou vedou v řadě případů spíše nadšenci než odborníci. Pojem environmentální se stal moderním pojmem a vytlačuje český ekvivalent týkající se „životního prostředí“. Volnočasové aktivity středoškoláků jsou přesto pestré, zaměřené významně i do oblasti sportu. Větší než 50% hodnota odpovědí ve prospěch navštěvování kroužků ve spojení s přírodou, dala základ pro konstatování, že dílčí RH2 byla naplněna částečně.

Třetí oblast se věnovala snaze o zjištění, zda vliv odbornostně zaměřených volnočasových aktivit může existovat i ve vztahu k výběru budoucího povolání absolventů střední školy, včetně možnosti rozšíření si odbornosti dalším studiem na lesnických fakultách. Ze zjištěných výsledků byl stanoven ve vztahu k dílčí RH3 závěr, že tato byla naplněna jen částečně. Ve výsledku je tak možné prohlásit ústřední hypotézu za částečně naplněnou.

Z výsledků provedeného empirického šetření byl vytvořen aktuální „volnočasový profil budoucího lesníka“, tj. žáka střední lesnické školy ve vztahu k cíli práce. Budoucí lesník pochází často z menší obce (46,4% žáků). Čtvrtina žáků (26,2%) přichází na střední lesnickou školu z rodin, kde je někdo z rodičů zaměstnaný v lesnictví a přibližně u jedné pětiny žáků (19,7%) má někdo z přímých příbuzných žáka (otec, matka, děda, babička) vystudovanou stejnou školu, jakou navštěvuje daný žák. Většina žáků (56%) studuje na střední lesnické škole na základě vlastního rozhodnutí učiněného na základní škole, přičemž vliv na jejich rozhodnutí měly u většiny žáků (57%) volnočasové aktivity zaměřené na přírodu. Nejčastěji je zmiňován vztah žáků k přírodě a myslivosti. Orientace na přírodu a zájem o životní prostředí se také projevuje účastí na přírodovědných a environmentálních akcích pořádaných na základní škole, kdy se takových akcí zúčastňuje 37,35% žáků. V průběhu studia na střední lesnické škole se věnuje volnočasovým aktivitám organizovaným školou 67% žáků, kdy nejpreferovanější jsou volnočasové aktivity ve vazbě na přírodu a odborné předměty studované na střední škole, přičemž se jedná o tuto volbu u 80% žáků. Nejžádanější aktivitou je oblast myslivosti, která zahrnuje kroužek myslivecký, kynologický, troubení, vábení, střelecký, sokolnický a preparátorský. 17% žáků se věnuje nějaké sportovní volnočasové aktivitě organizované školou. Celkem 95% žáků středních lesnických škol se věnuje v soukromí minimálně jedné volnočasové aktivitě. Pravděpodobně z důvodu dostatečné „naplněnosti přírodou“ při studiu odborných (přírodovědných a lesnických) předmětů se v soukromí věnuje

sportovním aktivitám 34% žáků a aktivitám ve spojení s přírodou 42% žáků. I při aktivitách provozovaných privátně má významné zastoupení myslivost. Zájem o myslivost je u žáků středních lesnických škol vysoká. Dokonce dochází ke stavu, že díky naplněnosti kroužku myslivosti je některým žákům tato aktivita odepřena.

Při zobecnění (generalizaci) výsledků empirického šetření lze zjednodušeně prohlásit, že aktuální „volnočasový profil budoucího lesníka“ se vyznačuje zájmem o přírodu, který není podmíněn tradičním předáváním lesnického řemesla „z otce na syna“, ale především skutečným zájmem žáka (jedince) o přírodu, podpořeným volbou a aktivním zapojením do typů volnočasových aktivit ve spojení s přírodou a životním prostředím. Významnou úlohu v tomto směru sehrává tradiční česká myslivost.

Ústřední hypotéza („H“) byla částečně naplněna.

„U žáků, v jejichž profilu volnočasových aktivit převažuje činnost spojená s ochranou lesnických tradic (přírodního dědictví) a lesního hospodářství, se projevuje větší zájem o studium na vysoké škole se zaměřením na lesnictví a environmentální problematiku nebo zájem o uplatnění v praxi v lesnickém oboru po absolvování střední lesnické školy.“

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo na základě analýzy odborné literatury a vlastního empirického šetření popsat a strukturovat volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol ve spojení s jejich zájmem o studium lesnictví. Cíl byl splněn.

Výsledky empirického šetření přinesly vypovídající poznatky o problematice volnočasových aktivit prováděných žáky středních lesnických škol. Dílčími problémy byly nedostatečné informace o nabídce volnočasových aktivit na webových stránkách jednotlivých středních lesnických škol v ČR, včetně informací o realizovaných volnočasových aktivitách organizovaných těmito školami a určitá neochota respondentů se v rozhodné době zapojit a vyjádřit v dotazníkovém výzkumu. Některé položky by bylo vhodné lépe formulovat (např. žáci nejsou schopni rozlišit hranici mezi akcemi s tematikou přírodovědnou nebo environmentální tematikou). Nebylo zkoumáno, do jaké míry ovlivňují volnočasový profil žáků (budoucích lesníků) sociální sítě a jaký je vliv influencerů.

Volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol jsou velmi pestré a rozmanité. Ve velké míře se volnočasové aktivity žáků středních lesnických škol orientují na problematiku spojenou s přírodou a odbornými předměty vyučovanými na těchto školách. Ústřední hypotéza, že „u žáků, v jejichž profilu volnočasových aktivit převažuje činnost spojená s ochranou lesnických tradic (přírodního dědictví) a lesního hospodářství, se projevuje větší zájem o studium na vysoké škole se zaměřením na lesnictví a environmentální problematiku nebo zájem o uplatnění v praxi v lesnickém oboru po absolvování střední lesnické školy“, byla potvrzena pouze částečně. Neexistuje silně převažující procento zájmu o volnočasové aktivity spojené s přírodou a lesnickou profesí u žáků středních lesnických škol vyšší než 50%.

Pro potřeby trvale udržitelného hospodaření v lese je nutné mít pro jeho správu kvalitní personál. Bylo by vhodné pro účely získávání vhodných uchazečů o studium na středních a vysokých lesnických školách navázat na výzkum provedený v této práci. Diskutovaná problematika a dílčí závěry z empirického šetření implikují motivaci k dalšímu šetření rozšířenému o kvalitativní výzkum a přijetí dílčích doporučení. Design budoucího empirického šetření by mohl být smíšený, kvantitativně-kvalitativní.

Vzdělávacím institucím, zejména potom středním lesnickým školám, resp. jejich managementu, je možné doporučit zvýšenou prezentaci jejich školních i mimoškolních činností. Zároveň je vhodné zacílit jejich aktivity na spolupráci se základními školami, kde se nachází potenciál jejich budoucích uchazečů, spolu se zdárně se rozvíjející podporou vlastníků lesů a podniků zabývajících se lesnickou a dřevařskou výrobou, kteří jsou budoucími zaměstnavateli absolventů středních lesnických škol.

Literatura

BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-11-3.

BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. 2. vyd. Přeložil Otakar VOCHOČ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-047-6.

BUBELÍNIOVÁ, Michaela. *Premeny školy v prírode, alebo o čo všetko vás a vašich zverencov môže obohatiť pobyt v škole v prírode*. Metodická príručka. Bratislava: Iuventa, 1999. ISBN 80-88893-46-1.

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

DARÁK, Milan. Možnosti a riziká volného času dětí a mládeže. *Socialia: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9.

DOHNAL, Tomáš. *Koncepce a metodika systému komunální rekreace na úrovni obce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0492-3.

DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-123-6.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.

EPSTEIN, Eva. *X vs. Y: a culture, a love story*. New York: Abrams Image, 2014. ISBN 978-1-61312-597-7.

GATES, Bill., MYHRVOLD, Nathan., RINEARSON, Peter. *The Road Ahead: completely revised and up-to-date*. London: Penquin Books, 1996. ISBN: 0-14-025727-6.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HLOUŠEK, Vít., KOPEČEK, Lubomír, a kol. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3195-6.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HOFBAUER, Břetislav a Michal KAPLÁNEK. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. České Budějovice:

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.

HRADEČNÁ, Marie. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 8071840157.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80262-1250-8.

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KELLER, Jan. *Nejistota a důvěra, aneb, K čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-002-5.

KELLER, Jan. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-031-5.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva*. Praha: Professional Publishing, 2011. ISBN 978-80-7431-056-0.

KOLESÁROVÁ, Karolína. *Životní styl v informační společnosti*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-119-5.

KOSMAS. *Kronika Čechů*. Vyd. 8., (V této úpravě a v Argu 1.). Přeložil Karel HRDINA, přeložil Marie BLÁHOVÁ, přeložil Magdalena MORAVOVÁ. Praha: Argo, 2011. Memoria medii aevi. ISBN 978-80-257-0465-3.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRYSTOŇ, Mojmir. *Teoretické východiská andragogického skúmania volného času dospelých*. Vzdelávanie dospelých. 2006. XI., č. 3, s.7-11

LIESSMANN, Konrad Paul. *Universum věcí: k estetice každodennosti*. Praha: Academia, 2012. XXI. století. ISBN 978-80-200-2060-4.

LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. Religionistika. ISBN 80-210-2224-8.

MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978--80-247-2715-8.

MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Přeložil Miloš CALDA. Praha: Mladá fronta, 2011. Strategie. ISBN 978-80-204-2409-9.

NOŽIČKA, Josef. *Přehled vývoje našich lesů*. Praha: SZN, 1957.

OHMAE, KENICHI. *The Borderless World, Rev Ed: Power and Strategy in the Interlinked Economy*. Harper CollinsPublisher, 1999. ISBN 0887309674.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.

PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1265-2.

PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. Praha: SPN, 1962. Učebnice vysokých škol (SPN).

ROJÍČEK, Marek. a kol. *Statistická ročenka České republiky 2021: Statistical yearbook of the Czech Republic 2021*. Praha: ČSÚ, 2021. ISBN 978-80-250-3166-7.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, Petr a Jiří MAREŠ. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.

SEMRÁD, Jiří. Globalizace, sociální práce a tvořivost. In: Socialia 2001. *Sociální práce a ostatní společenské disciplíny. Sborník příspěvků z vědeckého semináře konaného v Hradci rálové 24. října 2001*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2022, s. 175 –180. ISBN: 80-7041-113-9.

SEMRÁD, Jiří a ŠKRABAL, Milan. Pozdní modernita a vysokoškolské vzdělávání. In: *Pedagogica Actualis VI: Súčasnosc' a perspektívy vysokoškolského vzdelávania*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2014, s. 302 – 319. ISBN 978-80-8105-552-2.

SEMRÁD, Jiří a ŠKRABAL, Milan. Sociální tvořivost a multikulturní výchova. In: *Pedagogica Actualis X: Otvorené cesty vo vzdelávaní v multikultúrnej škole*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2018, s. 158v-v165. ISBN 978-80-8105-931-5.

SEMRÁD, Jiří., VALIŠOVÁ, Alice., Andres, Pavel. a kol.: *Výchova, vzdělávání a výzvy nové doby*. Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-258-1.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Humanizace vzdělávání a výchovy jako soudobý pedagogický problém*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E.Purkyně v Ústí nad Labem, 1993. ISBN 80-7044-063-5.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Pedagogika a výzvy nové doby*. Brno: Paido, 2004. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-060-3.

SMITH, Adam. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Přeložil Vladimír IRGL, přeložil Alena JINDROVÁ, přeložil Josef PYTELKA, přeložil Sergej TRYML. Praha: Liberální institut, 2016. ISBN 978-80-86389-60-8.

SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

SOKOL, Jan. *Moc, peníze a právo: esej o společnosti a jejích institucích*. Praha: Vyšehrad, 2015. Moderní myšlení. ISBN 978-80-7429-638-3.

SVOBODA, Petr, Jitka LORENZOVÁ, Jiří SEMRÁD, Blanka JIRKOVSKÁ, Lenka MYNAŘÍKOVÁ, Alena VALIŠOVÁ a Pavel ANDRES. *Digitální kompetence učitelů středních odborných škol jako výzva současného vzdělávání*. Brno: Paido, 2020. ISBN 978-80-7315-272-7.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

VACEK, Pavel. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-257-7.

VESELÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-864-0.

VLKANOVÁ, Daniel. *Motivace k výběru studia na střední lesnické škole*. Bakalářská práce. Hradec Králové: UHK, 2017.

Internet

ASOCIACE LMŠ, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesnims/co-je-lesni-skolka.html>

BRONTOSAURUS, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://brontosaurus.cz/o-brontosaurovi/> 15.12.2022 1

CESLES, 2022. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <http://www.cesles.cz/o-ceske-lesnicke-spolecnosti>

ČEZ, 2022. *Výsledky hospodaření skupiny ČEZ za rok 2021*. [cit. 2022-03-15]. <https://www.cez.cz/pro-investory/informacni-povinnosti/vysledky-hospodareni-skupiny-cez-za-rok-2021-156340> Dostupné z: <https://www.cez.cz/webpublic/dile/edee/ospol/fileexport-s/pro-inestory/informacni-povinnost-emitenta/2022-03/cz-tk-4q-2021-prezentace.pdf>

ČMELÁK, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.cmelak.cz/co-delame/>

- ČSOB, 2022. *Hospodářské výsledky skupiny ČSOB za rok 2021, tisková zpráva*. [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/documents/1010/22057621/tz220210>
- ČSOP, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: http://www.csop.cz/index.php?cis_menu=1&m1_id=1001&m2_id=1260&m_id_old=1001
- ČSÚ, 2021. *Statistická ročenka 2021*. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvateľstvo-82btdj0q9x>
- ČSÚ, 2022. *Sčítání lidu 2021*. Praha: 2022. <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira> [online]. [cit. 2022-07-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>
- ČT 24, 2016. Peníze bez práce. Referendum ve Švýcarsku. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1807925-penize-i-bez-prace-svycari-v-referendu-jasne-odmitli>
- ČT 24, 2022. *Přichází čtvrtá průmyslová revoluce. Řada profesí by se měla začít bát o místo*. ČT24 [online]. Česká televize, 16. 1. 2018 [cit. 2022-07-16]. Dostupné online.
- DĚTI ZEMĚ, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://detizeme.cz/priznivci.shtml>
- EVROPSKÁ KOMISE, 2015: *Sdělení komise Evropskému parlamentu, radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů, Evropský program pro migraci*. Brusel: 2015. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=cs> [online]. In: [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: [doi:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=cs](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=cs)
- HNUTÍ DUHA, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://hnutiduha.cz/o-nas>
- CHALOUPKY, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.chaloupky.cz/nabizime/>
- KAPLÁNEK, Michal, 2011. *Nauka o volném čase. Studijní texty pro pedagogy volného času* [online]. České Budějovice: JU TF Katedra pedagogiky, 2011 [cit. 2022-08-14]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/617191935b911b6b>
- KCT, 2022. [cit. 2022-07-09]. Dostupné z: <https://kct.cz/historie>
- KLIMEŠOVÁ Magdaléna, ŠATAVA Jiří, ONDRUŠKA Michal, 2022. *MPSV: Situace uprchlíků z Ukrajiny*. [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/Situace_uprchliku_MPSV_13072022.pdf/7f85ee74-a010-fc04-d696-364b1c4e3eab
- LIPKA, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.lipka.cz/o-nas?idm=4>
- MĚŠEC, 2022. [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/pracovni-doba-v-cesku-a-ve-svete/>

- MIGRACEONLINE.CZ, 2021. Migrace v ČR: Fakta a čísla. Praha: 2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=cs> [online]. In: [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/migrace-v-cr-fakta-a-cisla>
- MIGRACE, 2022. [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/migrace-v-cr-fakta-a-cisla>
- MPCR, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <http://www.mpcr.cz/o-nas/>
- MV, 2023. *Čtvrtletní zpráva o migraci – IV. 2022*. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ctvrtletni-zprava-o-migraci-za-iv-ctvrtleti-2022.aspx>
- NÁDECH, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.cheb.cz/nadech-nova-sluzba-v-chebu/d-981612>
- PŘÁTELÉ PŘÍRODY, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <http://www.pratele-prirody.cz/co-delame>
- REZEKVÍTEK, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.rezekvitek.cz/cinnost-rezekvitku>
- ROSA, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.rosacb.cz/rosa-o-p-s/>
- SEV, 2022. [cit. 2022-12-22]. Dostupné z: <http://www.pavucina-sev.cz/rubrika/58-kdo-jsme/index.htm> 15.12.2022
- SEVER, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://sever.ekologickavychova.cz/sever-horni-marsov/>
- SILEZIKA, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <http://silezika.org/archiv/category/nase-cinnost>
- SÍTĚ V HRSTI, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/generace-z/>
- SKAUT, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/dobrovolnictvi/>
- SLP, 2022. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: <https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/napsali-o-nas>
- SUCHOPÝR, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <http://www.suchopyr.cz/?D=37>
- ŠPLÍCHALOVÁ, Lucie, 2022. *NPI novinky seznam*. [cit. 2022-07-19]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/pruzkum-ucni-jsou-nespokojeni-takrka-40-procent-chce-pracovat-mimo-obor-40403379>
- TEREZA, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://terezanet.cz/cz/tereza-vzdelavaci-centrum>

VESPOLEK, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.ekocentra.cz/centrum/obcanske-sdruzeni-vespolek/>

ZELENÝ DŮM, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://zelenydumchrudim.cz/onas/>

ZELENÝ KRUH, 2022. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <http://zelenykruh.cz/na-cem-pracujeme/klima-v-legislative/>

ZŠ BARVÍŘSKÁ, 2023. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://www.zs-barvirska.cz/mistri-kolegialni-podpory-v-oblasti-prirodovedne-gramotnosti.html>

Periodika, tisk, zákony

BOROVÍČKA, Bohuslav, 2022. *Na vlnách globalizace*. Deník právo. Praha.[cit. 2022-08-05]. Dostupné z: <https://magazine.alza.cz/read/197376/alza>

DUMAZDIER, Joffre a RYBÁČKOVÁ, Vlasta. *Volný čas*. Jstor. [Online] Sociologický Časopis. Roč. 2, Čís. 3 (1966). [Citace: 2022-04-14]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41127355>.

LP, 2006. *Lesnická práce, číslo 4* [tisk]. 85. [Citace: 2022-07-08]. ISSN 0322 9254

LP, 2006. *Lesnická práce, číslo 6* [tisk]. 85. [Citace: 2022-07-08]. ISSN 0322 9254

MŠMT, 2020. *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se vydávají aktualizované rámcové vzdělávací programy oborů středního vzdělávání kategorie dosaženého vzdělání J, E, H, L0, L5, M a P stanovené v nařízení vlády č. 211/2010 Sb.* [Citace: 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-odborneho-vzdelavani-rvpsov>

MŠMT, 2021 *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, a to s účinností od 1. září 2021.* [Citace: 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-informatika>

MŠMT, 2022. *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, a to s účinností od 1. září 2022.* [Citace: 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

ŠIŠÁK, Luděk, 2016. „Aktuální a strategické možnosti trvale udržitelného poskytování funkcí lesa a služeb polyfunkčního lesního hospodářství veřejnosti z hlediska sociálně-ekonomického, politického a právního v České republice“. Praha: ČZU. NAZV č.QJ1530032

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Zákon č. 289/1995 Sb, o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon), v platném znění.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.

Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství v ČR v roce 1998. Praha: MZe, Matice lesnická s.r.o. 1999. ISBN 807-08-4143-5.

Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství v ČR v roce 2018. Praha: MZe, 2019. ISBN 972-80-7434-530-2.

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Počet pracovníků v LH (ks) a srovnání výše mezd (Kč).....	26
Tab. č. 2: Obory výuky na středních lesnických školách.....	66
Tab. č. 3: Přehled volnočasových aktivit nespportovního charakteru.....	73
Tab. č. 4: Přehled volnočasových aktivit sportovního charakteru	73
Tab. č. 5: Věk respondentů zastoupených ve výzkumu	92
Tab. č. 6: Typy environmentálních akcí respondentů provozované na základní škole	100
Tab. č. 7: Typy přírodovědných akcí respondentů provozované na základní škole	101
Tab. č. 8: Volnočasové aktivity, které měly vliv na výběr školy	102
Tab. č. 9: Organizované volnočasové aktivity navštěvované žáky střední školy	104
Tab. č. 10: Volnočasové aktivity navštěvované žáky soukromě.....	105
Tab. č. 11: Typy environmentálních akcí respondentů provozované na střední škole.....	109
Tab. č. 12: Typy přírodovědných akcí respondentů provozované na střední škole	110
Tab. č. 13: Volnočasové aktivity realizované v době, kdy žáci střední školy nemají žádné povinnosti.....	110

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Míra zapojení středních lesnických škol do výzkumu	91
Obr. č. 2: Poměr počtu respondentů dle studovaného ročníku.....	92
Obr. č. 3: Poměr pohlaví respondentů.....	92
Obr. č. 4: Poměr původu (bydliště) žáků, dle velikosti obce	93
Obr. č. 5: Poměr rodičů žáků zaměstnaných v lesnictví	93
Obr. č. 6: Poměr příbuzných žáků, jež jsou absolventy téže střední školy	93
Obr. č. 7: Účast žáků na základní škole na volnočasových aktivitách v lese v doprovodu někoho z rodiny.....	95
Obr. č. 8: Zdroje informací o možnosti studovat lesnickou školu	96
Obr. č. 9: Důvod rozhodnutí podat přihlášku na konkrétní střední školu	97
Obr. č. 10: Důvody výběru konkrétní střední lesnické školy.....	98
Obr. č. 11: Volnočasové aktivity provozované na základní škole	99
Obr. č. 12: Účast žáků na akcích s environmentální tematikou při studiu na základní škole	99
Obr. č. 13: Účast žáků na akcích s přírodovědnou tematikou při studiu na základní škole.....	100
Obr. č. 14: Důvod studia na střední lesnické škole	101
Obr. č. 15: Vliv volnočasových aktivit na výběr studia.....	102
Obr. č. 16: Rozdělení žáků podle využití nabídky volnočasových aktivit organizovaných..... střední školou	103
Obr. č. 17: Rozdělení kategorií volnočasových aktivit organizovaných střední školou dle zájmu žáků	103
Obr. č. 18: Rozdělení žáků podle provozování volnočasových aktivit mimo aktivit organizovaných střední školou.....	104
Obr. č. 19: Rozdělení kategorií volnočasových aktivit provozovaných soukromě.....	105
Obr. č. 20: Kategorie důvodů pro výběr volnočasových aktivit	106
Obr. č. 21: Vyjádření názoru (%) k nabídce volnočasových aktivit organizovaných školou ...	106
Obr. č. 22: Chybějící volnočasové aktivity organizované školou.....	107
Obr. č. 23: Respondenty sledovaná témata na internetu	107
Obr. č. 24: Respondenty sledovaná témata v televizi	108
Obr. č. 25: Účast žáků na akcích s environmentální tematikou při studiu na střední škole.....	108
Obr. č. 26: Účast žáků na akcích s přírodovědnou tematikou při studiu na střední škole.....	109
Obr. č. 27: Předpoklad dalšího směřování žáků po absolutoriu střední školy	112

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník pro sběr dat od žáků SLŠ (formát Word docx).....	131
Příloha B: Dotazník pro sběr dat od žáků SLŠ (formát Google).....	135
Příloha C: Počty žáků na SLŠ ve školním roce 2022/2023	141

Seznam zkratk

AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
ČR	Česká republika
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
EU	Evropská unie
FSC	Forest Stewardship Council
ICT	Information and Communication Technologies
KTČ	Klub českých turistů
LČR	Lesy České republiky, s.p.
LH	Lesní hospodářství
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NP	Národní park
NPI	Národní pedagogický institut
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NAZV	Národní agentura pro zemědělský výzkum
OSN	United Nations Organization
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification
RH	Reálná hypotéza
RVP	Rámcový vzdělávací program
SEV	Středisko ekologické výchovy
SLŠ	Střední lesnická škola
ŠVP	Školní vzdělávací program
TV	Televize
VLS	Vojenské lesy a statky
VOŠ	Vyšší odborná škola
YPEF	Young People in European Forests

Příloha A: Dotazník pro sběr dat od žáků SLŠ (formát Word docx)

Vážení studenti,

v rámci prováděného výzkumu pro potřeby diplomové práce na téma „Volnočasový profil budoucích lesníků“ se na Vás obracím s žádostí o odpovědi na dotazníkové otázky. Výsledek výzkumu bude sloužit nejen pro potřeby vypracování diplomové práce, ale i pro potřeby středních lesnických škol, ve kterých aktuálně studujete, případně budou výsledky publikovány v lesnickém odborném tisku. Veškerá data jsou anonymní a nebudou sloužit jinému než výše uvedenému účelu.

Daniel Vlkanova

Formy odpovědí:

- Výběr ANO / NE (křížek)
- Doplnění hodnoty (čísla daného předvýběrem nebo skutečná hodnota)
- Zatržení volby výběru (křížek)
- Doplnění textu – textová odpověď respondenta, slovní vyjádření

Dotazník: Volnočasový profil budoucího lesníka ve vazbě na výběr

budoucího povolání

(RVP_4146M01_Lesnictví)

Základní data

Věk (v roce 2023):.....

Škola:..... (1 = Hranice, 2 = Písek, 3 = Trutnov)

Muž/žena: (1 = Muž, 2 = Žena)

Ročník studia: (1 nebo 4)

Otázky

1. Někdo z rodičů je zaměstnán v lesnictví ?:
a) ANO
b) NE
2. Někdo z přímých příbuzných (otec, děda, matka, babička) je absolventem stejné školy?:
a) ANO
b) NE
3. Účastnil/a jsem se na základní škole nějakých akcí v lese s volnočasovou tematikou v doprovodu někoho z rodiny?:
a) ANO
b) NE
4. Pocházím z obce o velikosti počtu obyvatel?:
a) do 1 000 b) 1 001 – 10 000 c) nad 10 000
5. Zdroj informací o možnosti studovat na dané lesnické škole pochází od?: (možno zaškrtnout více možností)
a) výchovného poradce na ZŠ
b) rodiny
c) pracovníků lesnické školy
d) přátel
e) internet
f) tisk
g) jiný zdroj?, doplňte slovy/text:.....
6. Rozhodnutí podat přihlášku právě na tuto lesnickou školu ovlivnilo?:
a) moje vlastní rozhodnutí
b) přání rodiny
c) doporučení přátel
d) jiné důvody: doplňte slovy/text:.....
.....
7. Právě tuto konkrétní lesnickou školu jsem si vybral/a proto, že?: (doplňte slovy/text = důvod)
.....
8. Na lesnické škole navštěvuji tyto kroužky organizované školou?: (doplňte slovy/text)
.....
9. Věnuji se mimo školu následujícím volnočasovým aktivitám: (doplňte slovy/text)
.....
10. Popiš (doplňte slovy/text), co mě vede k výběru volnočasových aktivit? (důvody):
.....
11. Napiš, co mě chybí v nabídce volnočasových aktivit organizovaných školou? (doplňte slovy/text)
.....

12. Na internetu nejčastěji sleduji:

- a) sportovní akce
 - b) hraní hry
 - c) hudební videoklipy
 - d) komunikuji s přáteli
 - e) sleduji celebrity / influencery
 - f) přírodovědnou tematiku
 - g) Jiné (doplňte slovy/text)
-

13. V televizi nejčastěji sleduji:

- a) zpravodajské pořady
 - b) rodinné seriály
 - c) sportovní pořady
 - d) přírodovědné pořady
 - e) kriminální pořady
 - f) pořady o vaření
 - g) soutěžní pořady a kvízy
 - h) Jiné (doplňte slovy/text)
-

14. Na základní škole jsem se v době volného času nejčastěji věnoval/a?:

- a) sportu
 - b) počítači
 - c) kultuře (divadlo, kino, muzeum, apod.)
 - e) aktivitám v přírodě
 - f) domácímu zvířeti (pes, kůň, apod.)
 - g) Jiné (doplňte slovy/text)
-

15. Na základní škole jsem účastnil/a akcí s ekologickou tematikou?:

- a) NE
- b) Ano

16. Pokud jste v předchozí položce odpověděli ANO, tak jakých (doplňte slovy/text)?

.....

17. Na základní škole jsem účastnil/a soutěží s přírodovědnou tematikou?:

- a) NE
- b) Ano

18. Pokud jste v předchozí položce odpověděli ANO, tak jakých (doplňte slovy/text)?

.....

19. Na střední škole jsem účastnil/a akcí s ekologickou tematikou?:

- a) NE
- b) Ano

20. Pokud jste v předchozí položce odpověděli ANO, tak jakých (doplňte slovy/text)?

21. Na střední škole jsem účastnil/a soutěží s přírodovědnou tematikou?:
 a) NE
 b) Ano
22. Pokud jste v předchozí položce odpověděli ANO, tak jakých (doplňte slovy/text)?

23. Nemám-li žádné povinnosti, nejčastěji se zabývám?:
 a) sportem
 b) hraním počítačových nebo mobilních her
 d) sledováním sociálních sítí
 e) aktivitami v přírodě
 f) kulturou (divadlo, kino, muzeum, apod.)
 g) sledováním televize
 h) Jiné (doplňte slovy/text)
24. Studium na střední lesnické škole jsem si zvolil/a zejména z důvodu:
 a) Byl/a jsem si jistý/á, že se chci stát lesníkem
 b) Chci se věnovat příbuzným oborům (biologie apod.)
 c) Nedostal /a jsem se na jinou střední školu
 d) Chci hlavně vystudovat a získat maturitní vysvědčení
 e) Jiné důvody (doplňte slovy/text)
25. Které volnočasové aktivity prováděné na základní škole měly vliv na moje rozhodnutí přihlásit se na střední lesnickou školu? (doplňte slovy/text)

26. Jak nyní vnímám svou budoucnost po ukončení studia střední školy:
 a) Chci jít určitě pracovat do lesnického provozu
 b) Nejsem si jist/a, ale zkusím pracovat v lesnictví
 c) Určitě se nechystám do lesnického provozu (půjdu jinam)
 d) Chci pokračovat ve studiu na VŠ v lesnických oborech
 e) Chci pokračovat ve studiu na VŠ, ale v jiném oboru
 f) Jiné

Děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku

Příloha B: Dotazník pro sběr dat od žáků SLŠ (formát Google)

Dotazník: Volnočasový profil budoucího lesníka ve vazbě na výběr budoucího povolání

Vážení studenti,

v rámci prováděného výzkumu pro potřeby diplomové práce na téma „Volnočasový profil budoucích lesníků“ se na Vás obracím s žádostí o odpovědi na dotazníkové otázky. Výsledek výzkumu bude sloužit nejen pro potřeby vypracování diplomové práce, ale i pro potřeby středních lesnických škol, ve kterých aktuálně studujete, případně budou výsledky publikovány v lesnickém odborném tisku. Veškerá data jsou anonymní a nebudou sloužit jinému než výše uvedenému účelu.

Daniel Vlkanova

Formy odpovědí:

- Výběr ANO / NE
- Doplnění hodnoty
- Zatržení volby výběru
- Doplnění textu – textová odpověď respondenta, slovní vyjádření

Základní data

Váš věk (v roce 2023) *

Vaše odpověď

Škola *

Vyberte

Muž / Žena *

Muž

Žena

Ročník studia *

Vyberte

Otázky

Někdo z rodičů je zaměstnán v lesnictví? *

- ANO
 NE

Někdo z přímých příbuzných (otec, děda, matka, babička) je absolventem stejné školy? *

- ANO
 NE

Účastnil/a jsem se na základní škole nějakých akcí v lese s volnočasovou tematikou v doprovodu někoho z rodiny? *

- ANO
 NE

Pocházím z obce o velikosti počtu obyvatel? *

Vyberte ▼

Zdroj informací o možnosti studovat na dané lesnické škole pochází od? (možno zaškrtnout více možností) *

- Výchového poradce na ZŠ
 Rodiny
 Pracovníků lesnické školy
 Přátel
 Internet
 Tisk
 Jiné:

Rozhodnutí podat přihlášku právě na tuto lesnickou školu ovlivnilo? *

- Moje vlastní rozhodnutí
 Přání rodiny
 Doporučení přátel
 Jiné:

Právě tuto konkrétní lesnickou školu jsem si vybral/a proto, že? (doplňte slovy/text = důvod) *

Vaše odpověď

Na lesnické škole navštěvuji tyto kroužky organizované školou? (doplňte slovy/text) *

Vaše odpověď

Věnuji se mimo školu následujícím volnočasovým aktivitám (doplňte slovy/text) *

Vaše odpověď

Popiš (doplňte slovy/text), co mě vede k výběru volnočasových aktivit? (důvody) *

Vaše odpověď

Napiš, co mě chybí v nabídce volnočasových aktivit organizovaných školou? (doplňte slovy/text) *

Vaše odpověď

Na internetu nejčastěji sleduji: *

- Sportovní akce
- Hraní her
- Hudební videoklipy
- Komunikuji s přáteli
- Sleduji celebrity / influencery
- Přírodovědou tematiku
- Jiné:

V televizi nejčastěji sleduji: *

- Zpravodajské pořady
- Rodinné seriály
- Sportovní pořady
- Přírodovědné pořady
- Kriminální pořady
- Pořady o vaření
- Soutěžní pořady a kvízy
- Jiné:

Na základní škole jsem se v době volného času nejčastěji věnoval/a? *

- Sportu
- Počítači
- Kultuře (divadlo, kino, muzeum, apod.)
- Aktivitám v přírodě
- Domácímu zvířeti (pes, kůň, apod.)
- Jiné:

Na základní škole jsem účastnil/a akcí s ekologickou tematikou? *

- ANO
- NE

Pokud jste v posledním příspěvku odpověděli ANO, tak jakých

Vaše odpověď

Na základní škole jsem účastnil/a soutěží s přírodovědnou tematikou? *

- ANO
- NE

Pokud jste v posledním příspěvku odpověděli ANO, tak jakých

Vaše odpověď

Na střední škole jsem účastnil/a akcí s ekologickou tematikou? *

- ANO
- NE

Pokud jste v posledním příspěvku odpověděli ANO, tak jakých

Vaše odpověď

Na střední škole jsem účastnil/a soutěží s přírodovědnou tematikou? *

- ANO
- NE

Pokud jste v posledním příspěvku odpověděli ANO, tak jakých

Vaše odpověď

Nemám-li žádné povinnosti, nejčastěji se zabývám? *

- Sportem
- Hraním počítačových nebo mobilních her
- Sledováním sociálních sítí
- Aktivitami v přírodě
- Kulturou (divadlo, kino, muzeum, apod.)
- Sledováním televize
- Jiné:

Studium na střední lesnické škole jsem si zvolil/a zejména z důvodu *

- Byl/a jsem si jistý/á, že se chci stát lesníkem
- Chci se věnovat příbuzným oborům (biologie apod.)
- Nedostal /a jsem se na jinou střední školu
- Chci hlavně vystudovat a získat maturitní vysvědčení
- Jiné:

Které volnočasové aktivity prováděné na základní škole měly vliv na moje rozhodnutí přihlásit se na střední lesnickou školu? (doplňte slovy/text) *

Vaše odpověď

Jak nyní vnímám svou budoucnost po ukončení studia střední školy *

- Chci jít určitě pracovat do lesnického provozu
- Nejsem si jist/a, ale zkusím pracovat v lesnictví
- Určitě se nechystám do lesnického provozu (půjdu jinam)
- Chci pokračovat ve studiu na VŠ v lesnických oborech
- Chci pokračovat ve studiu na VŠ, ale v jiném oboru
- Jiné:

Děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku

Příloha C: Počty žáků na SLŠ ve školním roce 2022/2023

Hranice

ročník	počet tříd	počet žáků	dívek	chlapců
1.	3	74	22	52
2.	3	83	15	68
3.	3	73	19	54
4.	3	64	17	47
celkem	12	294	73	221

Písek

ročník	počet tříd	počet žáků	dívek	chlapců
1.	2	56	15	41
2.	2	58	15	43
3.	2	56	15	41
4.	2	54	8	46
celkem	8	224	53	171

Trutnov

ročník	počet tříd	počet žáků	dívek	chlapců
1.	2	54	15	39
2.	2	60	12	48
3.	2	45	16	29
4.	2	49	15	34
celkem	8	208	58	150

Suma

ročník	počet tříd	počet žáků	dívek	chlapců
1.	7	184	52	132
2.	7	201	42	159
3.	7	174	50	124
4.	7	167	40	127
celkem	28	726	184	542